

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (όγδοο τμήμα)
της 13ης Ιουλίου 2011*

Στην υπόθεση T-138/07,

Schindler Holding Ltd, με έδρα τη Hergiswil (Ελβετία),

Schindler Management AG, με έδρα την Ebikon (Ελβετία),

Schindler SA, με έδρα τις Βρυξέλλες (Βέλγιο),

Schindler Deutschland Holding GmbH, με έδρα το Βερολίνο (Γερμανία),

Schindler Sàrl, με έδρα το Λουξεμβούργο (Λουξεμβούργο),

Schindler Liften BV, με έδρα τη Χάγη (Κάτω Χώρες),

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική

εκπροσωπούμενες από τους R. Bechtold, W. Bosch, U. Soltész και S. Hirsbrunner,
δικηγόρους,

προσφεύγουσες,

κατά

Ευρωπαϊκής Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τους K. Mojzesowicz και R. Sauer,

καθής,

υποστηριζόμενης από

το **Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως**, εκπροσωπούμενο από τους M. Simm και
G. Kimberley,

παρεμβαίνον,

με αντικείμενο αίτηση περί ακυρώσεως της αποφάσεως C(2007) 512 τελικό της
Επιτροπής, της 21ης Φεβρουαρίου 2007, σχετικά με διαδικασία δυνάμει του άρθρου
81 [ΕΚ] (υπόθεση COMP/E-1/38.823 – Ανελκυστήρες και κυλιόμενες κλίμακες), ή, επικουρικός, περί μειώσεως του ποσού των προστίμων που επιβλήθηκαν στις
προσφεύγουσες,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (όγδοο τμήμα),

συγκείμενο από τους M.E. Martins Ribeiro (εισηγήτρια), πρόεδρο, N. Wahl και A. Dittrich, δικαστές,

γραμματέας: K. Andoná, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 17ης Σεπτεμβρίου 2009,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η παρούσα υπόθεση αφορά αίτηση περί ακυρώσεως της αποφάσεως C(2007) 512 τελικό της Επιτροπής, της 21ης Φεβρουαρίου 2007, σχετικά με διαδικασία δυνάμει του άρθρου 81 [ΕΚ] (υπόθεση COMP/E-1/38.823 – Ανελκυστήρες και κυλιόμενες κλίμακες) (στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση), περίληψη της οποίας δημοσιεύθηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* της 26ης Μαρτίου 2008 (ΕΕ C 75, σ. 19), ή, επικουρικώς, περί μείωσης του ποσού των προστίμων που επιβλήθηκαν στις προσφεύγουσες.
- 2 Με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έκρινε ότι οι ακόλουθες εταιρίες παρέβησαν το άρθρο 81 ΕΚ:
  - η Kone Belgium SA (στο εξής: Kone Βέλγιο), η Kone GmbH (στο εξής: Kone Γερμανία), η Kone Luxembourg Sàrl (στο εξής: Kone Λουξεμβούργο), η Kone BV Liften en Roltrappen (στο εξής: Kone Κάτω Χώρες) και η Kone Oyj (στο εξής: KC) (στο εξής, από κοινού ή χωριστά: Kone),

- η Otis SA (στο εξής: Otis Βέλγιο), η Otis GmbH & Co. OHG (στο εξής: Otis Γερμανία), η General Technic-Otis Sàrl (στο εξής: GTO), η General Technic Sàrl (στο εξής: GT), η Otis BV (στο εξής: Otis Κάτω Χώρες), η Otis Elevator Company (στο εξής: OEC) και η United Technologies Corporation (στο εξής: UTC) (στο εξής, από κοινού ή χωριστά: Otis),

  - η Schindler SA (στο εξής: Schindler Βέλγιο), η Schindler Deutschland Holding GmbH (στο εξής: Schindler Γερμανία), η Schindler Sàrl (στο εξής: Schindler Luxembourg), η Schindler Liften BV (στο εξής: Schindler Κάτω Χώρες) και η Schindler Holding Ltd (στο εξής, από κοινού ή χωριστά: Schindler),

  - η ThyssenKrupp Liften Ascenseurs NV (στο εξής: TKLA), η ThyssenKrupp Aufzüge GmbH (στο εξής: TKA), η ThyssenKrupp Fahrtreppen GmbH (στο εξής: TKF), η ThyssenKrupp Elevator AG (στο εξής: TKE), η ThyssenKrupp AG (στο εξής: TKAG), η ThyssenKrupp Ascenseurs Luxembourg Sàrl (στο εξής: TKAL) και η ThyssenKrupp Liften BV (στο εξής: TKL) (στο εξής, από κοινού ή χωριστά: ThyssenKrupp), και

  - η Mitsubishi Elevator Europe BV (στο εξής: MEE).
- 3 Η Schindler αποτελεί έναν από τους κυριότερους ομίλους κατασκευής ανελκυστήρων και κυλιόμενων κλιμάκων παγκοσμίως. Μητρική εταιρία του ομίλου είναι η Schindler Holding, η οποία είναι εγκατεστημένη στην Ελβετία (αιτιολογική σκέψη 27 της προσβαλλομένης απόφασης). Η Schindler ασκεί τις δραστηριότητές της στον τομέα των ανελκυστήρων και των κυλιόμενων κλιμάκων μέσω εθνικών θυγατρικών. Αυτές είναι, κυρίως, η Schindler Βέλγιο στο Βέλγιο, η Schindler Γερμανία στη Γερμανία, η Schindler Λουξεμβούργο στο Λουξεμβούργο και η Schindler Κάτω Χώρες στις Κάτω Χώρες (αιτιολογικές σκέψεις 28 έως 32 της προσβαλλομένης απόφασης).

Διοικητική διαδικασία

1. Έρευνα της Επιτροπής

- 4 Κατά τη διάρκεια του θέρους του 2003, διαβιβάστηκαν στην Επιτροπή πληροφορίες σχετικά με την ενδεχόμενη ύπαρξη συμπράξεως μεταξύ των τεσσάρων κύριων Ευρωπαϊών κατασκευαστών ανελκυστήρων και κυλιόμενων κλιμάκων που ασκούσαν τις δραστηριότητές τους στο έδαφος της Ένωσης, ήτοι της Kone, της Otis, της Schindler και της ThyssenKrupp (αιτιολογικές σκέψεις 3 και 91 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

Βέλγιο

- 5 Από τις 28 Ιανουαρίου 2004 και κατά τη διάρκεια του Μαρτίου του 2004, η Επιτροπή, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 14, παράγραφοι 2 και 3, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτου κανονισμού εφαρμογής των άρθρων [81 ΕΚ] και [82 ΕΚ] (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25), διεξήγαγε επιτόπιους ελέγχους, μεταξύ άλλων, στις εγκαταστάσεις των θυγατρικών της Kone, της Otis, της Schindler και της ThyssenKrupp στο Βέλγιο (αιτιολογικές σκέψεις 92, 93, 95 και 97 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 6 Κατόπιν των ελέγχων αυτών, οι Kone, Otis, ThyssenKrupp και Schindler υπέβαλαν αιτήσεις δυνάμει της ανακοινώσεως της Επιτροπής σχετικά με τη μη επιβολή και τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (καρτέλ) (ΕΕ 2002, C 45, σ. 3) (στο εξής: ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία). Οι αιτήσεις αυτές συμπληρώθηκαν από τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις (αιτιολογικές σκέψεις 94, 96, 98 και 103 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

- 7 Στις 29 Ιουνίου 2004, χορηγήθηκε στην Kone απαλλαγή υπό όρους κατ' εφαρμογήν του σημείου 8, στοιχείο β', της εν λόγω ανακοινώσεως (αιτιολογική σκέψη 99 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 8 Μεταξύ Σεπτεμβρίου και Δεκεμβρίου 2004, η Επιτροπή απέστειλε επίσης αιτήσεις παροχής πληροφοριών, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 18 του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 [ΕΚ] και 82 [ΕΚ] (ΕΕ 2003, L 1, σ. 1) στις επιχειρήσεις που μετείχαν στην παράβαση στο Βέλγιο, σε πολλούς πελάτες στο εν λόγω κράτος μέλος και στη βελγική ένωση Agoria (αιτιολογικές σκέψεις 101 και 102 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

Γερμανία

- 9 Από τις 28 Ιανουαρίου 2004 και κατά τη διάρκεια του Μαρτίου του 2004, η Επιτροπή, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 14, παράγραφος 3, του κανονισμού 17, διεξήγαγε επιτόπιους ελέγχους, μεταξύ άλλων, στις εγκαταστάσεις των θυγατρικών της Otis και της ThyssenKrupp στη Γερμανία (αιτιολογικές σκέψεις 104 και 106 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 10 Στις 12 και στις 18 Φεβρουαρίου 2004, η Kone συμπλήρωσε την από 2 Φεβρουαρίου 2004 αίτησή της δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, όσον αφορά το Βέλγιο με πληροφορίες σχετικές με τη Γερμανία. Ομοίως, η Otis, μεταξύ Μαρτίου 2004 και Φεβρουαρίου 2005, συμπλήρωσε την αντίστοιχη αίτησή της όσον αφορά το Βέλγιο, με πληροφορίες σχετικές με τη Γερμανία. Η Schindler υπέβαλε, στις 25 Νοεμβρίου 2004, αίτηση δυνάμει της εν λόγω ανακοινώσεως που περιείχε πληροφορίες σχετικές με τη Γερμανία, η οποία συμπληρώθηκε μεταξύ Δεκεμβρίου 2004 και Φεβρουαρίου 2005. Τέλος, τον Δεκέμβριο του 2005, η ThyssenKrupp διαβίβασε στην Επιτροπή αίτηση που αφορούσε τη Γερμανία, επίσης βάσει της εν λόγω ανακοινώσεως (αιτιολογικές σκέψεις 105, 107, 112 και 114 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

- 11 Μεταξύ Σεπτεμβρίου και Νοεμβρίου 2004, η Επιτροπή απέστειλε επίσης αιτήσεις παροχής πληροφοριών, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 18 του κανονισμού 1/2003, στις επιχειρήσεις που μετείχαν στην παράβαση στη Γερμανία, σε πολλούς πελάτες στο εν λόγω κράτος μέλος και στις ενώσεις VDMA, VFA και VMA (αιτιολογικές σκέψεις 110, 111 και 113 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

Λουξεμβούργο

- 12 Στις 5 Φεβρουαρίου 2004, η Kone συμπλήρωσε την από 2 Φεβρουαρίου 2004 αίτησή της όσον αφορά το Βέλγιο με πληροφορίες σχετικές με το Λουξεμβούργο. Η Otis και η ThyssenKrupp υπέβαλαν προφορικώς αίτηση δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία όσον αφορά το Λουξεμβούργο. Δυνάμει της ίδιας ανακοινώσεως, υποβλήθηκε αίτηση όσον αφορά το Λουξεμβούργο και από τη Schindler (αιτιολογικές σκέψεις 115, 118, 119 και 124 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 13 Από τις 9 Μαρτίου 2004, η Επιτροπή, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 14, παράγραφος 3, του κανονισμού 17, διεξήγαγε επιτόπιους ελέγχους, μεταξύ άλλων, στις εγκαταστάσεις των θυγατρικών της Schindler και της ThyssenKrupp στο Λουξεμβούργο (αιτιολογική σκέψη 116 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 14 Στις 29 Ιουνίου 2004, χορηγήθηκε στην Kone απαλλαγή υπό όρους κατ' εφαρμογήν του σημείου 8, στοιχείο β', της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία σχετικά με το τμήμα της αιτήσεώς της που αφορούσε το Λουξεμβούργο (αιτιολογική σκέψη 120 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 15 Τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο του 2004, η Επιτροπή απέστειλε αιτήσεις παροχής πληροφοριών, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 18 του κανονισμού 1/2003, στις επιχειρήσεις που μετείχαν στην παράβαση στο Λουξεμβούργο, σε πολλούς πελάτες στο εν λόγω κράτος μέλος και στη Fédération Luxembourgeoise des Ascensoristes (λουξεμβουργιανή ένωση κατασκευαστών ανελκυστήρων) (αιτιολογικές σκέψεις 122 και 123 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

Κάτω Χώρες

- 16 Τον Μάρτιο του 2004, η Otis υπέβαλε αίτηση, δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, όσον αφορά τις Κάτω Χώρες, η οποία στη συνέχεια συμπληρώθηκε. Τον Απρίλιο του 2004 υποβλήθηκε αίτηση δυνάμει της ίδιας ανακοινώσεως και από την ThyssenKrupp, η οποία επίσης συμπληρώθηκε μεταγενέστερα κατ' επανάληψη. Τέλος, στις 19 Ιουλίου 2004, η Kone συμπλήρωσε την από 2 Φεβρουαρίου αίτησή της, όσον αφορά το Βέλγιο, με πληροφορίες σχετικές με τις Κάτω Χώρες (αιτιολογικές σκέψεις 127, 129 και 130 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 17 Στις 27 Ιουλίου 2004, χορηγήθηκε στην Otis απαλλαγή υπό όρους κατ' εφαρμογήν του σημείου 8, στοιχείο α', της εν λόγω ανακοινώσεως (αιτιολογική σκέψη 131 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 18 Από τις 28 Απριλίου 2004, η Επιτροπή, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 14, παράγραφος 3, του κανονισμού 17, διεξήγαγε επιτόπιους ελέγχους, μεταξύ άλλων, στις εγκαταστάσεις των θυγατρικών της Kone, της Schindler, της ThyssenKrupp και της MEE στις Κάτω Χώρες, καθώς και στις εγκαταστάσεις της ενώσεως Boschduin (αιτιολογική σκέψη 128 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 19 Τον Σεπτέμβριο του 2004, η Επιτροπή απέστειλε αιτήσεις παροχής πληροφοριών, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 18 του κανονισμού 1/2003, στις επιχειρήσεις που μετείχαν στην παράβαση στις Κάτω Χώρες, σε πολλούς πελάτες στο εν λόγω κράτος μέλος και στις ενώσεις VLR και Boschduin (αιτιολογικές σκέψεις 133 και 134 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

2. Ανακοίνωση των αιτιάσεων

- 20 Στις 7 Οκτωβρίου 2005, η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση των αιτιάσεων απευθυνόμενη, μεταξύ άλλων, στις προαναφερθείσες στη σκέψη 2 ανωτέρω εταιρίες. Όλοι οι αποδέκτες της ανακοίνωσης των αιτιάσεων κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις προς απάντηση στις αιτιάσεις που είχε διατυπώσει η Επιτροπή (αιτιολογικές σκέψεις 135 και 137 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 21 Επ' ακροατηρίου συζήτηση δεν διεξήχθη, δεδομένου ότι κανένας από τους αποδέκτες της ανακοίνωσης των αιτιάσεων δεν υπέβαλε σχετικό αίτημα (αιτιολογική σκέψη 138 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

3. Προσβαλλόμενη απόφαση

- 22 Στις 21 Φεβρουαρίου 2007, η Επιτροπή εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση, με την οποία διαπίστωσε ότι οι εταιρίες προς τις οποίες η απόφαση αυτή απευθύνεται είχαν μετάρχει σε τέσσερις ενιαίες, σύνθετες και διαρκείς παραβάσεις του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ εντός τεσσάρων κρατών μελών, συνιστάμενες στην κατανομή αγορών, μέσω συμφωνιών ή συμπράξεων για την ανάθεση σ' αυτές δημοσίων έργων και συμβάσεων με αντικείμενο την πώληση, την εγκατάσταση, τη συντήρηση και τον εκσυγχρονισμό ανελκυστήρων και κυλιόμενων κλιμάκων (αιτιολογική σκέψη 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 23 Όσον αφορά τους αποδέκτες της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή έκρινε ότι, πέραν των θυγατρικών των ενδιαφερόμενων εταιριών στο Βέλγιο, στη Γερμανία, στο Λουξεμβούργο και στις Κάτω Χώρες, οι μητρικές εταιρίες των εν λόγω θυγατρικών έπρεπε να θεωρηθούν εις ολόκληρον υπεύθυνες για τις παραβάσεις του άρθρου 81 ΕΚ που είχαν διαπράξει οι αντίστοιχες θυγατρικές τους, για τον λόγο ότι είχαν τη δυνατότητα να ασκούν αποφασιστική επιρροή στην εμπορική τους πολιτική κατά τη διάρκεια της παραβάσεως και ότι ευλόγως μπορούσε να υποτεθεί ότι χρησιμοποίησαν την εξουσία τους αυτή (αιτιολογικές σκέψεις 608, 615, 622, 627 και 634

έως 641 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Οι μητρικές εταιρίες της ΜΕΕ δεν θεωρήθηκαν αλληλεγγύως και εις ολόκληρον υπεύθυνες για τη συμπεριφορά της θυγατρικής τους, για τον λόγο ότι δεν κατέστη δυνατό να αποδειχθεί ότι είχαν ασκήσει αποφασιστική επιρροή στη συμπεριφορά της εταιρίας αυτής (αιτιολογική σκέψη 643 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

- 24 Για τον υπολογισμό των ποσών των προστίμων, η Επιτροπή εφάρμοσε, με την προσβαλλόμενη απόφαση, τη μεθοδολογία που εκτίθεται με τις κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, και του άρθρου 65, παράγραφος 5, [ΑΧ] (ΕΕ 1998, C 9, σ. 3, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές του 1998). Η Επιτροπή εξέτασε επίσης αν, και κατά πόσο, οι οικείες επιχειρήσεις ικανοποιούσαν τις προβλεπόμενες στην ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία απαιτήσεις.
- 25 Η Επιτροπή χαρακτήρισε τις παραβάσεις «πολύ σοβαρές», λαμβανομένης υπόψη της φύσεώς τους και του γεγονότος ότι καθεμία από αυτές κάλυπτε το σύνολο του εδάφους ενός κράτους μέλους (του Βελγίου, της Γερμανίας, του Λουξεμβούργου ή των Κάτω Χωρών), έστω και αν ο πραγματικός τους αντίκτυπος δεν μπορούσε να εκτιμηθεί (αιτιολογική σκέψη 671 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 26 Η Επιτροπή, προκειμένου να λάβει υπόψη την πραγματική οικονομική δυνατότητα των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων να προξενήσουν σημαντική ζημία στον ανταγωνισμό, προέβη, για κάθε χώρα, σε κατάταξή τους σε διάφορες κατηγορίες, αναλόγως του κύκλου εργασιών που καθεμία είχε πραγματοποιήσει στην αγορά των ανελκυστήρων ή/και των κυλιόμενων κλιμάκων, συμπεριλαμβανομένων, κατά περίπτωση, των υπηρεσιών συντηρήσεως και εκσυγχρονισμού (αιτιολογικές σκέψεις 672 και 673 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 27 Όσον αφορά τη σύμπραξη στο Βέλγιο, η Kone και η Schindler κατετάγησαν στην πρώτη κατηγορία, στην οποία το αρχικό ποσό του προστίμου, καθοριζόμενο βάσει της σοβαρότητας της παραβάσεως, ανερχόταν στα 40 000 000 ευρώ. Η Otis κατετάγη στη δεύτερη κατηγορία, στην οποία το αρχικό ποσό του προστίμου ανερχόταν στα 27 000 000 ευρώ. Η ThyssenKrupp κατετάγη στην τρίτη κατηγορία, στην οποία το αρχικό ποσό του προστίμου ανερχόταν στα 16 500 000 ευρώ (αιτιολογικές σκέψεις

674 και 675 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Εφαρμόστηκε δε πολλαπλασιαστικός συντελεστής 1,7 στο αρχικό ποσό του επιβαλλόμενου στην Otis προστίμου και πολλαπλασιαστικός συντελεστής 2 στο αρχικό ποσό του επιβαλλόμενου στην ThyssenKrupp προστίμου, προκειμένου να ληφθούν υπόψη το μέγεθος και οι πόροι των εταιριών αυτών σε παγκόσμια κλίμακα, με αποτέλεσμα τα αρχικά ποσά των προστίμων τους να αυξηθούν στα 45 900 000 ευρώ και στα 33 000 000 ευρώ αντίστοιχως (αιτιολογικές σκέψεις 690 και 691 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Δεδομένου ότι η παράβαση διήρκεσε επτά έτη και οκτώ μήνες (από τις 9 Μαΐου 1996 μέχρι τις 29 Ιανουαρίου 2004), η Επιτροπή προσαύξησε το αρχικό ποσό του προστίμου των οικείων επιχειρήσεων κατά 75%. Επομένως, το βασικό ποσό του προστίμου καθορίστηκε στα 70 000 000 ευρώ για την Kone, στα 80 325 000 ευρώ για την Otis, στα 70 000 000 ευρώ για τη Schindler και στα 57 750 000 ευρώ για την ThyssenKrupp (αιτιολογικές σκέψεις 692 και 696 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Η Επιτροπή έκρινε ότι η ThyssenKrupp πρέπει να θεωρηθεί υπότροπος και προσαύξησε περαιτέρω το πρόστιμό της κατά 50% λόγω της επιβαρυντικής αυτής περιστάσεως (αιτιολογικές σκέψεις 697, 698 και 708 έως 710 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Δεν διαπιστώθηκε η συνδρομή καμίας ελαφρυντικής περιστάσεως προς όφελος των οικείων επιχειρήσεων (αιτιολογικές σκέψεις 733, 734, 749, 750 και 753 έως 755 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Κατ'εφαρμογήν της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, στην Kone χορηγήθηκε πλήρης απαλλαγή από τα πρόστιμα. Στην Otis χορηγήθηκε, αφενός, μείωση του ποσού του προστίμου κατά 40%, εντός των προβλεπόμενων ορίων του σημείου 23, στοιχείο β', πρώτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, της εν λόγω ανακοινώσεως, και, αφετέρου, μείωση του ποσού του προστίμου κατά 1%, λόγω μη αμφισβήτησεως των πραγματικών περιστατικών. Στην ThyssenKrupp χορηγήθηκε, αφενός, μείωση του ποσού του προστίμου κατά 20%, εντός των προβλεπόμενων ορίων του σημείου 23, στοιχείο β', πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, της εν λόγω ανακοινώσεως, και, αφετέρου, μείωση του ποσού του προστίμου κατά 1%, λόγω μη αμφισβήτησεως των πραγματικών περιστατικών. Στη Schindler χορηγήθηκε μείωση του ποσού του προστίμου κατά 1%, λόγω μη αμφισβήτησεως των πραγματικών περιστατικών (αιτιολογικές σκέψεις 760 έως 777 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

- 28 Όσον αφορά τη σύμπραξη στη Γερμανία, η Kone, η Otis και η ThyssenKrupp κατετάγησαν στην πρώτη κατηγορία, στην οποία το αρχικό ποσό του προστίμου ανερχόταν στα 70 000 000 ευρώ. Η Schindler κατετάγη στη δεύτερη κατηγορία, στην οποία το αρχικό ποσό του προστίμου ανερχόταν στα 17 000 000 ευρώ (αιτιολογικές σκέψεις 676 έως 679 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Εφαρμόστηκε δε πολλαπλασιαστικός συντελεστής 1,7 στο αρχικό ποσό του επιβαλλόμενου στην Otis προστίμου και πολλαπλασιαστικός συντελεστής 2 στο αρχικό ποσό του επιβαλλόμενου στην ThyssenKrupp προστίμου, προκειμένου να ληφθούν υπόψη το μέγεθος και οι πόροι

των εταιριών αυτών σε παγκόσμια κλίμακα, με αποτέλεσμα τα αρχικά ποσά των προστίμων τους να αυξηθούν στα 119 000 000 ευρώ και στα 140 000 000 ευρώ αντιστοίχως (αιτιολογικές σκέψεις 690 και 691 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Δεδομένου ότι η παράβαση που διέπραξαν οι Kone, Otis και ThyssenKrupp διήρκεσε οκτώ έτη και τέσσερις μήνες (από την 1η Αυγούστου 1995 έως τις 5 Δεκεμβρίου 2003), η Επιτροπή προσαύξησε το αρχικό ποσό του προστίμου των οικείων επιχειρήσεων κατά 80%. Δεδομένου ότι η παράβαση που διέπραξε η Schindler διήρκεσε πέντε έτη και τέσσερις μήνες (από την 1η Αυγούστου 1995 έως τις 6 Δεκεμβρίου 2000), η Επιτροπή προσαύξησε το αρχικό ποσό του προστίμου της επιχειρήσεως αυτής κατά 50%. Επομένως, το βασικό ποσό του προστίμου καθορίστηκε στα 126 000 000 ευρώ για την Kone, στα 214 200 000 ευρώ για την Otis, στα 25 500 000 ευρώ για τη Schindler και στα 252 000 000 ευρώ για την ThyssenKrupp (αιτιολογικές σκέψεις 693 και 696 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Η Επιτροπή έκρινε ότι η ThyssenKrupp πρέπει να θεωρηθεί υπότροπος και προσαύξησε περαιτέρω το πρόστιμό της κατά 50% λόγω της επιβαρυντικής αυτής περιστάσεως (αιτιολογικές σκέψεις 697 έως 707 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Δεν διαπιστώθηκε η συνδρομή καμίας ελαφρυντικής περιστάσεως προς όφελος των οικείων επιχειρήσεων (αιτιολογικές σκέψεις 727 έως 729, 735, 736, 742 έως 744, 749, 750, και 753 έως 755 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Στην Kone χορηγήθηκε, αφενός, η ανώτατη απαλλαγή του 50% από το πρόστιμο την οποία προβλέπει το σημείο 23, στοιχείο β', πρώτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία και, αφετέρου, μείωση του ποσού του προστίμου κατά 1%, λόγω μη αμφισβητήσεως των πραγματικών περιστατικών. Στην Otis χορηγήθηκε, αφενός, μείωση του ποσού του προστίμου κατά 25%, εντός των προβλεπόμενων ορίων του σημείου 23, στοιχείο β', πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, της εν λόγω ανακοινώσεως, και, αφετέρου, μείωση του ποσού του προστίμου κατά 1%, λόγω μη αμφισβητήσεως των πραγματικών περιστατικών. Στη Schindler χορηγήθηκε, αφενός, μείωση του ποσού του προστίμου κατά 15%, εντός των προβλεπόμενων ορίων του σημείου 23, στοιχείο β', πρώτο εδάφιο, τρίτη περίπτωση, της εν λόγω ανακοινώσεως, και, αφετέρου, μείωση του ποσού του προστίμου κατά 1%, λόγω μη αμφισβητήσεως των πραγματικών περιστατικών. Στην ThyssenKrupp χορηγήθηκε μείωση του ποσού του προστίμου κατά 1%, λόγω μη αμφισβητήσεως των πραγματικών περιστατικών (αιτιολογικές σκέψεις 778 έως 813 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

²⁹ Όσον αφορά τη σύμπραξη στο Λουξεμβούργο, η Otis και η Schindler κατετάγησαν στην πρώτη κατηγορία, στην οποία το αρχικό ποσό του προστίμου ανερχόταν στα 10 000 000 ευρώ. Η Kone και η ThyssenKrupp κατετάγησαν στη δεύτερη κατηγορία, στην οποία το αρχικό ποσό του προστίμου ανερχόταν στα 2 500 000 ευρώ (αιτιολογικές σκέψεις 680 έως 683 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Εφαρμόστηκε δε

πολλαπλασιαστικός συντελεστής 1,7 στο αρχικό ποσό του επιβαλλόμενου στην Otis προστίμου και πολλαπλασιαστικός συντελεστής 2 στο αρχικό ποσό του επιβαλλόμενου στην ThyssenKrupp προστίμου, προκειμένου να ληφθούν υπόψη το μέγεθος και οι πόροι των εταιριών αυτών σε παγκόσμια κλίμακα, με αποτέλεσμα τα αρχικά ποσά των προστίμων τους να αυξηθούν στα 17 000 000 ευρώ και στα 5 000 000 ευρώ αντιστοίχως (αιτιολογικές σκέψεις 690 και 691 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Δεδομένου ότι η παράβαση διήρκεσε οκτώ έτη και τρεις μήνες (από τις 7 Δεκεμβρίου 1995 έως τις 9 Μαρτίου 2004), η Επιτροπή προσαύξησε το αρχικό ποσό του προστίμου των οικείων επιχειρήσεων κατά 80%. Επομένως, το βασικό ποσό του προστίμου καθορίστηκε στα 4 500 000 ευρώ για την Kone, στα 30 600 000 ευρώ για την Otis, στα 18 000 000 ευρώ για τη Schindler και στα 9 000 000 ευρώ για την ThyssenKrupp (αιτιολογικές σκέψεις 694 και 696 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Η Επιτροπή έκρινε ότι η ThyssenKrupp πρέπει να θεωρηθεί υπότροπος και προσαύξησε περαιτέρω το πρόστιμό της κατά 50% λόγω της επιβαρυντικής αυτής περιστάσεως (αιτιολογικές σκέψεις 697, 698 και 711 έως 714 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Δεν διαπιστώθηκε η συνδρομή καμίας ελαφρυντικής περιστάσεως προς όφελος των οικείων επιχειρήσεων (αιτιολογικές σκέψεις 730, 749, 750, και 753 έως 755 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Κατ' εφαρμογήν της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, στην Kone χορηγήθηκε πλήρης απαλλαγή από τα πρόστιμα. Στην Otis χορηγήθηκε, αφενός, μείωση του ποσού του προστίμου κατά 40%, εντός των προβλεπόμενων ορίων του σημείου 23, στοιχείο β', πρώτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, της εν λόγω ανακοινώσεως, και, αφετέρου, μείωση του ποσού του προστίμου κατά 1%, λόγω μη αμφισβητήσεως των πραγματικών περιστατικών. Στη Schindler και στην ThyssenKrupp χορηγήθηκε μόνο μείωση του ποσού του προστίμου κατά 1%, λόγω μη αμφισβητήσεως των πραγματικών περιστατικών (αιτιολογικές σκέψεις 814 έως 835 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

³⁰ Όσον αφορά τη σύμπραξη στις Κάτω Χώρες, η Kone κατετάγη στην πρώτη κατηγορία, στην οποία το αρχικό ποσό του προστίμου ανερχόταν στα 55 000 000 ευρώ. Η Otis κατετάγη στη δεύτερη κατηγορία, στην οποία το αρχικό ποσό του προστίμου ανερχόταν στα 41 000 000 ευρώ. Η Schindler κατετάγη στην τρίτη κατηγορία, στην οποία το αρχικό ποσό του προστίμου ανερχόταν στα 24 500 000 ευρώ. Η ThyssenKrupp και η ΜΕΕ κατετάγησαν στην τέταρτη κατηγορία, στην οποία το αρχικό ποσό του προστίμου ανερχόταν στα 8 500 000 ευρώ (αιτιολογικές σκέψεις 684 και 685 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Εφαρμόστηκε δε πολλαπλασιαστικός συντελεστής 1,7 στο αρχικό ποσό του επιβαλλόμενου στην Otis προστίμου και πολλαπλασιαστικός συντελεστής 2 στο αρχικό ποσό του επιβαλλόμενου στην ThyssenKrupp προστίμου, προκειμένου να ληφθούν υπόψη το μέγεθος και οι πόροι των εταιριών αυτών σε παγκόσμια κλίμακα, με αποτέλεσμα τα αρχικά ποσά των προστίμων τους να αυξηθούν

στα 69 700 000 ευρώ και στα 17 000 000 ευρώ αντιστοίχως (αιτιολογικές σκέψεις 690 και 691 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Δεδομένου ότι η παράβαση που διέπραξαν η Otis και η ThyssenKrupp διήρκεσε πέντε έτη και δέκα μήνες (από τις 15 Απριλίου 1998 έως τις 5 Μαρτίου 2004), η Επιτροπή προσαύξησε το αρχικό ποσό του προστίμου των οικείων επιχειρήσεων κατά 55%. Δεδομένου ότι η παράβαση που διέπραξαν η Kone και η Schindler διήρκεσε τέσσερα έτη και εννέα μήνες (από την 1η Ιουνίου 1999 έως τις 5 Μαρτίου 2004), η Επιτροπή προσαύξησε το αρχικό ποσό του προστίμου των οικείων επιχειρήσεων κατά 45%. Δεδομένου ότι η παράβαση που διέπραξε η MEE διήρκεσε τέσσερα έτη και ένα μήνα (από τις 11 Ιανουαρίου 2000 έως τις 5 Μαρτίου 2004), η Επιτροπή προσαύξησε το αρχικό ποσό του προστίμου της επιχειρήσεως αυτής κατά 40%. Επομένως, το βασικό ποσό του προστίμου καθορίστηκε στα 79 750 000 ευρώ για την Kone, στα 108 035 000 ευρώ για την Otis, στα 35 525 000 ευρώ για τη Schindler, στα 26 350 000 ευρώ για την ThyssenKrupp και στα 11 900 000 για τη MEE (αιτιολογικές σκέψεις 695 και 696 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Η Επιτροπή έκρινε ότι η ThyssenKrupp πρέπει να θεωρηθεί υπότροπος και προσαύξησε περαιτέρω το πρόστιμό της κατά 50% λόγω της επιβαρυντικής αυτής περιστάσεως (αιτιολογικές σκέψεις 697, 698 και 715 έως 720 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Δεν διαπιστώθηκε η συνδρομή καμίας ελαφρυντικής περιστάσεως προς όφελος των οικείων επιχειρήσεων (αιτιολογικές σκέψεις 724 έως 726, 731, 732, 737, 739 έως 741, 745 έως 748, και 751 έως 755 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Κατ' εφαρμογήν της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, στην Otis χορηγήθηκε πλήρης απαλλαγή από τα πρόστιμα. Στην ThyssenKrupp χορηγήθηκε, αφενός, μείωση του ποσού του προστίμου κατά 40%, εντός των προβλεπόμενων ορίων του σημείου 23, στοιχείο β', πρώτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, της εν λόγω ανακοινώσεως, και, αφετέρου, μείωση του ποσού του προστίμου κατά 1%, λόγω μη αμφισβητήσεως των πραγματικών περιστατικών. Στις Schindler και MEE χορηγήθηκε μείωση του ποσού του προστίμου κατά 1%, λόγω μη αμφισβητήσεως των πραγματικών περιστατικών (αιτιολογικές σκέψεις 836 έως 855 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

31 Το διατακτικό της προσβαλλομένης αποφάσεως έχει ως εξής:

«Άρθρο πρώτο

1. Όσον αφορά το Βέλγιο, οι ακόλουθες επιχειρήσεις παραβίασαν το άρθρο 81 [ΕΚ], συμφωνώντας, ανά τακτά χρονικά διαστήματα και από κοινού, κατά τη διάρκεια

των προσδιοριζόμενων περιόδων, στο πλαίσιο συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών σε εθνικό επίπεδο σχετικών με ανελκυστήρες και κυλιόμενες κλίμακες, να καταμερίζουν τις αγορές, να κατανέμουν μεταξύ τους δημόσιους και ιδιωτικούς διαγωνισμούς και άλλες συμβάσεις βάσει προκαθορισμένων ποσοστών σε σχέση με την πώληση και εγκατάσταση, και να μην υιοθετούν ανταγωνιστική συμπεριφορά σε σχέση με τις συμβάσεις συντηρήσεως και εκσυγχρονισμού:

- η Kone: η [KC] και η [Kone Βέλγιο]: από τις 9 Μαΐου 1996 έως τις 29 Ιανουαρίου 2004·

- η Otis: η [UTC], η [OEC] και η [Otis Βέλγιο]: από τις 9 Μαΐου 1996 έως τις 29 Ιανουαρίου 2004·

- η Schindler: η Schindler Holding [...] και η [Schindler Βέλγιο]: από τις 9 Μαΐου 1996 έως τις 29 Ιανουαρίου 2004· και

- η ThyssenKrupp: η [TKAG], η [TKE] και η [TKLA]: από τις 9 Μαΐου 1996 έως τις 29 Ιανουαρίου 2004.

2. Όσον αφορά τη Γερμανία, οι ακόλουθες επιχειρήσεις παραβίασαν το άρθρο 81 [ΕΚ], συμφωνώντας, ανά τακτά χρονικά διαστήματα και από κοινού, κατά τη διάρκεια των προσδιοριζόμενων περιόδων, στο πλαίσιο συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών σε εθνικό επίπεδο σχετικών με ανελκυστήρες και κυλιόμενες κλίμακες, να καταμερίζουν τις αγορές, να κατανέμουν μεταξύ τους δημόσιους και ιδιωτικούς διαγωνισμούς και άλλες συμβάσεις βάσει προκαθορισμένων ποσοστών σε σχέση με την πώληση και εγκατάσταση:

- η Kone: η [KC] και η [Kone Γερμανία]: από την 1η Αυγούστου 1995 έως τις 5 Δεκεμβρίου 2003·

- η Otis: η [UTC], η [OEC] και η [Otis Γερμανία]: από την 1η Αυγούστου 1995 έως τις 5 Δεκεμβρίου 2003·
- η Schindler: η Schindler Holding [...] και η [Schindler Γερμανία]: από την 1η Αυγούστου 1995 έως τις 6 Δεκεμβρίου 2000· και
- η ThyssenKrupp: η [TKAG], η [TKE], η [TKA] και η [TKF]: από την 1η Αυγούστου 1995 έως τις 5 Δεκεμβρίου 2003.

3. Όσον αφορά το Λουξεμβούργο, οι ακόλουθες επιχειρήσεις παραβίασαν το άρθρο 81 [ΕΚ], συμφωνώντας, ανά τακτά χρονικά διαστήματα και από κοινού, κατά τη διάρκεια των προσδιοριζόμενων περιόδων, στο πλαίσιο συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών σε εθνικό επίπεδο σχετικών με ανελκυστήρες και κυλιόμενες κλίμακες, να καταμερίζουν τις αγορές, να κατανέμουν μεταξύ τους δημόσιους και ιδιωτικούς διαγωνισμούς και άλλες συμβάσεις βάσει προκαθορισμένων ποσοστών σε σχέση με την πώληση και εγκατάσταση, και να μην υιοθετούν ανταγωνιστική συμπεριφορά όσον αφορά τις συμβάσεις συντηρήσεως και εκσυγχρονισμού:

- η Kone: η [KC] και η [Kone Λουξεμβούργο]: από τις 7 Δεκεμβρίου 1995 έως τις 29 Ιανουαρίου 2004·
- η Otis: η [UTC], η [OEC], η [Otis Βέλγιο], η [GTO] και η [GT]: από τις 7 Δεκεμβρίου 1995 έως τις 9 Μαρτίου 2004·
- η Schindler: η Schindler Holding [...] και η [Schindler Λουξεμβούργο]: από τις 7 Δεκεμβρίου 1995 έως τις 9 Μαρτίου 2004· και

— η ThyssenKrupp: η [TKAG], η [TKE] και η [TKAL]: από τις 7 Δεκεμβρίου 1995 έως τις 9 Μαρτίου 2004.

4. Όσον αφορά τις Κάτω Χώρες, οι ακόλουθες επιχειρήσεις παραβίασαν το άρθρο 81 [ΕΚ], συμφωνώντας, ανά τακτά χρονικά διαστήματα και από κοινού, κατά τη διάρκεια των προσδιοριζόμενων περιόδων, στο πλαίσιο συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών σε εθνικό επίπεδο σχετικών με ανεγκυστήρες και κυλιόμενες κλίμακες, να καταμερίζουν τις αγορές, να κατανέμουν μεταξύ τους δημόσιους και ιδιωτικούς διαγωνισμούς και άλλες συμβάσεις βάσει προκαθορισμένων ποσοστών όσον αφορά την πώληση και εγκατάσταση, και να μην υιοθετούν ανταγωνιστική συμπεριφορά σε σχέση με τις συμβάσεις συντηρήσεως και εκσυγχρονισμού:

— η Kone: η [KC] και η [Kone Κάτω Χώρες]: από την 1η Ιουνίου 1999 έως τις 5 Μαρτίου 2004·

— η Otis: η [UTC], η [OEC] και η [Otis Κάτω Χώρες]: από τις 15 Απριλίου 1998 έως τις 5 Μαρτίου 2004·

— η Schindler: η Schindler Holding [...] και η [Schindler Κάτω Χώρες]: από την 1η Ιουνίου 1999 έως τις 5 Μαρτίου 2004·

— η ThyssenKrupp: η [TKAG] και η [TKL]: από τις 15 Απριλίου 1998 έως τις 5 Μαρτίου 2004· και

— η [MEE]: από τις 11 Ιανουαρίου 2000 έως τις 5 Μαρτίου 2004.

Άρθρο 2

1. Για τις διαπραχθείσες στο Βέλγιο παραβάσεις του άρθρου 1, παράγραφος 1, επιβάλλονται τα ακόλουθα πρόστιμα:

- στην Kone: στις [KC] και [Kone Βέλγιο], εις ολόκληρον: 0 ευρώ·
- στην Otis: στις [UTC], [OEC] και [Otis Βέλγιο], εις ολόκληρον: 47713050 ευρώ·
- στη Schindler: στις Schindler Holding [...] και [Schindler Βέλγιο], εις ολόκληρον: 69300000 ευρώ· και
- στην ThyssenKrupp: στις [TKAG], [TKE] και [TKLA], εις ολόκληρον: 68607000 ευρώ.

2. Για τις διαπραχθείσες στη Γερμανία παραβάσεις του άρθρου 1, παράγραφος 2, επιβάλλονται τα ακόλουθα πρόστιμα:

- στην Kone: στις [KC] και [Kone Γερμανία], εις ολόκληρον: 62370000 ευρώ·
- στην Otis: στις [UTC], [OEC] και [Otis Γερμανία], εις ολόκληρον: 159043500 ευρώ·

— στη Schindler: στις Schindler Holding [...] και [Schindler Γερμανία], εις ολόκληρον: 21 458 250 ευρώ· και

— στην ThyssenKrupp: στις [TKAG], [TKE], [TKA] και [TKF], εις ολόκληρον: 374 220 000 ευρώ.

3. Για τις διαπραχθείσες στο Λουξεμβούργο παραβάσεις του άρθρου 1, παράγραφος 3, επιβάλλονται τα ακόλουθα πρόστιμα:

— στην Kone: στις [KC] και [Kone Λουξεμβούργο], εις ολόκληρον: 0 ευρώ·

— στην Otis: στις [UTC], [OEC], [Otis Βέλγιο], [GTO] και [GT], εις ολόκληρον: 18 176 400 ευρώ·

— στη Schindler: στις Schindler Holding [...] και [Schindler Λουξεμβούργο], εις ολόκληρον: 17 820 000 ευρώ· και

— στην ThyssenKrupp: στις [TKAG], [TKE] και [TKAL], εις ολόκληρον: 13 365 000 ευρώ.

4. Για τις διαπραχθείσες στις Κάτω Χώρες παραβάσεις του άρθρου 1, παράγραφος 4, επιβάλλονται τα ακόλουθα πρόστιμα:

— στην Kone: στις [KC] και [Kone Κάτω Χώρες], εις ολόκληρον: 79 750 000 ευρώ·

- στην Otis: στις [UTC], [OEC] και [Otis Κάτω Χώρες], εις ολόκληρον: 0 ευρώ

- στη Schindler: στις Schindler Holding [...] και [Schindler Κάτω Χώρες], εις ολόκληρον: 35 169 750 ευρώ

- στην ThyssenKrupp: στις [TKAG] και [TKL], εις ολόκληρον: 23 477 850 ευρώ και

- στη [MEE]: 1 841 400 ευρώ.

[...]»

Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων

- ³² Με δικόγραφο που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου [νυν Γενικού Δικαστηρίου] στις 4 Μαΐου 2007, οι προσφεύγουσες, ήτοι η Schindler Holding, η Schindler Management AG, η Schindler Βέλγιο, η Schindler Γερμανία, η Schindler Λουξεμβούργο και η Schindler Κάτω Χώρες, άσκησαν την υπό κρίση προσφυγή.
- ³³ Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 25 Ιουλίου 2007, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ζήτησε να παρέμβει υπέρ της Επιτροπής. Με διάταξη της 8ης Οκτωβρίου 2007, ο πρόεδρος του ογδόου τμήματος του Πρωτοδικείου έκανε δεκτή την εν λόγω αίτηση παρεμβάσεως.

- 34 Στις 26 Νοεμβρίου 2007, το Συμβούλιο κατέθεσε το υπόμνημά του παρεμβάσεως. Οι κύριοι διάδικοι κατέθεσαν τις παρατηρήσεις τους επί του εν λόγω υπομνήματος.
- 35 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (όγδοο τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία και, στο πλαίσιο λήψεως μέτρων οργάνωσης της διαδικασίας σύμφωνα με το άρθρο 64 του Κανονισμού του Διαδικασίας, έθεσε γραπτές ερωτήσεις στους διαδίκους και κάλεσε την Επιτροπή να προσκομίσει ένα έγγραφο. Οι διάδικοι ανταποκρίθηκαν εμπροθέσμως στο αίτημα αυτό.
- 36 Οι διάδικοι αγόρευαν και απάντησαν στις προφορικές ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 17ης Σεπτεμβρίου 2009.
- 37 Οι προσφεύγουσες ζητούν από το νυν Γενικό Δικαστήριο:
- να ακυρώσει την προσβαλλόμενη απόφαση·
  - επικουρικώς, να μειώσει το ποσό των επιβληθέντων προστίμων·
  - να κρίνει, σύμφωνα με το άρθρο 113 του Κανονισμού Διαδικασίας, ότι πρέπει να καταργηθεί η δίκη όσον αφορά τη Schindler Management·
  - να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα, περιλαμβανομένων των εξόδων της καταργήσεως της δίκης ως προς την προσφυγή στο μέτρο που αυτή ασκήθηκε από τη Schindler Management.

38 Η Επιτροπή ζητεί από το Γενικό Δικαστήριο:

- να απορρίψει την προσφυγή·
- να καταδικάσει τις προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδα.

39 Το Συμβούλιο ζητεί από το Γενικό Δικαστήριο:

- να απορρίψει την προσφυγή·
- να αποφανθεί προσηκόντως επί των δικαστικών εξόδων.

Επί του αιτήματος περί καταργήσεως της δίκης όσον αφορά τη Schindler Management

40 Το άρθρο 4 της προσβαλλομένης απόφασεως, ως είχε πριν από την άσκηση της προσφυγής, περιλάμβανε τη Schindler Management μεταξύ των αποδεκτών της αποφάσεως αυτής.

41 Με απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2007, η οποία κοινοποιήθηκε στο Πρωτοδικείο στις 30 Ιουνίου 2009, η Επιτροπή διόρθωσε το άρθρο 4 της προσβαλλομένης αποφάσεως και κοινοποίησε το εν λόγω διορθωτικό στις Schindler Holding και Schindler Management. Το διορθωθέν άρθρο 4 της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν αναφέρει πλέον τη Schindler Management.

- 42 Κατά τις προσφεύγουσες, η διόρθωση της προσβαλλομένης αποφάσεως κατέστησε την προσφυγή άνευ αντικειμένου, στο μέτρο που αυτή ασκήθηκε από τη Schindler Management.
- 43 Επιβάλλεται η διαπίστωση, σύμφωνα με τα σχετικά αιτήματα των προσφευγουσών, ότι, κατόπιν της διορθώσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, η παρούσα προσφυγή κατέστη άνευ αντικειμένου στο μέτρο που αφορά τη Schindler Management.
- 44 Επομένως, πρέπει να καταργηθεί η δίκη όσον αφορά τη Schindler Management.

Επί της ουσίας

1. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

- 45 Προς στήριξη της προσφυγής τους, οι προσφεύγουσες ανέπτυξαν, με τα υπομνήματά τους, τα επιχειρήματά τους στο πλαίσιο δεκατριών λόγων ακυρώσεως, τους οποίους παρέθεσαν ως ακολούθως. Ο πρώτος λόγος ακυρώσεως αντλείται από παραβίαση της αρχής «ουδεμία ποινή άνευ νόμου», λόγω του ότι το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 παρέχει στην Επιτροπή απεριόριστη εξουσία εκτιμήσεως κατά τον υπολογισμό των προστίμων. Ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως αντλείται από παραβίαση της αρχής της μη αναδρομικότητας κατά την εφαρμογή των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998 και της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία. Ο τρίτος λόγος ακυρώσεως αντλείται από παραβίαση της αρχής «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» και την έλλειψη αρμοδιότητας της Επιτροπής για την έκδοση των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998. Ο τέταρτος λόγος ακυρώσεως αντλείται από τον μη σύννομο χαρακτήρα της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, λόγω

παραβίασεως των αρχών *nemo tenetur se ipsum accusare, nemo tenetur se ipsum prodere* (στο εξής, από κοινού: αρχή *nemo tenetur*) και *in dubio pro reo*, καθώς και της αρχής της αναλογικότητας. Ο πέμπτος λόγος ακυρώσεως αντλείται από παραβίαση της αρχής της διακρίσεως των εξουσιών και των απαιτήσεων που πρέπει να πληροί μια σύμφωνη προς τις αρχές του κράτους δικαίου διαδικασία. Ο έκτος λόγος ακυρώσεως αντλείται από τον απαλλοτριωτικό χαρακτήρα των επιβληθέντων στις προσφεύγουσες προστίμων. Ο έβδομος και ο όγδοος λόγος ακυρώσεως αντλούνται από παραβίαση των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998 κατά τον καθορισμό του αρχικού ποσού των προστίμων και τη συνεκτίμηση των ελαφρυντικών περιστάσεων. Ο ένατος λόγος ακυρώσεως αντλείται από παραβίαση των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998 και της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία κατά τον καθορισμό του ποσού των προστίμων για τις παραβάσεις που διαπράχθηκαν στο Βέλγιο, στη Γερμανία και στο Λουξεμβούργο. Ο δέκατος λόγος ακυρώσεως αντλείται από τον δυσανάλογο χαρακτήρα του ποσού των προστίμων. Ο ενδέκατος λόγος ακυρώσεως αντλείται από την έλλειψη νόμιμης κοινοποίησης της προσβαλλομένης αποφάσεως στη Schindler Holding. Ο δωδέκατος λόγος ακυρώσεως αντλείται από την έλλειψη ευθύνης της Schindler Holding. Τέλος, ο δέκατος τρίτος λόγος αντλείται από παράβαση του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003.

46 Η ασκηθείσα από τις προσφεύγουσες προσφυγή έχει μεν διττό σκοπό, ήτοι, κυρίως, την ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως και, επικουρικώς, τη μείωση του ποσού των προστίμων, όμως, με τις διάφορες αιτιάσεις που διατυπώνουν οι προσφεύγουσες με τα υπομνήματά τους δεν προσδιορίζεται ποιο αίτημα υποστηρίζουν αυτές. Απαντώντας σε ερώτημα του Πρωτοδικείου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, οι προσφεύγουσες διευκρίνισαν, κατ' ουσίαν, ότι οι πρώτοι δέκα και ο δέκατος τρίτος λόγος ακυρώσεως έχουν ως αντικείμενο την ακύρωση του άρθρου 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ο ενδέκατος λόγος ακυρώσεως έχει ως αντικείμενο την ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως στο σύνολό της, στον βαθμό που αυτή απευθύνεται στη Schindler Holding, και ο δωδέκατος λόγος ακυρώσεως έχει ως αντικείμενο την ακύρωση των άρθρων 1, 2 και 3 της προσβαλλομένης αποφάσεως, στον βαθμό που αυτή απευθύνεται στη Schindler Holding.

47 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι πλείονες αιτιάσεις των προσφευγουσών αφορούν τη νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως στο σύνολό της και, επομένως, πρέπει να εξεταστούν αρχικώς. Μεταξύ των αιτιάσεων αυτών καταλέγεται και εκείνη που διατυπώνουν οι προσφεύγουσες στο πλαίσιο του πέμπτου λόγου ακυρώσεως, ο οποίος, κατ' ουσίαν, αντλείται από παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 1, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής:

ΕΣΔΑ). Στις αιτιάσεις που αφορούν τη νομιμότητα της προσβαλλομένης απόφασης στο σύνολό της περιλαμβάνονται επίσης εκείνες που προβάλλονται στο πλαίσιο του ενδέκατου και του δωδέκατου λόγου ακυρώσεως, οι οποίοι αντλούνται, αντιστοίχως, αφενός, από την έλλειψη νομιμότητας της προσβαλλομένης απόφασης, στον βαθμό που αυτή απευθύνεται στη Schindler Holding, και, αφετέρου, από την έλλειψη νόμιμης κοινοποίησεως και την έλλειψη νομιμότητας της προσβαλλομένης απόφασεως, στον βαθμό που αυτή καταλογίζει εις ολόκληρον ευθύνη στη Schindler Holding.

- 48 Οι αιτιάσεις που αφορούν τη νομιμότητα του άρθρου 2 της προσβαλλομένης απόφασεως, οι οποίες διατυπώνονται στο πλαίσιο των λοιπών λόγων ακυρώσεως, θα εξεταστούν στη συνέχεια. Προς τούτο, το Γενικό Δικαστήριο θεωρεί σκόπιμο να εξετάσει τις αιτιάσεις των προσφευγουσών με την εξής σειρά. Κατ' αρχάς, θα αναλυθούν ο πρώτος, ο δεύτερος, ο τρίτος και ο τέταρτος λόγος ακυρώσεως, στο πλαίσιο των οποίων οι προσφεύγουσες προβάλλουν πλείονες ενστάσεις περί ελλείψεως νομιμότητας του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003, των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998 και της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία. Στη συνέχεια, το Γενικό Δικαστήριο θα εξετάσει τον έκτο λόγο ακυρώσεως, κατά τον οποίο η προσβαλλόμενη απόφαση έχει απαλλοτριωτικό χαρακτήρα. Τέλος, το Γενικό Δικαστήριο θα εξετάσει τον έβδομο, τον όγδοο, τον ένατο, τον δέκατο και τον δέκατο τρίτο λόγο ακυρώσεως, στο πλαίσιο των οποίων οι προσφεύγουσες προβάλλουν διάφορες αιτιάσεις που αφορούν τον καθορισμό του ποσού των επιβληθέντων σε αυτές προστίμων.

2. Επί του αιτήματος ακυρώσεως της προσβαλλομένης απόφασης στο σύνολό της

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ

- 49 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι, εφόσον οι παραβάσεις των διατάξεων της Συνθήκης ΕΚ στον τομέα του δικαίου ανταγωνισμού εμπίπτουν στο ποινικό δίκαιο,

η διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής πρέπει να πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ. Ειδικότερα, οι διοικητικές αρχές μπορούν να επιβάλλουν ποινικές κυρώσεις μόνον αν υπάρχει δυνατότητα δικαστικού ελέγχου, πράγμα που δεν συμβαίνει εν προκειμένω. Κατά τις προσφεύγουσες, η άσκηση προσφυγής ακυρώσεως ενώπιον του δικαστή της Ένωσης αποτελεί απλώς και μόνο διοικητική διαδικασία ακυρώσεως, η οποία περιορίζεται στην εξέταση των συγκεκριμένων λόγων ακυρώσεως που προβάλλονται από τον προσφεύγοντα και, επομένως, δεν πληροί τις απαιτήσεις που έχει καθορίσει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: ΕΔΔΑ), ιδίως στο πλαίσιο της υποθέσεως Öztürk κατά Γερμανίας της 21ης Φεβρουαρίου 1984 (σειρά Α αριθ. 73). Εξάλλου, η διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί διαδικασία ενώπιον ανεξάρτητου και αμερόληπτου δικαστηρίου, δεδομένου ότι η εκ μέρους της Επιτροπής διεξαγωγή της αποδεικτικής διαδικασίας στο πλαίσιο της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, η οποία στηρίζεται σε περιγραφές πραγματικών περιστατικών που κοινοποιούνται στο πλαίσιο μιας διαδικασίας «αυτοενοχοποιήσεως», αντιβαίνει προς τις απαιτήσεις μιας σύμφωνης προς τις αρχές του κράτους δικαίου διαδικασίας, στο μέτρο που οι επιχειρήσεις ουδόλως έχουν τη δυνατότητα να ελέγξουν τη συνάφεια των προσαπτόμενων σε αυτές αιτιάσεων, επί παραδείγματι με την υποβολή ερωτήσεων στους μάρτυρες κατηγορίας.

50 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ ορίζει τα εξής:

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσις του δικασθή δίκαιως, δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερολήπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίον θα αποφασίσει [...] επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως [...]».

51 Υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει τη γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης σύμφωνα με την οποία κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα για δίκαιη δίκη (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 25ης Ιανουαρίου 2007, C-411/04 P, Salzgitter Mannesmann κατά Επιτροπής, Συλλογή 2007, σ. I-959, σκέψη 40 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Η αρχή αυτή, η οποία επαναβεβαιώθηκε και από το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του οποίου η διακήρυξη έγινε στις 7 Δεκεμβρίου 2000 στη Νίκαια (ΕΕ C 364, σ. 1) (στο εξής: Χάρτης), εμπνέεται από τα θεμελιώδη δικαιώματα που αποτελούν αναπόσπαστο μέρος

των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης, την τήρηση των οποίων διασφαλίζει το Δικαστήριο, το οποίο με τη σειρά του εμπνέεται από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, καθώς και από τα στοιχεία που παρέχει ιδίως η νομολογία του ΕΔΔΑ (προπαρατεθείσα απόφαση *Salzgitter Mannesmann* κατά Επιτροπής, σκέψη 41).

- 52 Πρώτον, όσον αφορά το επιχείρημα κατά το οποίο η διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής δεν πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ, επισημαίνεται ότι, κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, προκειμένου να έχει εφαρμογή το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, αρκεί η επίμαχη παράβαση να είναι ποινικής φύσεως ή να επισύρει για τον ενδιαφερόμενο ποινή η οποία, ως εκ της φύσεως και της βαρύτητάς της, εμπίπτει γενικώς στο ποινικό δίκαιο (βλ. ΕΔΔΑ, απόφαση *Jussila* κατά Φινλανδίας της 23ης Νοεμβρίου 2006, *Recueil des arrêts et décisions*, 2006-XIII, § 31 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Συναφώς, όπως προκύπτει από τη νομολογία του ΕΔΔΑ, αφής στιγμής υιοθέτησαν αυτοτελή έννοια του όρου «ποινική κατηγορία», τα δικαιοδοτικά όργανα της ΕΣΔΑ έθεσαν τις βάσεις για τη σταδιακή επέκταση του ποινικού πεδίου εφαρμογής του άρθρου 6 σε τομείς οι οποίοι τυπικώς δεν υπάγονται στις παραδοσιακές κατηγορίες του ποινικού δικαίου, όπως οι χρηματικές ποινές που επιβάλλονται λόγω παραβιάσεως του δικαίου του ανταγωνισμού. Εντούτοις, για τις κατηγορίες που δεν εμπίπτουν στον σκληρό πυρήνα του ποινικού δικαίου, το ΕΔΔΑ έχει διευκρινίσει ότι οι εγγυήσεις που παρέχονται βάσει του σχετικού με το ποινικό δίκαιο σκέλους του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ δεν πρέπει κατ' ανάγκην να τυγχάνουν πλήρους εφαρμογής (βλ., συναφώς, ΕΔΔΑ, προπαρατεθείσα απόφαση *Jussila* κατά Φινλανδίας, § 43 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 53 Εξάλλου, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ένωσης, και όπως ορίζεται ρητώς στο άρθρο 23, παράγραφος 5, του κανονισμού 1/2003, οι αποφάσεις της Επιτροπής που επιβάλλουν πρόστιμα λόγω παραβιάσεως του δικαίου του ανταγωνισμού δεν έχουν ποινικό χαρακτήρα (βλ., συναφώς, αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 6ης Οκτωβρίου 1994, T-83/91, *Tetra Pak* κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-755, σκέψη 235, της 15ης Μαρτίου 2000, T-25/95, T-26/95, T-30/95 έως T-32/95, T-34/95 έως T-39/95, T-42/95 έως T-46/95, T-48/95, T-50/95 έως T-65/95, T-68/95 έως T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 και T-104/95, *Cimenteries CBR* κ.λπ. κατά

Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. ΙΙ-491, σκέψη 717, και της 20ής Μαρτίου 2002, Τ-9/99, ΗΦΒ κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. ΙΙ-1487, σκέψη 390).

- 54 Αντιθέτως προς τα υποστηριζόμενα από τις προσφεύγουσες, πρέπει να γίνει δεκτό ότι μια διαδικασία στο πλαίσιο της οποίας η Επιτροπή εκδίδει απόφαση με την οποία διαπιστώνεται παράβαση και επιβάλλεται πρόστιμο, απόφαση η οποία μπορεί μεταγενέστερα να υπαχθεί στον έλεγχο του Δικαστηρίου της Ένωσης, πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ. Ασφαλώς, η Επιτροπή δεν αποτελεί δικαστήριο κατά την έννοια του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ (βλ., συναφώς, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 29ης Οκτωβρίου 1980, 209/78 έως 215/78 και 218/78, van Landewyck κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1980/ΙΙΙ, σ. 207, σκέψη 81, και της 7ης Ιουνίου 1983, 100/80 έως 103/80, Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 1825, σκέψη 7). Εντούτοις, το εν λόγω θεσμικό όργανο υποχρεούται να τηρεί τις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης κατά τη διοικητική διαδικασία (αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 10ης Μαρτίου 1992, Τ-11/89, Shell κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. ΙΙ-757, σκέψη 39, Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 53 ανωτέρω, σκέψη 718, και ΗΦΒ κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 53 ανωτέρω, σκέψη 391).
- 55 Εξάλλου, ο έλεγχος που ασκεί ο δικαστής της Ένωσης επί των αποφάσεων της Επιτροπής διασφαλίζει ότι πληρούνται οι απαιτήσεις δίκαιης δίκης, όπως αυτή καθιερώνεται με το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ (βλ. σκέψη 50 ανωτέρω).
- 56 Συναφώς, κατά το ΕΔΔΑ, είναι αναγκαίο να παρέχεται στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση η δυνατότητα να προσφύγει κατά κάθε αποφάσεως που εκδόθηκε εις βάρος της από την Επιτροπή ενώπιον δικαιοδοτικού οργάνου το οποίο έχει πλήρη δικαιοδοσία και, ιδίως, την εξουσία να μεταρρυθμίσει κάθε πραγματικό και νομικό σημείο της προσβαλλομένης αποφάσεως (βλ., κατ' αναλογία, ΕΔΔΑ, απόφαση Janosevic κατά Σουηδίας της 23ης Ιουλίου 2002, *Recueil des arrêts et décisions*, 2002-VII, § 81 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Πράγματι, όταν το Γενικό Δικαστήριο ασκεί έλεγχο νομιμότητας επί της αποφάσεως με την οποία διαπιστώνεται παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ, οι προσφεύγοντες μπορούν να ζητήσουν από αυτό να ελέγξει διεξοδικώς τόσο την υλική διαπίστωση των πραγματικών περιστατικών όσο και τη νομική

εκτίμηση αυτών από την Επιτροπή. Εξάλλου, όσον αφορά τα πρόστιμα, το Γενικό Δικαστήριο έχει πλήρη δικαιοδοσία δυνάμει του άρθρου 229 ΕΚ και του άρθρου 31 του κανονισμού 1/2003 (βλ., συναφώς, απόφαση *Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροπής*, σκέψη 53 ανωτέρω, σκέψη 719).

- 57 Δεύτερον, πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα των προσφευγουσών ότι οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις δεν είχαν τη δυνατότητα να ελέγξουν τη συνάφεια των αιτιάσεων που διατύπωσε η Επιτροπή εις βάρος τους, επί παραδείγματι, με την εξέταση των μαρτύρων κατηγορίας. Συγκεκριμένα, κατά τη νομολογία, καμία διάταξη ή γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης δεν απαγορεύει στην Επιτροπή να επικαλείται εναντίον ορισμένης επιχειρήσεως δηλώσεις άλλων επιχειρήσεων. Εάν δεν ίσχυε αυτό, το βάρος της αποδείξεως των συμπεριφορών που αντιβαίνουν στα άρθρα 81 ΕΚ και 82 ΕΚ, το οποίο βαρύνει την Επιτροπή, θα ήταν δυσβάστακτο και ασυμβίβαστο προς την αποστολή της επιβλέψεως της καλής εφαρμογής των διατάξεων αυτών, η οποία της έχει ανατεθεί από τη Συνθήκη ΕΚ. Πάντως, η δήλωση επιχειρήσεως που κατηγορείται ότι μετέσχε σε σύμπραξη, της οποίας η ακρίβεια αμφισβητείται από διάφορες άλλες κατηγορούμενες επιχειρήσεις, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως συνιστώσα επαρκή απόδειξη των επίμαχων γεγονότων, αν δεν τεκμηριώνεται από άλλα αποδεικτικά στοιχεία (βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου της 25ης Οκτωβρίου 2005, T-38/02, *Groupes Danone κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2005, σ. ΙΙ-4407, σκέψη 285 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Εξάλλου, εν πάση περιπτώσει, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, εν προκειμένω, οι προσφεύγουσες παραδέχθηκαν ρητώς τα πραγματικά περιστατικά όπως αυτά εκτέθηκαν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων.
- 58 Τρίτον, κατά τα λοιπά, η αιτίαση που διατυπώνουν οι προσφεύγουσες όσον αφορά την εκ μέρους της Επιτροπής διεξαγωγή της αποδεικτικής διαδικασίας στο πλαίσιο της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία συγχέεται με την αιτίαση που αντλείται από τον μη σύννομο χαρακτήρα της εν λόγω ανακοινώσεως λόγω παραβιάσεως των αρχών *nemo tenetur* και *in dubio pro reo*, η οποία πρέπει να απορριφθεί για τους λόγους που εκτίθενται στις σκέψεις 146 έως 164 κατωτέρω.
- 59 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι ο λόγος ακυρώσεως που αντλείται από παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ πρέπει να απορριφθεί.

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την έλλειψη νομιμότητας της προσβαλλομένης αποφάσεως στο μέτρο που αυτή απευθύνεται στη Schindler Holding, ελλείψει νόμιμης κοινοποιήσεως

- 60 Οι προσφεύγουσες ενώ παραδέχονται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση κοινοποιήθηκε στη Schindler Holding, η οποία έχει έδρα στην Ελβετία, εντούτοις, υποστηρίζουν ότι η κοινοποίηση δεν πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με το άρθρο 254, παράγραφος 3, ΕΚ. Διατείνονται ότι ο τρόπος με τον οποίο ενήργησε η Επιτροπή συνιστά παραβίαση του ελβετικού ποινικού δικαίου και αντιβαίνει προς το διεθνές δίκαιο. Συγκεκριμένα, προϋπόθεση για την πραγματοποίηση κοινοποιήσεως στην Ελβετία αποτελεί η ύπαρξη συμβάσεως διεθνούς δικαίου με τη χώρα αυτή, σύμβαση η οποία εν προκειμένω δεν υπάρχει, οπότε, ελλείψει κοινοποιήσεως, η προσβαλλόμενη απόφαση, στο μέτρο που απευθύνεται στη Schindler Holding, είναι άκυρη και, συνεπώς, νομικώς ανυπόστατη.
- 61 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι οι πλημμέλειες στη διαδικασία κοινοποιήσεως μιας αποφάσεως είναι εξωτερικές ως προς αυτήν και, επομένως, δεν μπορούν να την καταστήσουν άκυρη (απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Ιουλίου 1972, 48/69, Imperial Chemical Industries κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 99, σκέψη 39). Τέτοιες πλημμέλειες μπορούν μόνον, υπό ορισμένες περιστάσεις, να αναστείλουν την οριζόμενη στο άρθρο 230, πέμπτο εδάφιο, ΕΚ προθεσμία ασκήσεως προσφυγής. Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι η Schindler Holding έλαβε γνώση του περιεχομένου της προσβαλλομένης αποφάσεως και άσκησε το δικαίωμά της προσφυγής εντός της οριζόμενης στο άρθρο 230, πέμπτο εδάφιο, ΕΚ προθεσμίας.
- 62 Επομένως, ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την έλλειψη νομιμότητας της προσβαλλομένης αποφάσεως στο μέτρο που καταλογίζει εις ολόκληρον ευθύνη στη Schindler Holding

- 63 Με τον υπό κρίση λόγο ακυρώσεως, οι προσφεύγουσες αμφισβητούν ότι η Schindler Holding, μητρική εταιρία του ομίλου Schindler, υπέχει εις ολόκληρον ευθύνη για τις αντίθετες προς τον ανταγωνισμό εκδηλώσεις συμπεριφοράς των θυγατρικών της που δραστηριοποιούνται στο Βέλγιο, στη Γερμανία, στο Λουξεμβούργο και στις Κάτω Χώρες.

- 64 Όσον αφορά την εις ολόκληρον ευθύνη μητρικής εταιρίας για τη συμπεριφορά της θυγατρικής της, υπενθυμίζεται ότι το γεγονός ότι μια θυγατρική εταιρία έχει χωριστή νομική προσωπικότητα δεν αρκεί για να αποκλειστεί η δυνατότητα να καταλογιστεί η συμπεριφορά της στη μητρική εταιρία (απόφαση Imperial Chemical Industries κατά Επιτροπής, σκέψη 61 ανωτέρω, σκέψη 132).
- 65 Συγκεκριμένα, το δίκαιο του ανταγωνισμού της Ένωσης αφορά τις δραστηριότητες των επιχειρήσεων, η δε έννοια της επιχειρήσεως καλύπτει κάθε φορέα ο οποίος ασκεί οικονομική δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος που τον διέπει και του τρόπου χρηματοδοτήσεώς του (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 10ης Σεπτεμβρίου 2009, C-97/08 P, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2009, σ. I-8237, σκέψη 54 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 66 Το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει επίσης ότι ο όρος επιχείρηση, εντασσόμενος στο ίδιο πλαίσιο, πρέπει να νοείται ως οικονομική ενότητα, έστω και αν από νομική άποψη η οικονομική αυτή ενότητα αποτελείται από περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα (βλ. αποφάσεις του Δικαστηρίου της 12ης Ιουλίου 1984, 170/83, Hydrotherm Gerätebau, Συλλογή 1984, σ. 2999, σκέψη 11, και Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 65 ανωτέρω, σκέψη 55 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία· βλ. επίσης, συναφώς, απόφαση του Πρωτοδικείου, της 29ης Ιουνίου 2000, T-234/95, DSG κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. II-2603, σκέψη 124). Το Δικαστήριο έχει επίσης τονίσει ότι, για την εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού, ο τυπικός διαχωρισμός μεταξύ δύο εταιριών, απόρροια της χωριστής νομικής προσωπικότητάς τους, δεν έχει αποφασιστική σημασία, διότι εκείνο που προέχει είναι το αν έχουν ή όχι ενιαία συμπεριφορά στην αγορά. Επομένως, μπορεί να είναι απαραίτητο να διαπιστωθεί αν δύο εταιρίες με χωριστές νομικές προσωπικότητες αποτελούν ή ανήκουν σε ενιαία επιχείρηση ή οικονομική οντότητα συμπεριφερόμενη κατά τρόπο ενιαίο στην αγορά (απόφαση Imperial Chemical Industries κατά Επιτροπής, σκέψη 61 ανωτέρω, σκέψη 140, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 15ης Σεπτεμβρίου 2005, T-325/01, DaimlerChrysler κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. II-3319, σκέψη 85).
- 67 Οσάκις αυτή η οικονομική οντότητα αντιβαίνει προς τους κανόνες του ανταγωνισμού, ευθύνεται, κατά την αρχή του προσωποπαγούς χαρακτήρα της ευθύνης, για την παράβαση αυτή (βλ. απόφαση Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 65 ανωτέρω, σκέψη 56 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 68 Η παραβίαση του δικαίου του ανταγωνισμού της Ένωσης πρέπει να καταλογίζεται, κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση, σε ένα νομικό πρόσωπο στο οποίο πρόκειται ενδεχομένως να επιβληθούν πρόστιμα και η ανακοίνωση των αιτιάσεων πρέπει να απευθύνεται προς αυτό. Η ανακοίνωση των αιτιάσεων πρέπει, επίσης, να αναφέρει την ιδιότητα υπό την οποία το πρόσωπο αυτό θεωρείται υπόλογο για τις πράξεις περί των οποίων πρόκειται (βλ. απόφαση Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 65 ανωτέρω, σκέψη 57 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 69 Από πάγια νομολογία προκύπτει ότι η συμπεριφορά μιας θυγατρικής εταιρίας μπορεί να καταλογισθεί στη μητρική εταιρία, ιδίως όταν η θυγατρική, μολονότι έχει χωριστή νομική προσωπικότητα, δεν καθορίζει κατά τρόπο αυτοτελή τη συμπεριφορά της στην αγορά, αλλά εφαρμόζει κυρίως τις οδηγίες της μητρικής εταιρίας, λαμβανομένων ιδίως υπόψη των υφισταμένων μεταξύ των δύο αυτών νομικών οντοτήτων οικονομικών, οργανωτικών και νομικών σχέσεων (βλ. απόφαση Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 65 ανωτέρω, σκέψη 58 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 70 Συγκεκριμένα, αυτό συμβαίνει διότι, σε μια τέτοια περίπτωση, η μητρική και η θυγατρική εταιρία συναποτελούν τμήμα της ίδιας οικονομικής οντότητας και, επομένως, συνιστούν μία και μόνη επιχείρηση, κατά την έννοια της προπαρατεθείσας στις σκέψεις 65 και 66 ανωτέρω νομολογίας. Συνεπώς, το γεγονός ότι η μητρική και η θυγατρική εταιρία συνιστούν μία και μόνη επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ παρέχει τη δυνατότητα στην Επιτροπή να απευθύνει μια απόφαση περί επιβολής προστίμου στη μητρική εταιρία χωρίς να απαιτείται να αποδείξει την εμπλοκή της εταιρίας αυτής στην παράβαση (βλ. απόφαση Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 65 ανωτέρω, σκέψη 59).
- 71 Στην ειδική περίπτωση στην οποία μια μητρική εταιρία κατέχει το 100% του κεφαλαίου της θυγατρικής που διέπραξε παραβίαση των κανόνων του ανταγωνισμού της Ένωσης, αφενός η μητρική εταιρία μπορεί να ασκεί αποφασιστική επιρροή επί της συμπεριφοράς της θυγατρικής και, αφετέρου, υφίσταται μαχητό τεκμήριο ότι η εν λόγω μητρική εταιρία ασκεί όντως αποφασιστική επιρροή επί της συμπεριφοράς της θυγατρικής της (βλ. απόφαση Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 65 ανωτέρω, σκέψη 60 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 72 Υπό τις συνθήκες αυτές, αρκεί να αποδείξει η Επιτροπή ότι η μητρική εταιρία κατέχει το σύνολο του κεφαλαίου μιας θυγατρικής, προκειμένου να συναχθεί ότι η μητρική ασκεί αποφασιστική επιρροή επί της εμπορικής πολιτικής της θυγατρικής. Εν συνεχεία, η Επιτροπή θα είναι σε θέση να θεωρήσει τη μητρική εταιρία συνυπεύθυνη για την καταβολή του επιβληθέντος στη θυγατρική προστίμου, εκτός αν η μητρική εταιρία, στην οποία απόκειται να ανατρέψει αυτό το τεκμήριο, αποδείξει ότι, κατ' ουσίαν, η θυγατρική της ενεργεί αυτοτελώς στην αγορά (βλ. απόφαση Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 65 ανωτέρω, σκέψη 61 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 73 Επιπλέον, καίτοι το Δικαστήριο στις σκέψεις 28 και 29 της αποφάσεώς του της 16ης Νοεμβρίου 2000, C-286/98 P, Stora Kopparbergs Bergslags κατά Επιτροπής (Συλλογή 2000, σ. I-9925), αναφέρθηκε, πέραν της κατοχής του 100 % του κεφαλαίου της θυγατρικής, και σε άλλες περιστάσεις, όπως είναι η μη αμφισβήτηση της επιρροής που ασκεί η μητρική εταιρία επί της εμπορικής πολιτικής της θυγατρικής της και η κοινή εκπροσώπηση των δύο εταιριών κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, εντούτοις αναφέρθηκε στις περιστάσεις αυτές μόνο προκειμένου να εκθέσει το σύνολο των στοιχείων επί των οποίων το Πρωτοδικείο στήριξε τη συλλογιστική του και όχι για να εξαρτήσει την εφαρμογή του τεκμηρίου περί του οποίου γίνεται λόγος στη σκέψη 71 ανωτέρω από την παροχή πρόσθετων ενδείξεων όσον αφορά την εκ μέρους της μητρικής εταιρίας πραγματική άσκηση επιρροής (βλ. απόφαση Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 65 ανωτέρω, σκέψη 62).
- 74 Ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα των αρχών που υπομνήσθησαν ανωτέρω.
- 75 Με την αιτιολογική σκέψη 627 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή έκρινε ότι η Schindler Holding πρέπει να θεωρηθεί εις ολόκληρον υπεύθυνη για την παραβατική συμπεριφορά των θυγατρικών της Schindler Βέλγιο, Schindler Γερμανία, Schindler Λουξεμβούργο και Schindler Κάτω Χώρες, καθόσον «ως μοναδική μέτοχος και μητρική εταιρία, [η Schindler Holding] είχε τη δυνατότητα να ασκεί αποφασιστική

επιρροή στην εμπορική πολιτική καθεμίας από τις θυγατρικές κατά τη διάρκεια της παραβάσεως και ευλόγως μπορεί να υποτεθεί ότι χρησιμοποίησε την εξουσία της αυτή».

- 76 Με τις αιτιολογικές σκέψεις 628 και 629 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή έκρινε ότι το επιχείρημα της Schindler Holding κατά το οποίο οι εν λόγω θυγατρικές ασκούν την οικονομική τους δραστηριότητα στην αγορά ως αυτοτελείς νομικές οντότητες καθορίζουσες αυτοδύναμα τα ουσιωδέστερα στοιχεία της εμπορικής τους πολιτικής, καθώς και εκείνο κατά το οποίο η Schindler Holding ουδόλως ασκούσε επιρροή στις τρέχουσες δραστηριότητες των εν λόγω θυγατρικών είναι «ανεπαρκ[ή] για την ανατροπή του τεκμηρίου ότι οι θυγατρικές της Schindler Holding δεν καθόριζαν με πλήρη αυτοτέλεια τη συμπεριφορά τους στην αγορά».
- 77 Η Επιτροπή διευκρίνισε, επίσης, με την αιτιολογική σκέψη 630 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι «κατά τη διοικητική διαδικασία, [η Schindler Holding] είχε τη δυνατότητα να αποδείξει ότι δεν ασκούσε αποφασιστική επιρροή στις θυγατρικές της [...]». Κατά την Επιτροπή, «[η Schindler Holding] και οι θυγατρικές της, εντούτοις, ουδόλως προσκόμισαν [στο εν λόγω θεσμικό όργανο] [...] αποδεικτικά στοιχεία τα οποία να αποσαφηνίζουν τις εταιρικές μεταξύ τους σχέσεις, την ιεραρχική δομή και την υποχρέωση υποβολής εκθέσεων προκειμένου να ανατρέψουν [το] τεκμήριο [κατά το οποίο] [...] [η Schindler Holding], ως μοναδική μέτοχος των θυγατρικών της που ήταν αποδέκτες της [προσβαλλόμενης] αποφάσεως, έκανε χρήση της εξουσίας της ελέγχου, καθώς και όποιου άλλου μέσου διέθετε για την άσκηση αποφασιστικής επιρροής σε αυτές».
- 78 Με την αιτιολογική σκέψη 631 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή έκρινε ότι «απλώς και μόνον η κατάρτιση από τη Schindler προγράμματος συμμορφώσεως προς τους κανόνες του ανταγωνισμού δεν [επέτρεπε] να διαπιστωθεί αν [η Schindler Holding] [είχε] ή όχι εκδώσει οδηγίες όσον αφορά την παράβαση». Επομένως, κατά την Επιτροπή, «[τ]ο τεκμήριο ότι η κατά 100% θυγατρική της [Schindler Holding] δεν καθόριζε αυτοτελώς την εμπορική πολιτική της στην αγορά δεν παύει να είναι μαχητό».

- 79 Κατόπιν των προεκτεθέντων, η Επιτροπή κατέληξε, με την αιτιολογική σκέψη 632 της προσβαλλομένης απόφασης, ότι «[η Schindler Holding] και οι κατά 100% θυγατρικές της δεν κατόρθωσαν να ανατρέψουν το τεκμήριο ευθύνης για τις παραβάσεις που διαπράχθηκαν στο Βέλγιο, στη Γερμανία, στο Λουξεμβούργο και στις Κάτω Χώρες [και ότι,] [σ]υνεπώς, [η Schindler Holding] πρέπει να κριθεί υπεύθυνη αλληλεγγύως και εις ολόκληρον με τις θυγατρικές της για τις παραβάσεις του άρθρου 81 ΕΚ που αποτελούν αντικείμενο της [προσβαλλόμενης] απόφασης».
- 80 Πρώτον, δεν αμφισβητείται ότι, διαρκούσης της περιόδου κατά την οποία διαπράχθηκαν οι παραβάσεις, στη Schindler Holding ανήκε άμεσα το 100% του κεφαλαίου της Schindler Βέλγιο, της Schindler Γερμανία και της Schindler Κάτω Χώρες και, έμμεσα, μέσω της Schindler Βέλγιο, το 100% του κεφαλαίου της Schindler Λουξεμβούργο. Ως εκ τούτου, υφίσταται τεκμήριο ότι η Schindler Holding ασκούσε αποφασιστική επιρροή στη συμπεριφορά των θυγατρικών της (βλ. σκέψη 72 ανωτέρω).
- 81 Η Schindler δεν μπορεί να υποστηρίξει ότι η Επιτροπή έπρεπε να αποδείξει, αφενός, ότι η επιχειρησιακή δράση των εν λόγω θυγατρικών, περιλαμβανομένης της αντιβαίνουσας προς το άρθρο 81 ΕΚ συμπεριφοράς τους, επηρεάστηκε όντως από τη Schindler Holding και, αφετέρου, ότι η εν λόγω εταιρία προκάλεσε την επίμαχη παράβαση ή παρείχε συνδρομή σε σχέση με αυτή.
- 82 Συγκεκριμένα, για να θεωρηθεί υπεύθυνη η μητρική εταιρία για τις παραβάσεις της θυγατρικής της δεν απαιτείται απόδειξη ότι η μητρική ασκεί επιρροή επί της πολιτικής της θυγατρικής της στον ειδικό τομέα που αποτελεί το αντικείμενο της παραβάσεως. Αντιθέτως, οι οργανωτικοί, οικονομικοί και νομικοί δεσμοί μεταξύ μητρικής και θυγατρικής εταιρίας μπορούν να αποδεικνύουν την ύπαρξη επιρροής της πρώτης επί της στρατηγικής της δεύτερης και, επομένως, να δικαιολογούν την άποψη ότι οι εταιρίες αυτές πρέπει να θεωρούνται ως μία μόνη οικονομική οντότητα (απόφαση του Πρωτοδικείου της 12ης Δεκεμβρίου 2007, T-112/05, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2007, σ. II-5049, σκέψη 83). Επομένως, αν η Επιτροπή αποδείξει ότι η μητρική εταιρία κατέχει το σύνολο του κεφαλαίου μιας θυγατρικής, είναι σε θέση να θεωρήσει τη μητρική εταιρία συνυπεύθυνη για την καταβολή του επιβληθέντος στη θυγατρική της προστίμου, εκτός αν η μητρική αυτή εταιρία αποδείξει ότι η θυγατρική της ενεργεί αυτοτελώς στην αγορά (βλ. σκέψη 72 ανωτέρω). Επισημαίνεται επίσης ότι αυτό το οποίο παρέχει τη δυνατότητα στην Επιτροπή να απευθύνει μίαν

απόφαση επιβάλλουσα πρόστιμα σε μητρική εταιρία ενός ομίλου εταιριών δεν είναι η εκ μέρους της μητρικής παρακίνηση της θυγατρικής της να διαπράξει παράβαση ούτε, κατά μείζονα λόγο, η εμπλοκή της πρώτης στην παράβαση, αλλά το γεγονός ότι αυτές αποτελούν μία και μόνη επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ (προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2007, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 58).

83 Οι προσφεύγουσες δεν μπορούν να στηριχθούν ούτε και στην προβαλλόμενη παραβίαση της αρχής του προσωποπαγούς χαρακτήρα της ευθύνης (Schuldprinzip) ή στο γεγονός ότι οι μέτοχοι εταιρίας περιορισμένης ευθύνης ή ανώνυμης εταιρίας κατ' αρχήν αποκλείεται να θεωρηθούν συνυπεύθυνοι για τα χρέη της εταιρίας και τις πράξεις των οργάνων διοικήσεώς της. Συναφώς, αρκεί η διαπίστωση ότι η επιχειρηματολογία αυτή στηρίζεται στην εσφαλμένη παραδοχή ότι ουδεμία παράβαση διαπιστώθηκε σε βάρος της μητρικής εταιρίας, πράγμα που δεν συμβαίνει εν προκειμένω, δεδομένου ότι από την αιτιολογική σκέψη 632 και τα άρθρα 1 και 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι στη Schindler Holding επιβλήθηκαν κυρώσεις για παράβαση που λογίζεται ότι διέπραξε η ίδια λόγω των οικονομικών και νομικών δεσμών της με τις θυγατρικές της (βλ., επ' αυτού, απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Νοεμβρίου 2000, C-294/98 P, Metsä-Serla κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-10065, σκέψεις 28 και 34, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 8ης Οκτωβρίου 2008, T-69/04, Schunk και Schunk Kohlenstoff-Technik κατά Επιτροπής, Συλλογή 2008, σ. II-2567, σκέψη 74).

84 Στη συνέχεια, πρέπει να εξεταστούν τα επιχειρήματα που προέβησαν οι προσφεύγουσες προς ανατροπή του προεκτεθέντος στη σκέψη 71 τεκμηρίου, κατά τα οποία οι θυγατρικές της Schindler Holding καθόριζαν αυτοτελώς την εμπορική πολιτική τους.

85 Κατ' αρχάς, το γεγονός που επικαλούνται οι προσφεύγουσες ότι η Schindler Holding δεν παρείχε στις θυγατρικές της οδηγίες οι οποίες θα μπορούσαν, εν προκειμένω, να επιτρέψουν ή να ενθαρρύνουν επαφές αντιβαίνουσες προς το άρθρο 81 ΕΚ και

ότι δεν είχε λάβει γνώση των επαφών αυτών, εφόσον θεωρηθεί αποδεδειγμένο, δεν αποτελεί στοιχείο ικανό να αποδείξει ότι οι εν λόγω θυγατρικές δρούσαν αυτοτελώς. Συγκεκριμένα, όπως υπομνήσθηκε στην ως άνω σκέψη 82, για να θεωρηθεί υπεύθυνη η μητρική εταιρία για τις παραβάσεις της θυγατρικής της δεν απαιτείται να ασκεί η μητρική εταιρία επιρροή επί της πολιτικής της θυγατρικής της στον ειδικό τομέα που αποτελεί το αντικείμενο της παραβάσεως.

86 Δεύτερον, το επιχείρημα κατά το οποίο οι θυγατρικές της Schindler Holding δρούσαν πάντοτε αυτοτελώς στις αντίστοιχες χώρες εγκαταστάσεώς τους, χωρίς η Schindler Holding να ασκεί σε αυτές επιρροή σε σχέση με τις τρέχουσες δραστηριότητές τους, την είσοδο σε νέες αγορές, τη σύναψη συμβάσεων ή την πολιτική τους περί των τιμών, καθόσον η μητρική αυτή εταιρία ενημερωνόταν απλώς και μόνον όσον αφορά τις δυνάμενες να προκαλέσουν ζημιές αγορές, πρέπει επίσης να απορριφθεί. Συγκεκριμένα, αφενός μεν, οι ενδιαφερόμενες προσφεύγουσες δεν προσκόμισαν αποδεικτικά στοιχεία προς στήριξη των όσων υποστηρίζουν, αφετέρου δε, εν πάση περιπτώσει, τα επιχειρήματα αυτά, ακόμη και αν ευσταθούσαν, δεν θα μπορούσαν να ανατρέψουν το προεκτεθέν στη σκέψη 71 ανωτέρω τεκμήριο, δεδομένου ότι, κατά τη νομολογία, στην έννοια της εμπορικής πολιτικής μιας θυγατρικής για τους σκοπούς της εφαρμογής του άρθρου 81 ΕΚ έναντι της μητρικής της εταιρίας εμπίπτουν και άλλα στοιχεία, πέραν των μνημονευόμενων από τις προσφεύγουσες. Συναφώς, επισημαίνεται ότι, στο πλαίσιο της αναλύσεως της υπάρξεως μιας ενιαίας οικονομικής οντότητας αποτελούμενης από διάφορες εταιρίες μέλη ενός ομίλου, ο δικαστής της Ένωσης έχει εξετάσει, μεταξύ άλλων, αν η μητρική εταιρία μπορούσε να επηρεάσει την πολιτική περί των τιμών, τις δραστηριότητες παραγωγής και διανομής, τους στόχους πωλήσεων, τα περιθώρια μικτού κέρδους, τα έξοδα πωλήσεως, το «cash flow», τα αποθέματα και το μάρκετινγκ. Πάντως, εξ αυτού δεν μπορεί να συναχθεί ότι μόνον αυτές οι πτυχές εμπίπτουν στην έννοια της εμπορικής πολιτικής μιας θυγατρικής για την εφαρμογή των άρθρων 81 ΕΚ και 82 ΕΚ έναντι της μητρικής της εταιρίας (βλ. απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2007, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 82 ανωτέρω, σκέψη 64 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

87 Τρίτον, ούτε το γεγονός ότι οι θυγατρικές της Schindler Holding ενεπλάκησαν, εντός των τεσσάρων χωρών τις οποίες αφορά η παραβατική συμπεριφορά, σε χωριστές παραβάσεις, διαφορετικού χαρακτήρα, πράγμα που θα μπορούσε να προβληθεί ως

επιχείρημα κατά της ασκήσεως εκ μέρους της Schindler Holding πραγματικής επιρροής στην επιχειρησιακή δράση των θυγατρικών της, μπορεί να ανατρέψει το τεκμήριο ευθύνης. Συγκεκριμένα, από τις αιτιολογικές σκέψεις 627 έως 632 της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή ουδόλως στηρίχθηκε σε ενδεχόμενο παραλληλισμό μεταξύ των παραβάσεων που διαπιστώθηκαν εντός των τεσσάρων ενδιαφερόμενων χωρών για να καταλογίσει στη Schindler Holding ευθύνη για τη συμπεριφορά των θυγατρικών της. Εξάλλου, το επιχείρημα των προσφευγουσών ότι οι παραβάσεις έχουν διαφορετικό χαρακτήρα είναι αίολο, δεδομένου ότι οι θυγατρικές της Schindler Holding ενεπλάκησαν, εντός των τεσσάρων ενδιαφερόμενων χωρών και για χρονικά διαστήματα τα οποία αλληλοεπικαλύπτονται σε μεγάλο βαθμό (από τις 9 Μαΐου 1996 έως τις 29 Ιανουαρίου 2004 στο Βέλγιο, από την 1η Αυγούστου 1995 έως τις 6 Δεκεμβρίου 2000 στη Γερμανία, από τις 7 Δεκεμβρίου 1995 έως τις 9 Μαρτίου 2004 στο Λουξεμβούργο και από την 1η Ιουνίου 1999 έως τις 5 Μαρτίου 2004 στις Κάτω Χώρες), σε παραβάσεις των οποίων το αντικείμενο ήταν παρεμφερές και συνίστατο σε «κρυφή συνεννόηση μεταξύ ανταγωνιστών για την κατανομή των αγορών ή την παγίωση των μεριδίων της αγοράς μέσω της κατανομής έργων πώλησεως και εγκαταστάσεως νέων ανελκυστήρων ή/και κυλιόμενων κλιμάκων, και για την αποχή από τον ανταγωνισμό όσον αφορά τη συντήρηση και τον εκσυγχρονισμό ανελκυστήρων και κυλιόμενων κλιμάκων (τα ανωτέρω δεν ισχύουν για την αγορά της Γερμανίας, όπου η δραστηριότητα συντηρήσεως και εκσυγχρονισμού δεν αποτέλεσε αντικείμενο συζητήσεων μεταξύ των μελών της συμπράξεως)» (αιτιολογική σκέψη 658 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

⁸⁸ Τέταρτον, το γεγονός ότι η Schindler Holding έπραξε ό,τι ήταν δυνατόν για να αποτρέψει τυχόν αντιβαίνουσες προς το άρθρο 81 ΕΚ εκδηλώσεις συμπεριφοράς των θυγατρικών της, ιδίως με την κατάρτιση κώδικα συμπεριφοράς για την πρόληψη της εκ μέρους τους παραβιάσεως του δικαίου του ανταγωνισμού και παραβιάσεως των συναφών προς το δίκαιο αυτό κατευθυντηρίων γραμμών, αφενός μεν, δεν αναιρεί το γεγονός ότι υφίσταται η παράβαση που διαπιστώθηκε σε βάρος της (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση του Δικαστηρίου της 28ης Ιουνίου 2005, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. I-5425, σκέψη 373) αφετέρου δε, δεν αποδεικνύει ότι οι εν λόγω θυγατρικές καθόριζαν αυτοτελώς την εμπορική πολιτική τους. Αντιθέτως, η εφαρμογή του εν λόγω κώδικα συμπεριφοράς από τις θυγατρικές της Schindler Holding μάλλον υποδηλώνει ότι η μητρική εταιρία ασκούσε όντως έλεγχο επί της εμπορικής πολιτικής των θυγατρικών της, ιδίως καθόσον οι ίδιες οι προσφεύγουσες προέβαλαν ότι η τήρηση του κώδικα συμπεριφοράς διασφαλιζόταν μέσω τακτικών ελέγχων και λοιπών μέτρων τα οποία λαμβάνονταν από υπάλληλο της Schindler Holding ο οποίος ήταν υπεύθυνος για την τήρηση του κώδικα αυτού (compliance officer).

- 89 Πέμπτον, όσον αφορά τις σχέσεις στο εσωτερικό του ομίλου, τη διαχειριστική δομή και τις κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την υποβολή εκθέσεων εντός της Schindler Holding, η Επιτροπή διαπίστωσε, με την αιτιολογική σκέψη 630 της προσβαλλομένης απόφασης, ότι η Schindler Holding και οι θυγατρικές της δεν της κοινοποίησαν καμία πληροφορία που να αποσαφηνίζει τις μεταξύ τους εταιρικές σχέσεις. Ασφαλώς, από τη δικογραφία προκύπτει ότι, κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, οι προσφεύγουσες παρέιχαν όντως στην Επιτροπή ορισμένες πληροφορίες όσον αφορά τις σχέσεις στο εσωτερικό του ομίλου, τη διαχειριστική δομή και τις κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την υποβολή εκθέσεων (reporting lines).
- 90 Εντούτοις, οι πληροφορίες αυτές δεν επιτρέπουν να συναχθεί το συμπέρασμα περί αυτοτέλειας των θυγατρικών της Schindler. Συγκεκριμένα, οι παρασχεθείσες πληροφορίες, οι οποίες εξάλλου δεν συνοδεύονται από αποδεικτικά στοιχεία, είναι ελλιπείς, καθόσον αφορούν κατ' ουσίαν τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις υποβολής ορισμένων εκθέσεων (reporting obligations) που υπείχαν οι Schindler Λουξεμβούργο και Schindler Βέλγιο, καθώς και τα καθήκοντα που είχαν ανατεθεί σε έναν υπάλληλο της Schindler Γερμανία, χωρίς να αποσαφηνίζουν αναλυτικότερα τις εταιρικές σχέσεις που υφίσταντο μεταξύ της Schindler Holding και των δραστηριοποιούμενων στις ενδιαφερόμενες χώρες θυγατρικών της ή ακόμη την επιρροή που ασκούσε η Schindler Holding επ' αυτών.
- 91 Λαμβανομένου υπόψη του προεκτεθέντος στη σκέψη 72 τεκμηρίου ευθύνης και του γεγονότος ότι, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 84 έως 90 ανωτέρω, το τεκμήριο αυτό δεν ανατράπηκε από τις προσφεύγουσες, η Επιτροπή ορθώς καταλόγισε στη Schindler Holding τις παραβάσεις που διέπραξαν οι θυγατρικές της.
- 92 Κατά συνέπεια, ο παρών λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

3. Επί του αιτήματος ακυρώσεως του άρθρου 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως

Επί της ενστάσεως περί ελλείψεως νομιμότητας του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003, αντλούμενης από την παραβίαση της αρχής «ουδεμία ποινή άνευ νόμου»

⁹³ Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 παρέχει στην Επιτροπή απεριόριστη σχεδόν διακριτική ευχέρεια κατά τον καθορισμό του ποσού των προστίμων, πράγμα που αντιβαίνει προς την αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου», η οποία εξαγγέλλεται με το άρθρο 7, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ και επίσης απορρέει από τις γενικές αρχές του δικαίου επί των οποίων έχουν θεμελιωθεί οι κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών.

⁹⁴ Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ έχει ως εξής:

«Ουδείς δύναται να καταδικασθή διά πράξιν ή παράλειψιν η οποία, καθ' ην στιγμήν διεπράχθη, δεν απετέλει αδίκημα συμφώνως προς το εθνικόν ή διεθνές δίκαιον. Ούτε και επιβάλλεται βαρυτέρα ποινή από εκείνην η οποία επεβάλλετο κατά την στιγμήν της διαπράξεως του αδικήματος.»

⁹⁵ Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» είναι απόρροια της αρχής της ασφάλειας δικαίου, η οποία αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης και επιβάλλει, μεταξύ άλλων, να είναι σαφείς και ακριβείς οι ρυθμίσεις της Ένωσης, ιδίως όταν αυτές επιβάλλουν ή επιτρέπουν την επιβολή κυρώσεων, ούτως ώστε να μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να γνωρίζουν σαφώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις ρυθμίσεις αυτές και να λαμβάνουν τα ανάλογα μέτρα (βλ. αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 5ης Απριλίου

2006, T-279/02, Degussa κατά Επιτροπής, Συλλογή 2006, σ. II-897, σκέψη 66, και της 27ης Σεπτεμβρίου 2006, T-43/02, Jungbunzlauer κατά Επιτροπής, Συλλογή 2006, σ. II-3435, σκέψη 71 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- ⁹⁶ Η αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» καταλέγεται μεταξύ των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης επί των οποίων έχουν θεμελιωθεί οι κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών και έχει κατοχυρωθεί με διάφορες διεθνείς συνθήκες, μεταξύ άλλων με το άρθρο 7 της ΕΣΔΑ. Η αρχή αυτή προϋποθέτει ότι ο νόμος ορίζει σαφώς, αφενός, τις παραβάσεις και, αφετέρου, τις ποινές που τις κολάζουν. Η προϋπόθεση αυτή πληρούται όταν ο πολίτης μπορεί να γνωρίζει, με βάση το κείμενο της σχετικής διατάξεως και, εν ανάγκη, με τη βοήθεια της ερμηνείας που δίδεται στην εν λόγω διάταξη από τα δικαστήρια, ποιες πράξεις και παραλείψεις στοιχειοθετούν την ποινική ευθύνη του. Επιπλέον, κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, η σαφήνεια του νόμου εκτιμάται υπό το πρίσμα όχι μόνον του γράμματος της οικείας διατάξεως, αλλά και των διευκρινίσεων που δίδονται μέσω πάγιας και δημοσιευμένης νομολογίας (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 22ας Μαΐου 2008, C-266/06 P, Evonik Degussa κατά Επιτροπής και Συμβουλίου, μη δημοσιευθείσα στη Συλλογή, σκέψεις 38 έως 40 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- ⁹⁷ Η εν λόγω αρχή ισχύει τόσο για τους ποινικού χαρακτήρα κανόνες όσο και για τις ειδικές διοικητικές ρυθμίσεις οι οποίες επιβάλλουν διοικητικές κυρώσεις ή επιτρέπουν την επιβολή τέτοιων κυρώσεων (βλ., συναφώς, απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Νοεμβρίου 1987, 137/85, Maizena κ.λπ., Συλλογή 1987, σ. 4587, σκέψη 15 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Έχει εφαρμογή όχι μόνο στους κανόνες που προβλέπουν τα συστατικά στοιχεία μιας παραβάσεως, αλλά και στους κανόνες που καθορίζουν τις συνέπειες από την παράβαση των πρώτων (βλ. αποφάσεις Degussa κατά Επιτροπής, σκέψη 95 ανωτέρω, σκέψη 67, και Schunk και Schunk Kohlenstoff-Technik κατά Επιτροπής, σκέψη 83 ανωτέρω, σκέψη 29 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- ⁹⁸ Αποτελεί επίσης πάγια νομολογία ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών του δικαίου, την τήρηση των οποίων διασφαλίζει ο δικαστής της Ένωσης (γνωμοδότηση του Δικαστηρίου της 28ης Μαρτίου 1996, 2/94,

Συλλογή 1996, σ. Ι-1759, σκέψη 33, και απόφαση του Δικαστηρίου της 29ης Μαΐου 1997, C-299/95, Kremzow, Συλλογή 1997, σ. Ι-2629, σκέψη 14). Προς τούτο, το Δικαστήριο και το Γενικό Δικαστήριο εμπνέονται από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, καθώς και από τα στοιχεία που παρέχουν οι διεθνείς πράξεις περί προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου για τις οποίες έχουν συνεργαστεί ή στις οποίες έχουν προσχωρήσει τα κράτη μέλη. Η ΕΣΔΑ ενέχει, συναφώς, ιδιαίτερη σημασία (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 22ας Οκτωβρίου 2002, C-94/00, Roquette Frères, Συλλογή 2002, σ. Ι-9011, σκέψη 23, και Kremzow, προπαρατεθείσα, σκέψη 14). Εξάλλου, κατά το άρθρο 6, παράγραφος 2, ΕΕ, «[η] Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την [ΕΣΔΑ] και όπως [απορρέουν] από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του δικαίου [της Ένωσης]».

⁹⁹ Όπως έχει υπογραμμίσει το τότε Πρωτοδικείο (απόφαση Degussa κατά Επιτροπής, σκέψη 95 ανωτέρω, σκέψη 71), το άρθρο 7, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ δεν επιβάλλει να είναι οι όροι των διατάξεων δυνάμει των οποίων επιβάλλονται οι κυρώσεις αυτές τόσο ακριβείς ώστε να μπορούν να προβλεφθούν με απόλυτη βεβαιότητα οι συνέπειες που ενδέχεται να επισύρει η παράβασή τους. Πράγματι, κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, το γεγονός ότι ένας νόμος απονέμει εξουσία εκτιμήσεως δεν συνεπάγεται, αυτό και μόνο, μη τήρηση της προϋποθέσεως προβλεψιμότητας, εφόσον η έκταση και ο τρόπος ασκήσεως αυτής της εξουσίας καθορίζονται με επαρκή σαφήνεια, λαμβανομένου υπόψη του θεμιτού επιδιωκόμενου σκοπού, ώστε να παρέχεται στον ιδιώτη προσήκουσα προστασία κατά της αυθαιρεσίας (βλ. ΕΔΔΑ, απόφαση Margareta και Roger Andersson κατά Σουηδίας της 25ης Φεβρουαρίου 1992, σειρά Α αριθ. 226, § 75). Ως προς το θέμα αυτό, εκτός από το ίδιο το κείμενο του νόμου, το ΕΔΔΑ λαμβάνει υπόψη το κατά πόσον οι χρησιμοποιούμενες αόριστες έννοιες έχουν διευκρινιστεί από πάγια και δημοσιευμένη νομολογία (βλ. ΕΔΔΑ, απόφαση G. κατά Γαλλίας της 27ης Σεπτεμβρίου 1995, σειρά Α αριθ. 325-B, § 25).

¹⁰⁰ Η συνεκτίμηση των κοινών συνταγματικών παραδόσεων των κρατών μελών δεν επιτρέπει να προσδοθεί στην αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου», η οποία αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, διαφορετική ερμηνεία από εκείνη που απορρέει από τα προεκτεθέντα (απόφαση Degussa κατά Επιτροπής, σκέψη 95 ανωτέρω,

σκέψη 73). Επομένως, το επιχείρημα των προσφευγουσών ότι, σε εθνικό επίπεδο, καμία δημόσια αρχή δεν έχει τέτοια εξουσία, που να της παρέχει τη δυνατότητα να επιβάλλει πρόστιμα «χωρίς κανένα σχεδόν περιορισμό» πρέπει να απορριφθεί.

- 101 Εν προκειμένω, όσον αφορά τη νομιμότητα του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 υπό το πρίσμα της αρχής «ουδεμία ποινή άνευ νόμου», επιβάλλεται, κατ' αρχάς, η διαπίστωση ότι, αντιθέτως προς τα υποστηριζόμενα από τις προσφεύγουσες, ο νομοθέτης της Ένωσης δεν παρέσχε στην Επιτροπή απεριόριστη ή αυθαίρετη εξουσία εκτιμήσεως κατά τον καθορισμό των προστίμων για παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού (απόφαση Degussa κατά Επιτροπής, σκέψη 95 ανωτέρω, σκέψη 74).
- 102 Συγκεκριμένα, πρέπει, κατ' αρχάς, να παρατηρηθεί ότι το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 παρέχει μεν στην Επιτροπή ευρεία εξουσία εκτιμήσεως, περιορίζει, ωστόσο, την άσκησή της, θεσπίζοντας αντικειμενικά κριτήρια τα οποία οφείλει η Επιτροπή να τηρεί. Συναφώς, αφενός, υπενθυμίζεται ότι, όσον αφορά το πρόστιμο που μπορεί να επιβληθεί, υφίσταται ανώτατο όριο, αριθμητικώς προσδιορισμένο και απόλυτο, υπολογιζόμενο χωριστά για κάθε επιχείρηση και για κάθε περίπτωση παραβάσεως, οπότε το ανώτατο ποσό του προστίμου που μπορεί να επιβληθεί σε συγκεκριμένη επιχείρηση είναι δυνατόν να προσδιοριστεί εκ των προτέρων. Αφετέρου, η διάταξη αυτή υποχρεώνει την Επιτροπή να καθορίζει τα πρόστιμα σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση λαμβάνοντας υπόψη, εκτός από τη σοβαρότητα της παραβάσεως, και τη διάρκειά της (αποφάσεις Evonik Degussa κατά Επιτροπής και Συμβουλίου, σκέψη 96 ανωτέρω, σκέψη 50, και Degussa κατά Επιτροπής, σκέψη 95 ανωτέρω, σκέψη 75).
- 103 Οι προσφεύγουσες δεν μπορούν να υποστηρίξουν ότι η παρατεθείσα στη σκέψη 95 ανωτέρω απόφαση Degussa κατά Επιτροπής (σκέψεις 66 έως 88) ή η παρατεθείσα στη σκέψη 95 ανωτέρω απόφαση Jungbunzlauer κατά Επιτροπής (σκέψεις 69 έως 92), με την οποία δόθηκε στην αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» ερμηνεία ανάλογη προς εκείνη που έγινε δεκτή με την απόφαση Degussa κατά Επιτροπής (σκέψη 95 ανωτέρω), στηρίζονται σε «νομικώς εσφαλμένη αντίληψη». Ειδικότερα, με την παρατεθείσα στη σκέψη 96 ανωτέρω απόφαση Evonik Degussa κατά Επιτροπής και Συμβουλίου (σκέψεις 36 έως 63), το Δικαστήριο επικύρωσε κατ' αναίρεση την ερμηνεία

της αρχής «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» στην οποία προέβη το Πρωτοδικείο με την παρατεθείσα στη σκέψη 95 ανωτέρω απόφασή του Degussa κατά Επιτροπής.

- 104 Ασφαλώς, οι παρατεθείσες στην προηγούμενη σκέψη αποφάσεις αναφέρονται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, ενώ τα επιβληθέντα με την προσβαλλόμενη απόφαση πρόστιμα βασίζονται στο άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003. Εντούτοις, δεδομένου ότι σε αμφότερες τις διατάξεις αυτές τα κριτήρια και το ανώτατο όριο για την επιβολή προστίμων ταυτίζονται, η παρατιθέμενη στην προηγούμενη σκέψη νομολογία ισχύει και ως προς το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003.
- 105 Δεύτερον, κατά την άσκηση της εξουσίας της εκτιμήσεως όσον αφορά τα πρόστιμα που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003, η Επιτροπή υποχρεούται να τηρεί τις γενικές αρχές του δικαίου, ειδικότερα δε τις αρχές της ίσης μεταχειρίσεως και της αναλογικότητας, όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί με τη νομολογία του Δικαστηρίου και του Γενικού Δικαστηρίου (αποφάσεις Evonik Degussa κατά Επιτροπής και Συμβουλίου, σκέψη 96 ανωτέρω, σκέψη 51, και Degussa κατά Επιτροπής, σκέψη 95 ανωτέρω σκέψη 77).
- 106 Τρίτον, για να διασφαλίζεται η προβλεψιμότητα και η διαφάνεια της δράσεώς της, η εκ μέρους της Επιτροπής άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεως οριοθετείται επίσης από κανόνες συμπεριφοράς τους οποίους το εν λόγω θεσμικό όργανο δεσμεύτηκε να ακολουθεί με την ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία και με τις κατευθυντήριες γραμμές του 1998. Συναφώς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η ανακοίνωση και οι κατευθυντήριες γραμμές που προαναφέρθηκαν, αφενός, καθορίζουν κανόνες συμπεριφοράς από τους οποίους η Επιτροπή δεν μπορεί να παρεκκλίνει, διότι ενδεχόμενη παράβασή τους ισοδυναμεί με παραβίαση των γενικών αρχών του δικαίου, όπως των αρχών της ίσης μεταχειρίσεως και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, και, αφετέρου, κατοχυρώνουν την ασφάλεια δικαίου των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων καθορίζοντας τη μεθοδολογία την οποία εφαρμόζει η Επιτροπή κατά τον καθορισμό του ποσού των προστίμων που επιβάλλει βάσει του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις του Δικαστηρίου Evonik Degussa κατά Επιτροπής και Συμβουλίου, σκέψη 96 ανωτέρω, σκέψεις 52 και 53, και της 19ης Μαρτίου 2009, C-510/06 P, Archer Daniels Midland κατά Επιτροπής, Συλλογή 2009, σ. I-1843, σκέψη 60· απόφαση Degussa κατά Επιτροπής,

σκέψη 95 ανωτέρω, σκέψεις 78 και 82). Επιπλέον, αντιθέτως προς τα υποστηριζόμενα από τις προσφεύγουσες, η εκ μέρους της Επιτροπής έκδοση των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998 και, κατόπιν, το 2006, των κατευθυντηρίων γραμμών για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 23, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1/2003 (ΕΕ C 210, σ. 2), στο μέτρο που εντάσσεται στο νομικό πλαίσιο του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003, απλώς συνέβαλε στη διευκρίνιση των ορίων της εξουσίας εκτιμήσεως της Επιτροπής, η οποία ούτως ή άλλως απορρέει από τις διατάξεις αυτές, χωρίς να μπορεί να συναχθεί εξ αυτού ότι ο νομοθέτης της Ένωσης είχε αρχικώς ορίσει πλημμελώς τα όρια της αρμοδιότητας της Επιτροπής στον συγκεκριμένο τομέα (βλ., συναφώς, απόφαση Schunk και Schunk Kohlenstoff-Technik κατά Επιτροπής, σκέψη 83 ανωτέρω, σκέψη 44).

¹⁰⁷ Τέταρτον, πρέπει να προστεθεί ότι, δυνάμει του άρθρου 229 ΕΚ και του άρθρου 31 του κανονισμού 1/2003, το Δικαστήριο και το Γενικό Δικαστήριο αποφαίνονται κατά πλήρη δικαιοδοσία επί των προσφυγών που ασκούνται κατά των αποφάσεων της Επιτροπής περί καθορισμού προστίμων και, επομένως, μπορούν όχι μόνο να ακυρώσουν τις αποφάσεις της Επιτροπής, αλλά και να άρουν, να μειώσουν ή να αυξήσουν το επιβληθέν πρόστιμο. Ως εκ τούτου, η γνωστή και προσιτή διοικητική πρακτική της Επιτροπής υπόκειται στον πλήρη έλεγχο του δικαστή της Ένωσης. Ο εν λόγω έλεγχος κατέστησε δυνατό να διευκρινιστούν, με πάγια και δημοσιευθείσα νομολογία, οι αόριστες έννοιες που ενδεχομένως περιείχε το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, και κατόπιν το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 (βλ., συναφώς, αποφάσεις Evonik Degussa κατά Επιτροπής και Συμβουλίου, σκέψη 96 ανωτέρω, σκέψη 54, και Degussa κατά Επιτροπής, σκέψη 95 ανωτέρω, σκέψη 79).

¹⁰⁸ Επομένως, λαμβανομένων υπόψη των διαφόρων προεκτεθέντων στοιχείων, ο ενημερωμένος επιχειρηματίας, επικουρούμενος εν ανάγκη από νομικό σύμβουλο, είναι σε θέση να προβλέψει κατά τρόπο αρκούντως ακριβή τη μέθοδο υπολογισμού και την τάξη μεγέθους των προστίμων τα οποία διατρέχει τον κίνδυνο να του επιβληθούν για συγκεκριμένη συμπεριφορά. Το γεγονός ότι ο εν λόγω επιχειρηματίας αδυνατεί να γνωρίζει εκ των προτέρων με ακρίβεια το ποσό των προστίμων τα οποία η Επιτροπή πρόκειται να επιβάλει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση δεν μπορεί να συνιστά

προσβολή της αρχής «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» (αποφάσεις Evonik Degussa κατά Επιτροπής και Συμβουλίου, σκέψη 96 ανωτέρω, σκέψη 55, και Degussa κατά Επιτροπής, σκέψη 95 ανωτέρω, σκέψη 83).

- 109 Οι προσφεύγουσες δεν μπορούν, επομένως, να υποστηρίξουν ότι το γράμμα του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 δεν διασφαλίζει προβλεψιμότητα στον βαθμό που απαιτείται από τις θεμελιώδεις αρχές του ποινικού δικαίου και του κράτους δικαίου. Συγκεκριμένα, από την εν λόγω διάταξη μπορεί να συναχθεί με επαρκή ακρίβεια η μέθοδος υπολογισμού και το ποσό των επιβληθέντων προστίμων (βλ., συναφώς, απόφαση Evonik Degussa κατά Επιτροπής και Συμβουλίου, σκέψη 96 ανωτέρω, σκέψη 58).
- 110 Δεύτερον, αντιθέτως προς τα υποστηριζόμενα από τις προσφεύγουσες, η πρακτική που ακολουθεί η Επιτροπή κατά τη λήψη των αποφάσεών της όσον αφορά την επιβολή προστίμων δεν έχει διαμορφωθεί κατά τρόπο μη προβλέψιμο ή τυχαίο.
- 111 Πρώτον, κατά τις περιόδους κατά τις οποίες διαπιστώθηκε με την προσβαλλόμενη απόφαση ότι διαπράχθηκαν οι τέσσερις παραβάσεις υπήρξε μία και μόνον αναθεώρηση της μεθόδου υπολογισμού των προστίμων, με τη δημοσίευση των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, για την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι μπορούσε ευλόγως να προβλεφθεί (απόφαση Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψη 231).
- 112 Δεύτερον, όσον αφορά την αύξηση του ποσού των προστίμων συνεπεία της εκδόσεως των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, κατά πάγια νομολογία, η Επιτροπή μπορεί οποτεδήποτε να αναπροσαρμόσει το επίπεδο των προστίμων αν αυτό επιβάλλει η αποτελεσματική εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού της Ένωσης (απόφαση Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 54 ανωτέρω, σκέψη 109, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 20ής Μαρτίου 2002, T-23/99, LR AF 1998 κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. II-1705, σκέψη 237), δεδομένου ότι μια τέτοια μεταβολή της διοικητικής πρακτικής μπορεί να θεωρηθεί αντικειμενικά δικαιολογημένη από τον σκοπό της γενικής προλήψεως των παραβάσεων των κανόνων του ανταγωνισμού της Ένωσης. Η πρόσφατη αύξηση του ύψους των προστίμων, για την οποία κάνουν λόγο, επικρίνοντάς την, οι προσφεύγουσες, δεν μπορεί, συνεπώς, αυτή καθεαυτήν, να θεωρηθεί παράνομη ως αντίθετη στην αρχή «ουδεμία

ποινή άνευ νόμου», εφόσον παραμένει εντός του νομίμου πλαισίου που καθορίζουν το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003, όπως αυτά έχουν ερμηνευθεί από τα δικαιοδοτικά όργανα της Ένωσης (βλ., συναφώς, αποφάσεις Degussa κατά Επιτροπής, σκέψη 95 ανωτέρω, σκέψη 81, και Schunk και Schunk Kohlenstoff-Technik κατά Επιτροπής, σκέψη 83 ανωτέρω, σκέψη 43).

¹¹³ Τρίτον, πρέπει να θεωρηθεί ότι στερείται ερείσματος το επιχείρημα ότι το Συμβούλιο, θεσπίζοντας τα άρθρα 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, και 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003, παρέβη την υποχρέωσή του να ορίσει με σαφήνεια τα όρια της παρεχόμενης στην Επιτροπή αρμοδιότητας και, ως εκ τούτου, μεταβίβασε εν τοις πράγμασι στην Επιτροπή μια αρμοδιότητα που του ανήκε δυνάμει της Συνθήκης ΕΚ, κατά παράβαση του άρθρου 83 ΕΚ.

¹¹⁴ Αφενός, όπως εκτίθεται ανωτέρω, ενώ τα άρθρα 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 παρέχουν στην Επιτροπή ευρεία εξουσία εκτιμήσεως, εντούτοις περιορίζουν την άσκησή της, θεσπίζοντας αντικειμενικά κριτήρια τα οποία οφείλει η Επιτροπή να τηρεί. Αφετέρου, υπενθυμίζεται ότι οι κανονισμοί 17 και 1/2003 εκδόθηκαν βάσει του άρθρου 83, παράγραφος 1, ΕΚ, το οποίο προβλέπει ότι «[ο]ι αναγκαίοι κανονισμοί ή οδηγίες για την εφαρμογή των αρχών που αναφέρονται στα άρθρα 81 [ΕΚ] και 82 [ΕΚ] θεσπίζονται από το Συμβούλιο [...] προτάσει της Επιτροπής και κατόπιν διαβουλεύσεως με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο». Οι εν λόγω κανονισμοί ή οδηγίες έχουν, μεταξύ άλλων, ως σκοπό, σύμφωνα με το άρθρο 83, παράγραφος 2, στοιχεία α' και δ', ΕΚ, «να εξασφαλίσουν την τήρηση των απαγορεύσεων του άρθρου 81, παράγραφος 1, [ΕΚ] και του άρθρου 82 [ΕΚ], με την πρόβλεψη προστίμων και χρηματικών ποινών», και «να οριοθετήσουν τα καθήκοντα της Επιτροπής και του Δικαστηρίου κατά την εφαρμογή των διατάξεων αυτής της παραγράφου». Υπενθυμίζεται, εξάλλου, ότι, δυνάμει του άρθρου 211, πρώτη περίπτωση, ΕΚ, η Επιτροπή «μεριμνά για την εφαρμογή της παρούσας Συνθήκης καθώς και των διατάξεων που θεσπίζονται δυνάμει αυτής από τα όργανα» και ότι διαθέτει, δυνάμει της τρίτης περιπτώσεως του ίδιου άρθρου, «ιδία εξουσία λήψεως αποφάσεων» (αποφάσεις Degussa κατά Επιτροπής, σκέψη 95 ανωτέρω, σκέψη 86,

και Schunk και Schunk Kohlenstoff-Technik κατά Επιτροπής, σκέψη 83 ανωτέρω, σκέψη 48).

115 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η εξουσία επιβολής προστίμων σε περίπτωση παραβάσεως των άρθρων 81 ΕΚ και 82 ΕΚ δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκε αρχικά στο Συμβούλιο, το οποίο τη μεταβίβασε ή ανέθεσε την άσκησή της στην Επιτροπή, κατά την έννοια του άρθρου 202, τρίτη περίπτωση, ΕΚ. Σύμφωνα με τις προαναφερθείσες διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ, η εξουσία αυτή αποτελεί μέρος της αρμοδιότητας της Επιτροπής να μεριμνά για την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης, αρμοδιότητα η οποία διευκρινίστηκε, οριοθετήθηκε και κατοχυρώθηκε, όσον αφορά την εφαρμογή των άρθρων 81 ΕΚ και 82 ΕΚ, με τους κανονισμούς 17 και 1/2003. Συνεπώς, η εξουσία επιβολής προστίμων την οποία οι κανονισμοί αυτοί απονέμουν στην Επιτροπή απορρέει από τις διατάξεις της ίδιας της Συνθήκης ΕΚ και αποσκοπεί στην ουσιαστική εφαρμογή των απαγορεύσεων που προβλέπουν τα εν λόγω άρθρα (αποφάσεις Degussa κατά Επιτροπής, σκέψη 95 ανωτέρω, σκέψη 87, και Schunk και Schunk Kohlenstoff-Technik κατά Επιτροπής, σκέψη 83 ανωτέρω, σκέψη 49).

116 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η ένσταση περί ελλείψεως νομιμότητας που προβλήθηκε κατά του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003, αντλούμενη από παραβίαση της αρχής «ουδεμία ποινή άνευ νόμου», πρέπει να απορριφθεί.

Επί της ενστάσεως περί ελλείψεως νομιμότητας των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, αντλούμενης από την παραβίαση της αρχής της μη αναδρομικότητας

117 Οι προσφεύγουσες υπενθυμίζουν ότι μια πράξη της Ένωσης δεν μπορεί να αρχίσει να εφαρμόζεται πριν από τη δημοσίευσή της και ότι το άρθρο 49, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, του Χάρτη προβλέπει ότι δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη εκείνης που ίσχυε κατά τον χρόνο που διαπράχθηκε η παράβαση. Διατείνονται ότι, εν προκειμένω, οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998 αντιβαίνουν προς την αρχή της μη

αναδρομικότητας, στο μέτρο που βαίνουν πέραν των ευλόγως προβλέψιμων ορίων. Συναφώς, οι προσφεύγουσες υπογραμμίζουν ότι η σκλήρυνση της πολιτικής λήψεως αποφάσεων όσον αφορά την επιβολή προστίμων εναπόκειται στην Επιτροπή και όχι στον νομοθέτη.

- 118 Από τη νομολογία προκύπτει ότι η αρχή της μη αναδρομικότητας των ποινικών νόμων, την οποία καθιερώνει το άρθρο 7 της ΕΣΔΑ, συνιστά γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης η οποία πρέπει να τηρείται όταν επιβάλλονται πρόστιμα για παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού και ότι, βάσει της αρχής αυτής, οι επιβαλλόμενες κυρώσεις πρέπει να αντιστοιχούν σε εκείνες που είχαν καθοριστεί κατά τον χρόνο της διαπράξεως της παραβάσεως (απόφαση Dansk Røringindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψη 202· αποφάσεις του Πρωτοδικείου LR AF 1998 κατά Επιτροπής, σκέψη 112 ανωτέρω, σκέψεις 218 έως 221, και της 9ης Ιουλίου 2003, T-224/00, Archer Daniels Midland και Archer Daniels Midland Ingredients κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. II-2597, σκέψεις 39 έως 41).
- 119 Εξάλλου, έχει ήδη κριθεί ότι η υιοθέτηση κατευθυντηρίων γραμμών δυναμένων να τροποποιήσουν τη γενική πολιτική ανταγωνισμού της Επιτροπής όσον αφορά τα πρόστιμα μπορεί, κατ' αρχήν, να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της αρχής της μη αναδρομικότητας (απόφαση Dansk Røringindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψη 222).
- 120 Συγκεκριμένα, αφενός, οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998 μπορούν να παραγάγουν έννομα αποτελέσματα. Τα έννομα αυτά αποτελέσματα απορρέουν όχι από την κανονιστική φύση των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, αλλά από την εκ μέρους της Επιτροπής θέσπιση και δημοσίευσή τους. Η εν λόγω θέσπιση και δημοσίευση των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998 συνεπάγονται αυτοπεριορισμό της εξουσίας εκτιμήσεως της Επιτροπής, η οποία δεν μπορεί να αποστεί από τις κατευθυντήριες αυτές γραμμές, καθόσον άλλως θα της επιβληθούν ενδεχομένως κυρώσεις λόγω παραβιάσεως γενικών αρχών του δικαίου, όπως είναι η ίση μεταχείριση, η προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και η ασφάλεια δικαίου (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση Dansk Røringindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψεις 209 έως 212).

- 121 Αφετέρου, κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 7, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ, η διάταξη αυτή απαγορεύει την αναδρομική εφαρμογή, εις βάρος του κατηγορουμένου, μιας νέας ερμηνείας ενός κανόνα που καθορίζει μια παράβαση (βλ., συναφώς, ΕΔΔΑ, αποφάσεις S.W. κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 22ας Νοεμβρίου 1995, σειρά Α αριθ. 335-B, § 34 έως 36· C.R. κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 22ας Νοεμβρίου 1995, σειρά Α αριθ. 335-C, § 32 έως 34· Cantonι κατά Γαλλίας της 15ης Νοεμβρίου 1996, *Recueil des arrêts et décisions*, 1996-V, § 29 έως 32· Coëme κ.λπ. κατά Βελγίου της 22ας Ιουνίου 2000, *Recueil des arrêts et décisions*, 2000-VII, § 145). Κατά την εν λόγω νομολογία, τούτο συμβαίνει, ιδίως, οσάκις πρόκειται για νομολογική ερμηνεία της οποίας το αποτέλεσμα δεν μπορούσε ευλόγως να προβλεφθεί κατά τον χρόνο της διαπράξεως της παραβάσεως, λαμβανομένης ιδίως υπόψη της ερμηνείας που χρησιμοποιούσε κατά την περίοδο εκείνη η σχετική με την επίμαχη διάταξη νόμου νομολογία. Πρέπει ωστόσο να διευκρινιστεί ότι από την ίδια αυτή νομολογία προκύπτει ότι το περιεχόμενο της έννοιας της προβλεψιμότητας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το περιεχόμενο του νομοθετήματος για το οποίο πρόκειται, τον τομέα τον οποίο καλύπτει, καθώς και από τον αριθμό και την ιδιότητα των αποδεκτών του. Η προβλεψιμότητα του νόμου δεν εμποδίζει το ενδιαφερόμενο πρόσωπο να προσφύγει σε συμβουλές ειδικών προκειμένου να αξιολογήσει, όσο τούτο είναι ευλόγως δυνατό με βάση τις συγκεκριμένες περιστάσεις, τις συνέπειες που μπορούν να προκύψουν από μια συγκεκριμένη πράξη. Συγκεκριμένα, δυνάμει της αποφάσεως Cantonι κατά Γαλλίας (προπαρατεθείσα, § 35), τούτο ισχύει ειδικότερα όσον αφορά τους επαγγελματίες, οι οποίοι είναι συνηθισμένοι να επιδεικνύουν μεγάλη σύνεση κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους. Γι' αυτό μπορεί κανείς να αναμένει από αυτούς να επιδείξουν ιδιαίτερη μέριμνα κατά την αξιολόγηση των κινδύνων που ενέχει το επάγγελμα αυτό.
- 122 Βάσει των ανωτέρω, και για να ελεγχθεί η τήρηση της αρχής της μη αναδρομικότητας, πρέπει να εξεταστεί αν η επίμαχη τροποποίηση, η επελθούσα με τη θέσπιση των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, μπορούσε ευλόγως να προβλεφθεί κατά τον χρόνο διαπράξεως των οικείων παραβάσεων (βλ., συναφώς, απόφαση Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψη 224).
- 123 Συναφώς, επιβάλλεται κατ' αρχάς η διαπίστωση ότι η προβαλλόμενη αύξηση του ποσού των προστίμων συνεπεία της εφαρμογής των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998 εντάσσεται στο νομικό πλαίσιο που καθορίζουν τα άρθρα 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, και 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003, στο μέτρο που

οι εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές ορίζουν ρητώς, με το σημείο τους 5, στοιχείο α', ότι τα επιβαλλόμενα πρόστιμα δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να υπερβαίνουν το προβλεπόμενο από τις διατάξεις αυτές ανώτατο όριο του 10 % του κύκλου εργασιών της οικείας επιχειρήσεως.

- 124 Στη συνέχεια επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η κύρια καινοτομία των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998 συνίσταται στο να λαμβάνεται ως αφετηρία για τον υπολογισμό του προστίμου ένα βασικό ποσό, καθοριζόμενο με βάση τα ανώτατα και τα κατώτατα όρια που προβλέπονται συναφώς στις εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές και αντανακλούν τους διαφορετικούς βαθμούς σοβαρότητας των παραβάσεων, αλλά δεν συνδέονται, αυτά καθεαυτά, με τον σχετικό κύκλο εργασιών. Συνεπώς, η μέθοδος αυτή στηρίζεται κατ' ουσίαν σε μια τιμολόγηση, μάλλον σχετική και εύκαμπτη, των προστίμων (αποφάσεις Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψη 225, και Archer Daniels Midland κατά Επιτροπής, σκέψη 106 ανωτέρω, σκέψη 61).
- 125 Τέλος, υπενθυμίζεται ότι το γεγονός ότι η Επιτροπή επέβαλε στο παρελθόν πρόστιμα ορισμένου ύψους για ορισμένες μορφές παραβάσεων δεν της στερεί τη δυνατότητα να αυξήσει το ύψος αυτό εντός των ορίων που θέτουν οι κανονισμοί 17 και 1/2003, αν αυτό είναι αναγκαίο προκειμένου να κατοχυρωθεί η εφαρμογή της πολιτικής ανταγωνισμού της Ένωσης, αλλά, αντιθέτως, η αποτελεσματική εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού της Ένωσης επιτάσσει να μπορεί η Επιτροπή να προσαρμόζει οποτεδήποτε το ύψος των προστίμων προς τις ανάγκες της πολιτικής αυτής (βλ., συναφώς, αποφάσεις του Δικαστηρίου *Musique Diffusion française* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 54 ανωτέρω, σκέψη 109· της 2ας Οκτωβρίου 2003, C-196/99 P, *Aristrain* κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. I-11005, σκέψη 81, και *Dansk Rørindustri* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψη 227· αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 10ης Μαρτίου 1992, T-12/89, *Solvay* κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-907, σκέψη 309, και της 14ης Μαΐου 1998, T-304/94, *Eurogra Carton* κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-869, σκέψη 89).
- 126 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι οι επιχειρήσεις που εμπλέκονται σε διοικητική διαδικασία δυνάμενη να καταλήξει στην επιβολή προστίμου δεν μπορούν να έχουν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στο γεγονός ότι η Επιτροπή δεν θα υπερβεί το ύψος των προστίμων το οποίο εφάρμοζε προηγουμένως ούτε σε μέθοδο υπολογισμού των προστίμων αυτών (απόφαση *Dansk Rørindustri* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψη 228).

- 127 Κατά συνέπεια, οι εν λόγω επιχειρήσεις πρέπει να λαμβάνουν υπόψη το ενδεχόμενο η Επιτροπή ανά πάσα στιγμή να αποφασίσει να αυξήσει το επίπεδο του ύψους των προστίμων σε σχέση με εκείνο που εφάρμοζε κατά το παρελθόν. Τούτο ισχύει όχι μόνον όταν η Επιτροπή προβαίνει σε αύξηση του ύψους των προστίμων επιβάλλοντας πρόστιμα με ατομικές αποφάσεις, αλλά και όταν η αύξηση αυτή πραγματοποιείται με την εφαρμογή, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, κανόνων συμπεριφοράς που έχουν γενική ισχύ, όπως είναι οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998 (αποφάσεις Dansk Rørdindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψεις 229 και 230, και Archer Daniels Midland κατά Επιτροπής, σκέψη 106 ανωτέρω, σκέψη 59).
- 128 Συνεπώς, εσφαλμένως οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998 αντιβαίνουν προς την αρχή της μη αναδρομικότητας, κατά το μέτρο που οδήγησαν στην επιβολή προστίμων υψηλότερων σε σχέση με εκείνα που επιβλήθηκαν στο παρελθόν ή κατά το μέτρο που δεν τηρήθηκαν, εν προκειμένω, τα ευλόγως προβλέψιμα όρια. Οι κατευθυντήριες γραμμές και, ειδικότερα, η νέα μέθοδος υπολογισμού των προστίμων που αυτές περιέχουν, ακόμη και αν υποθεθεί ότι αυτή είχε επιβαρυντικό αποτέλεσμα στο επίπεδο των επιβαλλομένων προστίμων, μπορούσαν ευλόγως να προβλεφθούν από επιχειρήσεις όπως οι προσφεύγουσες κατά τον χρόνο της διαπράξεως των οικείων παραβάσεων (βλ., συναφώς, απόφαση Dansk Rørdindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψη 231). Για τους ίδιους λόγους, η Επιτροπή δεν όφειλε να εξηγήσει αναλυτικότερα, με τις κατευθυντήριες γραμμές του 1998, ότι η αύξηση του ύψους των προστίμων ήταν αναγκαία προκειμένου να κατοχυρωθεί η εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού.
- 129 Όσον αφορά την επιχειρηματολογία κατά την οποία η σκλήρυνση της πολιτικής λήψεως αποφάσεων περί επιβολής προστίμων εναπόκειται στην Επιτροπή και όχι στον νομοθέτη, αυτή συγχέεται με την επιχειρηματολογία που προβλήθηκε στο πλαίσιο της ενστάσεως περί ελλείψεως νομιμότητας που στηρίζεται στην έλλειψη αρμοδιότητας της Επιτροπής, η οποία εξετάζεται κατωτέρω, με τις σκέψεις 131 έως 137.
- 130 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι η παρούσα ένσταση περί ελλείψεως νομιμότητας είναι επίσης απορριπτέα.

Επί της ενστάσεως περί ελλείψεως νομιμότητας των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, αντλούμενης από την έλλειψη αρμοδιότητας της Επιτροπής και, επικουρικής, από την απουσία διαφάνειάς τους και τον μη προβλέψιμο χαρακτήρα τους

- 131 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η σημαντική εξουσία εκτιμήσεως που παρέχει στην Επιτροπή το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 επιβάλλεται να συγκεκριμενοποιηθεί κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο, ήτοι μέσω κανόνα ουσιαστικού δικαίου. Όμως, αντιθέτως προς το Συμβούλιο, η Επιτροπή δεν είναι αρμόδια να θεσπίζει τέτοιους κανόνες. Εξάλλου, έστω και αν η εκ μέρους της Επιτροπής συγκεκριμενοποίηση του «πλαίσιου του προστίμου» ήταν νόμιμη, οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998 είναι, εν πάση περιπτώσει, αναποτελεσματικές, καθόσον δεν είναι ικανές να εγγυηθούν τον ελάχιστο βαθμό διαφάνειας και προβλεψιμότητας που επιβάλλεται να τηρείται όσον αφορά τον καθορισμό του ποσού του προστίμου.
- 132 Πρώτον, πρέπει να σημειωθεί ότι, με τα υπομνήματά τους, οι προσφεύγουσες δεν προσδιόρισαν ποια διάταξη παρέβη η Επιτροπή με την έκδοση των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998. Ερωτηθείσες συναφώς κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, οι προσφεύγουσες ανέφεραν ότι, κατά την αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου», ενάποκειται στο Συμβούλιο να θεσπίσει αφηρημένους κανόνες για τον υπολογισμό των προστίμων.
- 133 Η εκ μέρους της Επιτροπής θέσπιση των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, εφόσον εντάσσεται στο νομικό πλαίσιο των άρθρων 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, και 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003, απλώς συνέβαλε στη διευκρίνιση των ορίων της εξουσίας εκτιμήσεως της Επιτροπής, η οποία, ούτως ή άλλως, απορρέει από τις διατάξεις αυτές (βλ., συναφώς, απόφαση Schunk και Schunk Kohlenstoff-Technik κατά Επιτροπής, σκέψη 83 ανωτέρω, σκέψη 44). Υπό τις συνθήκες αυτές, το επιχείρημα που αντλείται από την έλλειψη αρμοδιότητας της Επιτροπής να εκδώσει τις κατευθυντήριες γραμμές πρέπει να απορριφθεί.

- 134 Δεύτερον, τα επιχειρήματα που αντλούνται από τον αδιαφανή και μη προβλέψιμο χαρακτήρα των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998 πρέπει επίσης να απορριφθούν.
- 135 Συγκεκριμένα, αφενός, η Επιτροπή, διαπνεόμενη από τη μέριμνα για διαφάνεια και προς βελτίωση της ασφάλειας δικαίου των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων, προέβη στη δημοσίευση των εν λόγω κατευθυντηρίων γραμμών και εξήγγειλε με αυτές τη μέθοδο υπολογισμού την οποία δεσμεύεται να εφαρμόζει σε καθεμία περίπτωση χωριστά. Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει κρίνει, συναφώς, ότι, θεσπίζοντας τέτοιους κανόνες συμπεριφοράς και εξαγγέλλοντας διά της δημοσιεύσεώς τους ότι πρόκειται να τους εφαρμόσει του λοιπού σε όλες τις εμπόπτουσες σε αυτούς περιπτώσεις, η Επιτροπή αυτοπεριορίζεται κατά την άσκηση της εξουσίας της εκτιμήσεως και αδυνατεί να αποκλίνει από τους κανόνες αυτούς, διότι άλλως διατρέχει τον κίνδυνο να ελεγχθεί ενδεχομένως για παραβίαση των γενικών αρχών του δικαίου, όπως είναι η ίση μεταχείριση και η προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Το Δικαστήριο έχει επίσης δεχθεί ότι οι κατευθυντήριες γραμμές ορίζουν κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο τη μεθοδολογία που η Επιτροπή δεσμεύτηκε να ακολουθεί για τον καθορισμό του ύψους των προστίμων και, συνεπώς, κατοχυρώνουν την ασφάλεια δικαίου των επιχειρήσεων (απόφαση Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψεις 211 και 213· βλ., επίσης, απόφαση Archer Daniels Midland κατά Επιτροπής, σκέψη 106 ανωτέρω, σκέψη 60).
- 136 Αφετέρου, ένας ενημερωμένος επιχειρηματίας, με τη συνδρομή εν ανάγκη των υπηρεσιών ενός νομικού συμβούλου, δύναται να προβλέψει με αρκετή ακρίβεια τη μέθοδο υπολογισμού και την τάξη μεγέθους των προστίμων που διακινδυνεύει για μια δεδομένη συμπεριφορά (απόφαση Eonik Degussa κατά Επιτροπής και Συμβουλίου, σκέψη 96 ανωτέρω, σκέψη 55). Ασφαλώς, ένας επιχειρηματίας δεν μπορεί να προβλέψει, βάσει των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, το ακριβές ύψος του προστίμου που η Επιτροπή θα επιβάλει σε κάθε περίπτωση. Εντούτοις, λόγω της σοβαρότητας των παραβάσεων τις οποίες η Επιτροπή καλείται να κολάσει, οι σκοποί της καταστολής και της αποτροπής δικαιολογούν το να αποφεύγεται οι επιχειρήσεις να είναι σε θέση να αξιολογούν τα οφέλη που θα αποκόμιζαν από τη συμμετοχή τους σε τυχόν παράβαση, λαμβάνοντας υπόψη εκ των προτέρων το ύψος του προστίμου το οποίο πρόκειται να τους επιβληθεί συνεπεία της συγκεκριμένης αθέμιτης συμπεριφοράς (απόφαση Degussa κατά Επιτροπής, σκέψη 95 ανωτέρω, σκέψη 83).

- 137 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι η ένσταση περί ελλείψεως νομιμότητας των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, η οποία αντλείται από την έλλειψη αρμοδιότητας της Επιτροπής και, επικουρικός, από την απουσία διαφάνειάς τους και τον μη προβλέσιμο χαρακτήρα τους, είναι αβάσιμη.

Επί της ενστάσεως περί ελλείψεως νομιμότητας της ανακοίνωσης του 2002 για τη συνεργασία, αντλούμενης από την παραβίαση των αρχών της μη αναδρομικότητας και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης

- 138 Οι προσφεύγουσες διατείνονται ότι η εφαρμογή στην προκειμένη περίπτωση της ανακοίνωσης του 2002 για τη συνεργασία, ενώ τα πραγματικά περιστατικά τα οποία αφορά η προσβαλλόμενη απόφαση ανάγονται, στην πλειονότητά τους, σε χρόνο προγενέστερο της ενάρξεως ισχύος της ανακοίνωσης αυτής, παραβιάζει την αρχή της μη αναδρομικότητας. Κατά τις προσφεύγουσες, η Επιτροπή θα έπρεπε να εφαρμόσει την ανακοίνωσή της σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (ΕΕ 1996, C 207, σ. 4) (στο εξής: ανακοίνωση του 1996 για τη συνεργασία), δυνάμει της οποίας θα τους είχε χορηγηθεί, λόγω μη αμφισβητήσεως των πραγματικών περιστατικών, μείωση κατά 10% έως 50% του προστίμου, αντί της συμβολικής μειώσεως κατά 1% της οποίας έτυχαν βάσει της προσβαλλομένης αποφάσεως (αιτιολογικές σκέψεις 777, 806, 835 και 854 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Με την εφαρμογή της ανακοίνωσης του 2002 για τη συνεργασία, η Επιτροπή παραβίασε επίσης την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.
- 139 Υπενθυμίζεται ότι η ανακοίνωση του 1996 για τη συνεργασία προέβλεπε, στο σημείο Δ, ότι μια επιχείρηση μπορούσε να τύχει «μειώσεως κατά 10 έως 50% του ύψους του προστίμου που θα της είχε υποβληθεί αν δεν είχε συνεργαστεί [...] αν [...] μετά την ανακοίνωση των αιτιάσεων, [αυτή] ενημέρ[ωνε] την Επιτροπή ότι δεν αμφισβητεί τα γεγονότα επί των οποίων βασίζονται οι κατηγορίες της». Αντιθέτως, η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία δεν προβλέπει πλέον μείωση του ποσού του προστίμου για τον λόγο αυτό.

- 140 Όσον αφορά την προβαλλόμενη αναδρομικότητα της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το σημείο 28 της εν λόγω ανακοινώσεως ορίζει ότι «[η] παρούσα ανακοίνωση αντικαθιστά την ανακοίνωση του 1996 [για τη συνεργασία], από τις 14 Φεβρουαρίου 2002, για όλες τις υποθέσεις στις οποίες καμία επιχείρηση δεν ήλθε σε επαφή με την Επιτροπή προκειμένου να τύχει της ευνοϊκής μεταχείρισης που αναφέρεται στην ανακοίνωση εκείνη». Λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία δημοσιεύθηκε στις 19 Φεβρουαρίου 2002, συνάγεται ότι αυτή προβλέπει μεν αναδρομική εφαρμογή των διατάξεών της, αλλά μόνο για το χρονικό διάστημα από τις 14 Φεβρουαρίου 2002 έως και τις 18 Φεβρουαρίου 2002. Καθόσον καμία από τις μετέχουσες στη σύμπραξη επιχειρήσεις δεν υπέβαλε αίτηση βάσει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία πριν από τις 2 Φεβρουαρίου 2004 (αιτιολογικές σκέψεις 94, 105, 115 και 127 της προσβαλλομένης αποφάσεως), η έλλειψη νομιμότητας που ενδεχομένως απορρέει από την αναδρομική εφαρμογή της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία δεν μπόρεσε να επηρεάσει το κύρος της προσβαλλομένης αποφάσεως.
- 141 Πάντως, στην προκειμένη περίπτωση, οι προσφεύγουσες θέτουν υπό αμφισβήτηση τη δυνατότητα ευθείας εφαρμογής της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία κατά τον υπολογισμό προστίμων που επιβλήθηκαν για πραγματικά περιστατικά τα οποία, εν μέρει, ανάγονται σε χρόνο προγενέστερο του 2002.
- 142 Πρώτον, όπως προκύπτει από τη δικογραφία, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, τουλάχιστον έξι φορές κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, οι προσφεύγουσες ζήτησαν ρητώς την εφαρμογή της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία.
- 143 Δεύτερον, εν πάση περιπτώσει, από τη νομολογία προκύπτει ότι η αρχή της μη αναδρομικότητας δεν εμποδίζει την εφαρμογή κατευθυντηρίων γραμμών οι οποίες, εξ υποθέσεως, έχουν επιβαρυντικά αποτελέσματα όσον αφορά το ύψος των προστίμων που επιβάλλονται για παραβάσεις διαπραχθείσες πριν από την έκδοσή τους, υπό την προϋπόθεση ότι η πολιτική την οποία εφαρμόζουν μπορούσε ευλόγως να προβλεφθεί την περίοδο κατά την οποία διαπράχθηκαν οι οικείες παραβάσεις (απόφαση Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψεις 202 έως 232· απόφαση του Πρωτοδικείου της 12ης Δεκεμβρίου 2007, T-101/05 και T-111/05, BASF και UCB κατά Επιτροπής, Συλλογή 2007, σ. II-4949, σκέψη 233· βλ., επίσης,

απόφαση Archer Daniels Midland κατά Επιτροπής, σκέψη 106 ανωτέρω, σκέψη 66). Όμως, οι προσφεύγουσες δεν υποστηρίζουν ότι η μεταβολή που επήλθε συνεπεία της εκδόσεως της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία δεν ήταν προβλέψιμη.

¹⁴⁴ Όσον αφορά τη φερόμενη παραβίαση της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των προσφευγουσών λόγω της εφαρμογής της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία για παραβάσεις που διαπράχθηκαν, εν μέρει, πριν από την έναρξη της ισχύος αυτής, αρκεί η διαπίστωση ότι, κατά πάγια νομολογία, ένας επιχειρηματίας δεν μπορεί να επικαλεστεί δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στη διατήρηση μιας υφισταμένης καταστάσεως η οποία μπορεί να τροποποιηθεί δι' αποφάσεως των οργάνων της Ένωσης στο πλαίσιο της εξουσίας εκτιμήσεώς τους (βλ. αποφάσεις του Δικαστηρίου της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-280/93, Γερμανία κατά Συμβουλίου, Συλλογή 1994, σ. I-4973, σκέψη 80, και της 30ής Ιουνίου 2005, C-295/03 P, Alessandrini κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. I-5673, σκέψη 89 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Επιπλέον, εν πάση περιπτώσει, οι προσφεύγουσες είχαν ανά πάσα στιγμή τη δυνατότητα να ζητήσουν την εφαρμογή της ανακοινώσεως του 1996 για τη συνεργασία, με την υποβολή στην Επιτροπή αιτήσεως βάσει της ανακοινώσεως αυτής πριν από την έναρξη ισχύος της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία. Εξ αυτού συνάγεται ότι η αιτίαση αυτή πρέπει να απορριφθεί.

¹⁴⁵ Συνεπώς, η ένσταση περί ελλείψεως νομιμότητας της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, η οποία αντλείται από παραβίαση της αρχής της μη αναδρομικότητας, και η αιτίαση που στηρίζεται σε παραβίαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης πρέπει να απορριφθούν.

*Επί της ενστάσεως περί ελλείψεως νομιμότητας της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, αντλούμενης από την παραβίαση των γενικών αρχών του δικαίου *ne potestur, in dubio pro reo* και της αναλογικότητας, καθώς και από κατάχρηση της εξουσίας εκτιμήσεως*

¹⁴⁶ Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία είναι παράνομη λόγω του ότι αντιβαίνει προς τις γενικές αρχές του δικαίου και βιάει

πέραν της εξουσίας εκτιμήσεως που παρέχεται στην Επιτροπή. Συγκεκριμένα, η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία παραβιάζει την αρχή *nemo tenetur*, την αρχή *in dubio pro reo* και την αρχή της αναλογικότητας. Η έκδοσή της συνιστά κατάχρηση της εξουσίας εκτιμήσεως της Επιτροπής και, κατά συνέπεια, η ανακοίνωση αυτή δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής στην υπό κρίση υπόθεση, οπότε τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίστηκαν στο πλαίσιο της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν, καθόσον η χρησιμοποίησή παρανόμως αποκτηθέντων αποδεικτικών στοιχείων απαγορεύεται.

- ¹⁴⁷ Οι διάφορες αιτιάσεις που διατυπώθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας ενστάσεως πρέπει να ξεταστούν χωριστά.

Επί της πρώτης αιτιάσεως, αντλούμενης από την παραβίαση της αρχής *nemo tenetur*

- ¹⁴⁸ Οι προσφεύγουσες επισημαίνουν ότι, σύμφωνα με την αρχή *nemo tenetur*, κανείς δεν μπορεί να υποχρεωθεί να ενοχοποιήσει εαυτόν ή να καταθέσει επιβαρυντικά για τον ίδιο στοιχεία. Όμως, κατά τις προσφεύγουσες, η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία παραβιάζει την αρχή αυτή, διότι, στην πράξη, ωθεί τις επιχειρήσεις να συνεργαστούν με την Επιτροπή και να προβούν σε ομολογία. Συγκεκριμένα, αφενός, το γεγονός ότι μόνον η πρώτη επιχείρηση που θα προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία πληρούντα τις προϋποθέσεις του στοιχείου α' ή του στοιχείου β' του σημείου 8 της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία μπορεί να ζητήσει να μην της επιβληθεί πρόστιμο έχει ως αποτέλεσμα να σπεύδουν όλες οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις, συναγωνιζόμενες «για την κατάληψη της πρώτης θέσεως», να προβούν σε πλήρη (και ενίοτε περιέχουσα υπερβολές) ομολογία ενώπιον της Επιτροπής, χωρίς να έχουν τη δυνατότητα να σταθμίσουν το αντλούμενο από τη συνεργασία αυτή όφελος, το οποίο συνίσταται στην προσδοκώμενη μείωση του προστίμου, προς τις προκαλούμενες από την εν λόγω συνεργασία ζημιές. Αφετέρου, η συνεργασία που παρέχει ορισμένη επιχείρηση βάσει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία στερεί την επιχείρηση αυτή από τη δυνατότητα να αμφισβητήσει τα παρατεθέντα από άλλες επιχειρήσεις πραγματικά περιστατικά, ακόμη και αν αυτά είναι αναληθή, καθόσον, κατά την Επιτροπή, οποιαδήποτε αμφισβήτηση των πραγματικών περιστατικών συνιστά άρνηση συνεργασίας κατά την έννοια των σημείων 11 και 23 της ανακοινώσεως του

2002 για τη συνεργασία, πράγμα που συνεπάγεται σοβαρό κίνδυνο να μη χορηγηθεί στην οικεία επιχείρηση μείωση του προστίμου βάσει της ανακοινώσεως αυτής.

- 149 Από τη νομολογία προκύπτει, αφενός, ότι, βάσει των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης, των οποίων αναπόσπαστο μέρος αποτελούν τα θεμελιώδη δικαιώματα και υπό το φως των οποίων πρέπει να ερμηνεύονται όλες οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης, αναγνωρίζεται το δικαίωμα για μια επιχείρηση να μην υποχρεώνεται από την Επιτροπή να ομολογήσει τη συμμετοχή της σε παράβαση (βλ., συναφώς, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 18ης Οκτωβρίου 1989, 374/87, *Orkem* κατά Επιτροπής, Συλλογή 1989, σ. 3283, σκέψη 35, και της 15ης Οκτωβρίου 2002, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P έως C-252/99 P, και C-254/99 P, *Limburgse Vinyl Maatschappij* κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. I-8375, σκέψη 273).
- 150 Αφετέρου, καίτοι η Επιτροπή δεν μπορεί να υποχρεώσει μια επιχείρηση να ομολογήσει συμμετοχή της σε παράβαση, εντούτοις δεν κωλύεται να λαμβάνει υπόψη, κατά τον καθορισμό του ποσού του προστίμου, την αρωγή που αυτοβούλως της παρέσχε η εν λόγω επιχείρηση για την απόδειξη του υποστατού της παραβάσεως (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 14ης Ιουλίου 2005, C-57/02 P, *Acerinox* κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. I-6689, σκέψη 87, και C-65/02 P και C-73/02 P, *ThyssenKrupp* κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. I-6773, σκέψη 50).
- 151 Οι προσφεύγουσες δεν μπορούν να υποστηρίξουν ότι η προπαρατεθείσα στις σκέψεις 149 και 150 νομολογία είναι «παρωχημένη». Αντιθέτως, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ρητώς τη νομολογία αυτή αφού προηγουμένως έλαβε γνώση των εξελίξεων της νομολογίας του ΕΔΔΑ και, ιδίως, της αποφάσεως *Funke* κατά Γαλλίας της 25ης Φεβρουαρίου 1993 (σειρά Α αριθ. 256 Α) και της αποφάσεως *Saunders* κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 17ης Δεκεμβρίου 1996 (*Recueil des arrêts et décisions*, 1996-VI), στις οποίες παραπέμπουν οι προσφεύγουσες (απόφαση *Limburgse Vinyl Maatschappij* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 149 ανωτέρω, σκέψεις 273 έως 280).
- 152 Επομένως, η νομιμότητα της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία βάσει της αρχής *nemo tenetur* πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα των αρχών που συνάγονται από την προπαρατεθείσα στις σκέψεις 149 και 150 νομολογία.

- 153 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η παροχή συνεργασίας βάσει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία έχει αμιγώς εκούσιο χαρακτήρα ως προς την ενδιαφερόμενη επιχείρηση. Συγκεκριμένα, η επιχείρηση κατ' ουδένα τρόπο εξαναγκάζεται να παράσχει στοιχεία ικανά να αποδείξουν την ύπαρξη συμπράξεως. Επομένως, ο βαθμός συνεργασίας που επιθυμεί να επιδείξει η επιχείρηση κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας εμπίπτει στην ελεύθερη επιλογή της και, σε καμία περίπτωση, δεν επιβάλλεται από την ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία (βλ., συναφώς, απόφαση ThyssenKrupp κατά Επιτροπής, σκέψη 150 ανωτέρω, σκέψη 52, και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα P. Léger στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση αυτή, Συλλογή 2005, σ. I-6777, σημείο 140).
- 154 Το επιχείρημα κατά το οποίο, όταν ορισμένη επιχείρηση παρέχει συνεργασία, στερείται από τη δυνατότητα να αμφισβητήσει τα παρατεθέντα εκ μέρους άλλων επιχειρήσεων πραγματικά περιστατικά, έστω και αν αυτά είναι αναληθή, βασίζεται σε εσφαλμένη ερμηνεία της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία.
- 155 Αφενός, αντιθέτως προς τα υποστηριζόμενα από τις προσφεύγουσες, ούτε το σημείο 11 της εν λόγω ανακοινώσεως, η οποία επιβάλλει στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση να παρέχει «πλήρη, διαρκή και χωρίς κωλυσιεργία συνεργασία καθ' όλη τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας», ούτε το σημείο 23 αυτής, το οποίο προβλέπει ότι η Επιτροπή «μπορεί [...] να λάβει υπόψη της το βαθμό και τη διάρκεια της συνεργασίας της επιχείρησης μετά την ημερομηνία υποβολής των αποδεικτικών στοιχείων», απαγορεύουν στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση να αμφισβητήσει ή να ανασκευάσει τυχόν αναληθείς πραγματικούς ισχυρισμούς που προέβαλε άλλη επιχείρηση. Εξάλλου, το επιχείρημα των προσφευγουσών βασίζεται στην εσφαλμένη παραδοχή ότι μονομερείς ανακριβείς δηλώσεις προερχόμενες από μία και μόνον επιχείρηση που μετείχε σε σύμπραξη και μη τεκμηριωμένες από αποδεικτικά στοιχεία επαρκούν για να αποδείξουν την ύπαρξη παραβάσεως.
- 156 Αφετέρου, αντιθέτως προς την ανακοίνωση του 1996 για τη συνεργασία, η ανακοίνωση του 2002 δεν προβλέπει μείωση του προστίμου λόγω μη αμφισβητήσεως των πραγματικών περιστατικών. Επομένως, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία «υποχρεώνει» τις επιχειρήσεις οι οποίες επιθυμούν να επωφεληθούν από την εφαρμογή της να μην αμφισβητήσουν τα πραγματικά περιστατικά που εξέθεσαν άλλες επιχειρήσεις.

- 157 Εν πάση περιπτώσει, η προβαλλόμενη υποχρέωση ορισμένης επιχειρήσεως να μην αμφισβητήσει πραγματικά περιστατικά των οποίων δεν είναι αυτουργός στηρίζεται στην καθαρά θεωρητική υπόθεση ότι μια επιχείρηση κατηγορεί τον εαυτό της για παράβαση που δεν έχει διαπράξει, ελπίζοντας έτσι ότι θα μειωθεί το πρόστιμο, που φοβάται ωστόσο ότι θα της επιβληθεί. Μια τέτοια εικασία δεν μπορεί να θεμελιώσει επιχειρηματολογία περί παραβιάσεως της αρχής *nemo tenetur* (βλ., συναφώς, απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Νοεμβρίου 2000, C-298/98 P, Finnboard κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-10157, σκέψη 58).
- 158 Εξ αυτού συνάγεται ότι η πρώτη αιτίαση που προβάλλεται στο πλαίσιο της ενστάσεως περί ελλείψεως νομιμότητας της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία πρέπει να απορριφθεί.

Επί της δεύτερης αιτιάσεως, αντλούμενης από την παραβίαση της αρχής *in dubio pro reo*

- 159 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι, σύμφωνα με την αρχή *in dubio pro reo* ή αρχή του τεκμηρίου αθωότητας, το βάρος αποδείξεως της παραβατικής συμπεριφοράς και του καταλογισμού ορισμένης επιχειρήσεως φέρει η Επιτροπή. Επομένως, η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία παραβιάζει την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας, καθόσον καταλήγει στο αποτέλεσμα να αποδεικνύουν οι ίδιες οι επιχειρήσεις την παραβατική συμπεριφορά και τον καταλογισμό τους, καθώς και την παραβατική συμπεριφορά και τον καταλογισμό άλλων επιχειρήσεων.
- 160 Υπενθυμίζεται ότι η αρχή του τεκμηρίου αθωότητας, όπως προκύπτει ιδίως από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της ΕΣΔΑ, αποτελεί μέρος των θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου –επιβεβαιωθείσα άλλωστε από το άρθρο 6, παράγραφος 2, ΕΕ, καθώς και από το άρθρο 48 του Χάρτη–, προστατεύονται στην έννομη τάξη της Ένωσης. Λαμβανομένης υπόψη της φύσεως των επιδίκων παραβάσεων, καθώς και της φύσεως και του βαθμού αυστηρότητας των κυρώσεων

τις οποίες επισύρουν, η αρχή του τεκμηρίου αθωότητας εφαρμόζεται και επί των διαδικασιών των σχετικών με παραβάσεις των ισχυόντων για τις επιχειρήσεις κανόνων ανταγωνισμού που μπορούν να οδηγήσουν στην επιβολή προστίμων ή χρηματικών ποινών (βλ. απόφαση Degussa κατά Επιτροπής, σκέψη 95 ανωτέρω, σκέψη 115 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 161 Αντιθέτως προς τα υποστηριζόμενα από τις προσφεύγουσες, η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία δεν παραβιάζει την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας.
- 162 Αφενός, όπως προαναφέρθηκε στη σκέψη 153 ανωτέρω, η παροχή συνεργασίας βάσει της εν λόγω ανακοινώσεως έχει αμιγώς εκούσιο χαρακτήρα ως προς την ενδιαφερόμενη επιχείρηση. Ουδόλως η συνεργασία αυτή συνεπάγεται υποχρέωση της επιχειρήσεως να παράσχει στοιχεία ικανά να αποδείξουν την παράβαση στην οποία αυτή μετείχε.
- 163 Αφετέρου, η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία δεν επηρεάζει την υποχρέωση της Επιτροπής, η οποία φέρει το βάρος αποδείξεως των παραβάσεων που διαπίστωσε, να προσκομίζει επαρκή αποδεικτικά στοιχεία από τα οποία να προκύπτουν τα πραγματικά περιστατικά που στοιχειοθετούν την παράβαση. Εντούτοις, για να αποδείξει την ύπαρξη παραβάσεως, η Επιτροπή μπορεί να βασιστεί σε κάθε λυσιτελές στοιχείο το οποίο διαθέτει. Επομένως, χωρίς να παραβιάζει την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας, μπορεί να στηριχθεί όχι μόνο σε έγγραφα τα οποία συνέλεξε στο πλαίσιο επιτόπιων ελέγχων διενεργηθέντων δυνάμει των κανονισμών 17 και 1/2003 ή τα οποία περιήλθαν στην κατοχή της κατόπιν της εκ μέρους της υποβολής αιτήσεων παροχής πληροφοριών βάσει των κανονισμών αυτών, αλλά και σε αποδεικτικά στοιχεία τα οποία προσκόμισε σε αυτήν αυτοβούλως ορισμένη επιχείρηση βάσει της εν λόγω ανακοινώσεως.
- 164 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι ούτε η αιτίαση που αντλείται από την έλλειψη νομιμότητας της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία στο μέτρο που παραβιάζει την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας μπορεί να γίνει δεκτή.

Επί της τρίτης αιτιάσεως, αντλούμενης από την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας

¹⁶⁵ Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία δεν είναι ούτε αναγκαία ούτε πρόσφορη και, συνεπώς, παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας. Κατ' αρχάς, διατείνονται ότι δεν είναι αναγκαία, δεδομένου ότι ο κανονισμός 1/2003, και ιδίως τα άρθρα του 18 έως 21, διασφαλίζουν ότι η Επιτροπή διαθέτει επαρκή μέσα για τη διερεύνηση των συμπράξεων. Περαιτέρω, προβάλλουν ότι δεν είναι ούτε πρόσφορη ούτε αναλογική. Συγκεκριμένα, καίτοι η εν λόγω ανακοίνωση επιτρέπει να αποδεικνύεται ευχερέστερα η ύπαρξη συμπράξεων, πράγμα που προάγει το συμφέρον της Ένωσης, εντούτοις επιβραβεύει τις επιχειρήσεις που παρέβησαν το άρθρο 81 ΕΚ και επιφυλάσσει δυσμενέστερη μεταχείριση στις επιχειρήσεις που δρουν θεμιτώς, δεδομένου ότι παρεμποδίζει την επιβολή προστίμου σε επιχειρήσεις που μετείχαν σε σύμπραξη και επωφελήθηκαν από αυτή. Η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία θίγει επίσης το κοινοτικό συμφέρον που έγκειται στην επιβολή κυρώσεων για παραβιάσεις του δικαίου του ανταγωνισμού.

¹⁶⁶ Πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, η αρχή της αναλογικότητας, η οποία εντάσσεται στις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης, απαιτεί οι πράξεις των οργάνων της Ένωσης να μην υπερβαίνουν τα όρια του καταλλήλου και αναγκαίου για την επίτευξη των θεμιτών σκοπών που επιδιώκει η επίμαχη ρύθμιση, εξυπακουσμένου ότι, όταν υφίσταται δυνατότητα επιλογής μεταξύ περισσοτέρων καταλλήλων μέτρων, πρέπει να επιλέγεται το λιγότερο καταναγκαστικό μέτρο, και ότι τα μειονεκτήματα που προκαλούνται δεν πρέπει να είναι υπέρμετρα σε σχέση με τους επιδιωκόμενους σκοπούς (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 12ης Ιουλίου 2001, C-189/01, Jirres κ.λπ., Συλλογή 2001, σ. I-5689, σκέψη 81 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

¹⁶⁷ Υπενθυμίζεται, περαιτέρω, ότι η Επιτροπή διαθέτει, στο πλαίσιο του κανονισμού 1/2003, περιθώριο εκτιμήσεως κατά την επιμέτρηση των προστίμων, προκειμένου να προσανατολίζει τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων προς την τήρηση των κανόνων του ανταγωνισμού (βλ., συναφώς, απόφαση Groupe Danone κατά Επιτροπής, σκέψη 57 ανωτέρω, σκέψη 134 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Δεδομένου ότι η

ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία εντάσσεται στην πολιτική της Επιτροπής σχετικά με τον καθορισμό των προστίμων για τις οριζόντιες συμπράξεις κατά παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ, το εν λόγω περιθώριο εκτιμήσεως πρέπει να συνεκτιμηθεί κατά την εξέταση της αιτιάσεως που στηρίζεται στην αρχή της αναλογικότητας.

- 168 Ειδικότερα, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία συνιστά προφανώς μέσο πρόσφορο και αναγκαίο για να αποδεικνύεται η ύπαρξη μυστικών οριζόντιων συμπράξεων και, επομένως, για να κατευθύνεται η συμπεριφορά των επιχειρήσεων προς τον σεβασμό των κανόνων του ανταγωνισμού.
- 169 Συγκεκριμένα, ενώ τα προβλεπόμενα στα άρθρα 18 έως 21 του κανονισμού 1/2003 μέσα, ήτοι η υποβολή αιτήσεων παροχής πληροφοριών και η διενέργεια ελέγχων, συνιστούν σαφώς αναγκαία μέτρα για τον κολασμό των παραβιάσεων του δικαιού ανταγωνισμού, εντούτοις επισημαίνεται ότι οι μυστικές συμπράξεις συχνά είναι δύσκολο να εντοπισθούν και να διερευνηθούν χωρίς τη συνεργασία των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων. Μολονότι οι μετέχοντες σε σύμπραξη διατρέχουν πάντοτε τον κίνδυνο να ανακαλυφθεί η σύμπραξη, ιδίως κατόπιν της καταθέσεως σχετικής καταγγελίας ενώπιον της Επιτροπής ή ενώπιον εθνικής αρχής, εντούτοις ένας μετέχων που επιθυμεί να αποχωρήσει από τη σύμπραξη ενδέχεται να αποθαρρυνθεί από το να ενημερώσει την Επιτροπή σχετικά με αυτή λόγω του υψηλού προστίμου που υπάρχει κίνδυνος να του επιβληθεί. Προβλέποντας τη χορήγηση απαλλαγής από το πρόστιμο ή σημαντικής μειώσεως του προστίμου σε επιχειρήσεις που προσκομίζουν στην Επιτροπή αποδεικτικά στοιχεία για την ύπαρξη οριζόντιας συμπράξεως, η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία αποσκοπεί στο να ενθαρρύνει τους μετέχοντες σε σύμπραξη να ενημερώσουν την Επιτροπή σχετικά με την ύπαρξη συμπράξεως.
- 170 Το επιχείρημα ότι η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία καταλήγει στην επιβράβευση επιχειρήσεων που μετείχαν σε σύμπραξη κατά παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ πρέπει να απορριφθεί. Πράγματι, όπως υπογραμμίζει η Επιτροπή στο σημείο 4 της εν λόγω ανακοινώσεως, «[τ]ο όφελος που προκύπτει για τους καταναλωτές και τους πολίτες από τον εντοπισμό και την τιμωρία αυτών των μυστικών συμπράξεων (καρτέλ) αντισταθμίζουν το συμφέρον της επιβολής χρηματικών ποινών στις

επιχειρήσεις εκείνες που τη βοηθούν να εντοπίσει και να απαγορεύσει πρακτικές της μορφής αυτής».

- 171 Ως εκ τούτου, η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία δεν υπερβαίνει προδήλως τα όρια του πρόσφορου και αναγκαίου για την επίτευξη του νομίμως επιδιωκόμενου σκοπού.
- 172 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι η αιτίαση που αντλείται από την έλλειψη νομιμότητας της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία στο μέτρο που παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας είναι αβάσιμη.

Επί της τέταρτης αιτιάσεως, αντλούμενης από κατάχρηση της εξουσίας εκτιμήσεως

- 173 Κατά τις προσφεύγουσες, με την έκδοση της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, η Επιτροπή υπερέβη την εξουσία εκτιμήσεως που της παρέχει το άρθρο 23, παράγραφοι 2 και 3, του κανονισμού 1/2003. Η διάταξη αυτή υποχρεώνει την Επιτροπή να λαμβάνει υπόψη κατά τον καθορισμό του ποσού του προστίμου τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως, πράγμα που αποκλείεται σε περίπτωση χορηγήσεως «πλήρους απαλλαγής από την ποινή». Επομένως, το τμήμα Α της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία είναι παράνομο και συνεπάγεται την έλλειψη νομιμότητας του συνόλου της ανακοινώσεως αυτής.
- 174 Επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003, «[η] Επιτροπή δύναται με απόφασή της να επιβάλει σε επιχειρήσεις [...] πρόστιμα, σε περίπτωση που αυτές, εκ προθέσεως ή εξ αμελείας[,] [...] διαπράττουν παράβαση των διατάξεων του άρθρου 81 ή του άρθρου 82 [ΕΚ]». Κατά συνέπεια, από

το γράμμα της εν λόγω διατάξεως προκύπτει ότι η Επιτροπή έχει την ευχέρεια, αλλά όχι και την υποχρέωση, να επιβάλει πρόστιμο σε επιχείρηση η οποία διέπραξε παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ.

- 175 Εξάλλου, το άρθρο 23, παράγραφοι 2 και 3, του κανονισμού 1/2003 δεν απαριθμεί περιοριστικά τα κριτήρια τα οποία μπορεί να λαμβάνει υπόψη κατά την επιμέτρηση του προστίμου η Επιτροπή. Επομένως, η συμπεριφορά της επιχείρησης κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας μπορεί να καταλέγεται μεταξύ των στοιχείων που πρέπει να συνεκτιμώνται κατά την εν λόγω επιμέτρηση (βλ., συναφώς, απόφαση Finnboard κατά Επιτροπής, σκέψη 157 ανωτέρω, σκέψη 56 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 176 Ως εκ τούτου, η Επιτροπή δεν υπερέβη τις εξουσίες που τις απονέμει ο κανονισμός 1/2003 αυτοδεσμευόμενη, με την ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία, να ακολουθεί ορισμένους κανόνες συμπεριφοράς προς καθοδήγησή της κατά την άσκηση της διακριτικής της εξουσίας εκτιμήσεως ως προς την επιμέτρηση των προστίμων και, επομένως, την καλύτερη διασφάλιση της ίσης μεταχειρίσεως των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων (βλ., συναφώς, απόφαση Finnboard κατά Επιτροπής, σκέψη 157 ανωτέρω, σκέψη 57).
- 177 Συνεπώς, ούτε η τελευταία αυτή αιτίαση είναι βάσιμη.
- 178 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι η ένσταση περί ελλείψεως νομιμότητας της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της.

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από τον αντίθετο προς το διεθνές δίκαιο απαλλοτριωτικό χαρακτήρα της προσβαλλομένης αποφάσεως

Επί του παραδεκτού

- ¹⁷⁹ Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ο λόγος ακυρώσεως που αντλείται από τον αντίθετο προς το διεθνές δίκαιο απαλλοτριωτικό χαρακτήρα της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας και, συνεπώς, είναι απαράδεκτος. Από απόψεως πραγματικών περιστατικών, το δικόγραφο της προσφυγής δεν περιέχει καμία αιτιολογία ικανή να θεμελιώσει ότι τα επιβληθέντα πρόστιμα συνεπάγονται δραματικές επιπτώσεις όσον αφορά την ικανότητα οικονομικής επιβιώσεως των θυγατρικών της Schindler Holding. Από νομικής απόψεως, οι προσφεύγουσες δεν διευκρινίζουν ποιες διεθνείς συνθήκες έχουν εφαρμογή εν προκειμένω ούτε ποιοι κανόνες παραβιάστηκαν.
- ¹⁸⁰ Πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 21, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου, το οποίο, σύμφωνα με το άρθρο 53, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού αυτού, έχει εφαρμογή στη διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, και κατά το άρθρο 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας, το δικόγραφο της προσφυγής ή αγωγής πρέπει να περιέχει, ιδίως, συνοπτική έκθεση των ισχυρισμών των οποίων γίνεται επίκληση. Η μνεία πρέπει να είναι αρκούντως σαφής και ακριβής, ώστε ο καθού ή εναγόμενος να μπορεί να ετοιμάσει την άμυνά του και το Γενικό Δικαστήριο να αποφανθεί επί της διαφοράς χωρίς να χρειάζεται ενδεχομένως κανένα άλλο στοιχείο. Προς κατοχύρωση της ασφάλειας δικαίου και της εξασφάλισης της ορθής απονομής της δικαιοσύνης, πρέπει, για να είναι παραδεκτή η προσφυγή ή αγωγή, όλα τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία στα οποία στηρίζεται η προσφυγή ή αγωγή αυτή να προκύπτουν, τουλάχιστον συνοπτικά, αλλά πάντως με συνοχή και λογική, από το ίδιο το κείμενο του δικογράφου της προσφυγής ή αγωγής (αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 6ης Μαΐου 1997, T-195/95, Guérin automobiles κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. II-679, σκέψη 20· της 25ης Μαΐου 2004, T-154/01, Distilleria Palma κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. II-1493, σκέψη 58, και της 12ης Μαρτίου 2008, T-332/03, European Service Network κατά Επιτροπής, μη δημοσιευθείσα στη Συλλογή, σκέψη 229).

- 181 Εν προκειμένω, οι προσφεύγουσες, με το δικόγραφο της προσφυγής τους, εξέθεσαν κατά τρόπο αρκούντως σαφή και ακριβή ότι η επιβολή προστίμων στη Schindler με την προσβαλλόμενη απόφαση έχει απαλλοτριωτικό χαρακτήρα και παραβιάζει το διεθνές δίκαιο.
- 182 Η Επιτροπή δεν μπορεί να επικρίνει το γεγονός ότι με το δικόγραφο της προσφυγής δεν προσδιορίζονται οι διεθνείς συνθήκες που έχουν εφαρμογή εν προκειμένω. Συγκεκριμένα, οι προσφεύγουσες ουδόλως επικαλούνται, με το δικόγραφο της προσφυγής τους, παραβίαση διμερούς ή πολυμερούς συμφωνίας περί προστασίας των επενδύσεων, αλλά αναφέρουν απλώς και μόνον την ύπαρξη τέτοιων συμφωνιών, για να θεμελιώσουν την ύπαρξη κανόνα του διεθνούς εθιμικού δικαίου ο οποίος παραβιάστηκε εν προκειμένω. Συγκεκριμένα, με το δικόγραφο της προσφυγής τους, οι προσφεύγουσες διευκρινίζουν ότι, καίτοι μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ελβετίας δεν έχει συναφθεί γενική σύμβαση περί προστασίας των επενδύσεων, εντούτοις η θεμελιώδης αρχή του διεθνούς εθιμικού δικαίου κατά την οποία απαγορεύεται η άνευ αποζημίωσης απαλλοτρίωση ξένων επενδύσεων δεν μπορεί να τεθεί σοβαρώς εν αμφιβόλω. Επομένως, αντιθέτως προς τα υποστηριζόμενα από την Επιτροπή, ο κανόνας που φέρεται ότι παραβιάστηκε, ο οποίος εν προκειμένω αποτελεί κανόνα του διεθνούς εθιμικού δικαίου, μνημονεύεται σαφώς στο δικόγραφο της προσφυγής.
- 183 Εξάλλου, οι προσφεύγουσες αποσαφηνίζουν ότι ο απαλλοτριωτικός χαρακτήρας των προστίμων που επιβλήθηκαν προκύπτει από τη σημαντική απομείωση της αξίας των επενδύσεων της Schindler στο Βέλγιο, στο Λουξεμβούργο και στις Κάτω Χώρες. Κατά τις προσφεύγουσες, το μέγεθος της απαξίωσης των περιουσιακών στοιχείων της Schindler Holding καθίσταται εμφανές μέσω της συγκρίσεως του ποσού των προστίμων με εκείνο των ιδίων κεφαλαίων, του ετήσιου κύκλου εργασιών και των διανεμηθέντων κερδών της Schindler Βέλγιο, της Schindler Λουξεμβούργο και της Schindler Κάτω Χώρες.
- 184 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι ο παρών λόγος ακυρώσεως πληροί τις απαιτήσεις των διατάξεων που εκτίθενται στη σκέψη 180 ανωτέρω και, επομένως, είναι παραδεκτός.

Επί της ουσίας

- 185 Οι προσφεύγουσες προβάλλουν ότι η προστασία των αλλοδαπών επενδυτών θεμελιώνεται σαφώς σε πλείονες διμερείς και πολυμερείς συμφωνίες περί προστασίας των επενδύσεων. Δυνάμει των συμβάσεων αυτών, η διασυνοριακή συμμετοχή στο κεφάλαιο επιχειρήσεως εγκατεστημένης σε άλλο κράτος εμπίπτει στην έννοια της επενδύσεως και τυγχάνει προστασίας, στο πλαίσιο της οποίας, αφενός μεν, η απαλλοτρίωση επενδύσεων επιτρέπεται μόνον υπό ιδιαιτέρως αυστηρές προϋποθέσεις, αφετέρου δε, οι αλλοδαποί επενδυτές επιβάλλεται να τυγχάνουν δίκαιης και ισότιμης μεταχειρίσεως στο κράτος εντός του οποίου πραγματοποιούν επενδύσεις. Η προστασία αυτή αναγνωρίζεται επίσης από το διεθνές εθιμικό δίκαιο.
- 186 Τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στη Schindler Holding, η οποία αποτελεί εταιρία ελβετικού δικαίου, ισοδυναμούν, από οικονομικής απόψεως, με παραβιάζουσα το διεθνές δίκαιο απαλλοτρίωση των επενδύσεων της Schindler Holding στο Βέλγιο, στο Λουξεμβούργο και στις Κάτω Χώρες. Μολονότι η επιβολή προστίμου τύποις δεν συνιστά απαλλοτρίωση, εντούτοις αποτελεί εν τοις πράγμασι απαλλοτρίωση, στο μέτρο που η αξία των επενδύσεων της Schindler Holding στο Βέλγιο, στο Λουξεμβούργο και στις Κάτω Χώρες υπέστη σημαντική απομείωση. Το μέγεθος της απαξιώσεως των περιουσιακών στοιχείων της Schindler Holding καταδεικνύεται κυρίως μέσω της συγκρίσεως του ποσού των προστίμων με το ποσό των ιδίων κεφαλαίων, του ετήσιου κύκλου εργασιών και των διανεμηθέντων κερδών της Schindler Βέλγιο, της Schindler Λουξεμβούργο και της Schindler Κάτω Χώρες.
- 187 Πρέπει να υπομνησθεί ότι οι αρμοδιότητες της Κοινότητας πρέπει να ασκούνται τηρουμένου του διεθνούς δικαίου (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 3ης Σεπτεμβρίου 2008, C-402/05 P και C-415/05 P, Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 2008, σ. I-6351, σκέψη 291 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 188 Το δικαίωμα ιδιοκτησίας δεν προστατεύεται μόνον από το διεθνές δίκαιο, αλλά περιλαμβάνεται, επίσης, στις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης (βλ. απόφαση Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής,

σκέψη 187 ανωτέρω, σκέψη 355 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Πάντως, δεδομένου ότι η ιεραρχική υπεροχή του διεθνούς δικαίου επί του δικαίου της Ένωσης δεν ισχύει έναντι του πρωτογενούς δικαίου, ιδίως δε έναντι των γενικών αρχών στις οποίες περιλαμβάνονται τα θεμελιώδη δικαιώματα (απόφαση Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, σκέψη 187 ανωτέρω, σκέψη 308), επιβάλλεται να εξεταστεί, στο πλαίσιο του παρόντος λόγου ακυρώσεως, αν τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στη Schindler Holding θίγουν το θεμελιώδες δικαίωμα του σεβασμού της ιδιοκτησίας.

189 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το δικαίωμα ιδιοκτησίας δεν είναι απόλυτο και πρέπει να εξετάζεται σε σχέση προς τη λειτουργία του εντός της κοινωνίας. Επομένως, μπορούν να επιβάλλονται περιορισμοί στην άσκηση του δικαιώματος ιδιοκτησίας, υπό την προϋπόθεση ότι οι περιορισμοί αυτοί ανταποκρίνονται πράγματι προς σκοπούς γενικού συμφέροντος τους οποίους επιδιώκει η Κοινότητα και δεν συνιστούν, σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, δυσανάλογη και ανεπίτρεπτη παρέμβαση που να θίγει την ίδια την υπόσταση των αναγνωριζόμενων συναφώς δικαιωμάτων (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 11ης Ιουλίου 1989, 265/87, Schröder HS Kraftfutter, Συλλογή 1989, σ. 2237, σκέψη 15· Γερμανία κατά Συμβουλίου, σκέψη 144 ανωτέρω, σκέψη 78, και Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, σκέψη 187 ανωτέρω, σκέψη 355).

190 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', ΕΚ ορίζει ότι στη δράση της Κοινότητας για την επίτευξη των σκοπών της εμπίπτει, μεταξύ άλλων, να εφαρμόζει «ένα καθεστώς που εξασφαλίζει ανόθευτο ανταγωνισμό μέσα στην εσωτερική αγορά». Κατά συνέπεια, η εφαρμογή των άρθρων 81 ΕΚ και 82 ΕΚ συνιστά ζήτημα κοινοτικού δημόσιου συμφέροντος, επομένως επιτρέπεται η επιβολή περιορισμών, κατ' εφαρμογήν των άρθρων αυτών, στην άσκηση του δικαιώματος ιδιοκτησίας, υπό την προϋπόθεση ότι οι περιορισμοί δεν είναι υπέρμετροι και δεν θίγουν την ίδια την υπόσταση του δικαιώματος αυτού (απόφαση του Πρωτοδικείου της 23ης Οκτωβρίου 2003, T-65/98, Van den Bergh Foods κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. II-4653, σκέψη 170).

191 Πρέπει, επομένως, να εξεταστεί αν τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στη Schindler Holding συνιστούν υπέρμετρη και ανεπίτρεπτη παρέμβαση η οποία θίγει την ίδια την υπόσταση του θεμελιώδους δικαιώματος σεβασμού της ιδιοκτησίας.

- 192 Πρώτον, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η επίδικη απόφαση δεν επηρεάζει το ιδιοκτησιακό καθεστώς που υφίσταται εντός του ομίλου Schindler.
- 193 Δεύτερον, καίτοι η καταβολή του προστίμου σαφώς απομειώνει την αξία των περιουσιακών στοιχείων της οφειλέτριας εταιρίας, εντούτοις δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι, εν προκειμένω, τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στη Schindler Holding και στις θυγατρικές της απομείωσαν την αξία όλων των περιουσιακών στοιχείων των εν λόγω εταιριών. Συγκεκριμένα, από τη δικογραφία προκύπτει ότι το συνολικό ποσό των προστίμων που επιβλήθηκαν στις εταιρίες του ομίλου Schindler με την προσβαλλόμενη απόφαση υπολείπεται του ανώτατου ορίου του 10% της αξίας του ενοποιημένου κύκλου εργασιών που πραγματοποίησε ο όμιλος Schindler Holding κατά τη διαχειριστική περίοδο που προηγήθηκε της ημερομηνίας εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως. Πράγματι, σκοπός του ανώτατου ορίου του 10% της αξίας του κύκλου εργασιών που προβλέπεται στο άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 είναι, μεταξύ άλλων, να προστατεύσει τις επιχειρήσεις από υπέρμετρα υψηλά πρόστιμα τα οποία θα μπορούσαν να τις καταστρέψουν οικονομικά (απόφαση του Πρωτοδικείου της 15ης Ιουνίου 2005, T-71/03, T-74/03, T-87/03 και T-91/03, Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής, μη δημοσιευθείσα στη Συλλογή, σκέψη 389).
- 194 Τρίτον, στον βαθμό που οι προσφεύγουσες επικρίνουν την επιβολή υπέρμετρα υψηλών προστίμων στις θυγατρικές που είναι εγκατεστημένες στις τέσσερις ενδιαφερόμενες χώρες, επισημαίνεται ότι, κατά την προσβαλλόμενη απόφαση, η Schindler Holding καταδικάστηκε εις ολόκληρον με καθεμία από τις ενδιαφερόμενες θυγατρικές στην καταβολή του προστίμου που επιβλήθηκε για κάθε παράβαση (βλ., επίσης, σκέψεις 63 έως 91 ανωτέρω). Όπως τονίζει η Επιτροπή, ο καθορισμός της συμβολής που αναλογεί σε καθεμία από τις εταιρίες του ίδιου ομίλου που ευθύνονται εις ολόκληρον για την καταβολή του ίδιου προστίμου εναπόκειται στις ίδιες. Επομένως, η προσβαλλόμενη απόφαση δεν επηρεάζει κατ' ανάγκην την αξία της συμμετοχής της Schindler Holding στο κεφάλαιο των θυγατρικών της.
- 195 Τέταρτον, στον βαθμό που οι προσφεύγουσες επικρίνουν το γεγονός ότι η διάπραξη παραβάσεων δύναται να επισύρει πρόστιμα υπέρμετρα υψηλά σε σχέση με την αξία του κύκλου εργασιών και τα ετήσια κέρδη των ενδιαφερόμενων θυγατρικών, η οικεία επιχειρηματολογία συγχέεται με την προβληθείσα στο πλαίσιο του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την έλλειψη νομιμότητας της προσβαλλομένης αποφάσεως στο μέτρο που καταλογίζει εις ολόκληρον ευθύνη στη Schindler Holding.

Συγκεκριμένα, μόνον αν αποδειχθεί ότι οι εθνικές θυγατρικές δεν αποτελούν από κοινού με τη Schindler Holding μία και μόνη επιχείρηση, ήτοι μία οικονομική οντότητα η οποία ευθύνεται για τις παραβάσεις για τις οποίες επιβλήθηκαν κυρώσεις, μπορούν ενδεχομένως τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν εν προκειμένω να θίξουν το δικαίωμα ιδιοκτησίας. Τα εν λόγω πρόστιμα θα μπορούσαν, πάντως, να θεωρηθούν παράνομα σε περίπτωση παραβάσεως του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003. Όμως, από τις σκέψεις 63 έως 91 ανωτέρω προκύπτει ότι η Επιτροπή ορθώς καταλόγισε στη Schindler Holding τις παραβάσεις των ενδιαφερόμενων εθνικών θυγατρικών της.

196 Συνεπώς, ο παρών λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από παραβίαση των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998 και της υποχρέωσης αιτιολογήσεως κατά τον καθορισμό του αρχικού ποσού των προστίμων

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

197 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, η Επιτροπή έχει ευρεία εξουσία εκτιμήσεως όσον αφορά τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων. Η μέθοδος αυτή, της οποίας το περίγραμμα δίνουν οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998, έχει διάφορα στοιχεία ευελιξίας, τα οποία παρέχουν στην Επιτροπή τη δυνατότητα να ασκεί την εξουσία της εκτιμήσεως σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 (βλ., συναφώς, απόφαση του Δικαστηρίου της 3ης Σεπτεμβρίου 2009, C-322/07 P, C-327/07 P και C-338/07 P, Papierfabrik August Koehler κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2009, σ. I-7191, σκέψη 112 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 198 Η σοβαρότητα των παραβιάσεων του δικαίου του ανταγωνισμού της Ένωσης πρέπει να αποδεικνύεται βάσει ικανού αριθμού στοιχείων, όπως είναι, μεταξύ άλλων, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσιο της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, τούτο δε χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη (αποφάσεις του Δικαστηρίου Archer Daniels Midland κατά Επιτροπής, σκέψη 106 ανωτέρω, σκέψη 72, και της 3ης Σεπτεμβρίου 2009, C-534/07 P, Ryan και Ryan Consumer κατά Επιτροπής, Συλλογή 2009, σ. I-7415, σκέψη 54).
- 199 Όπως εκτέθηκε στη σκέψη 24 ανωτέρω, η Επιτροπή εν προκειμένω καθόρισε το ποσό των προστίμων εφαρμόζοντας τη μέθοδο που προβλέπουν οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998.
- 200 Καίτοι οι κατευθυντήριες γραμμές δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως κανόνας δικαίου τον οποίο οφείλει να τηρεί σε κάθε περίπτωση η διοίκηση, εντούτοις περιέχουν κανόνα συμπεριφοράς που υποδεικνύει την ακολουθητέα τακτική, από την οποία η διοίκηση δεν μπορεί να παρεκκλίνει σε κάποια συγκεκριμένη περίπτωση χωρίς να προσδιορίσει τους σχετικούς λόγους που πρέπει να συμβιβάζονται με την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως (βλ. προπαρατεθείσα στη σκέψη 88 ανωτέρω απόφαση Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 209 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, καθώς και απόφαση του Πρωτοδικείου της 8ης Οκτωβρίου 2008, T-73/04, Carbone-Lorraine κατά Επιτροπής, Συλλογή 2008, σ. II-2661, σκέψη 70).
- 201 Όπως προαναφέρθηκε στη σκέψη 135 ανωτέρω, η Επιτροπή, θεσιάζοντας τέτοιους κανόνες συμπεριφοράς και αναγγέλλοντας με τη δημοσίευσή τους ότι θα τους εφαρμόζει εφεξής στις περιπτώσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής τους, αυτοπεριορίστηκε κατά την άσκηση της διακριτικής της εξουσίας και δεν μπορεί να αποκλίνει από τους κανόνες αυτούς, διότι άλλως θα βρεθεί αντιμέτωπη με τις συνέπειες της παραβιάσεως γενικών αρχών του δικαίου, όπως είναι η ίση μεταχείριση ή η προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης (βλ. απόφαση Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψη 211 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία· απόφαση Carbone-Lorraine κατά Επιτροπής, σκέψη 200 ανωτέρω σκέψη 71).

- 202 Εξάλλου, οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998 καθορίζουν κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο τη μέθοδο που η Επιτροπή αυτοδεσμεύτηκε να ακολουθεί όσον αφορά τον καθορισμό του ύψους των προστίμων και κατοχυρώνουν, κατά συνέπεια, την ασφάλεια δικαίου των επιχειρήσεων (βλ. απόφαση Dansk Rørdindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψεις 211 και 213).
- 203 Τέλος, υπενθυμίζεται ότι οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998 προβλέπουν, πρώτον, την εκτίμηση αυτής καθεαυτήν της σοβαρότητας της παραβάσεως, βάσει της οποίας καθορίζεται ένα γενικό αρχικό ποσό (σημείο 1Α, δεύτερο εδάφιο). Δεύτερον, η σοβαρότητα αναλύεται σε σχέση με τη φύση των διαπραχθεισών παραβάσεων και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της συγκεκριμένης επιχειρήσεως, ιδίως το μέγεθος και τη θέση της στην οικεία αγορά, πράγμα που δύναται να οδηγήσει στη στάθμιση του αρχικού ποσού, στην κατάταξη των επιχειρήσεων σε κατηγορίες και στον καθορισμό ενός ειδικού αρχικού ποσού (σημείο 1Α, τρίτο έως έβδομο εδάφιο).

Προσβαλλόμενη απόφαση

- 204 Πρώτον, στο τμήμα της προσβαλλομένης αποφάσεως που αναλύει τη σοβαρότητα των παραβάσεων (τμήμα 13.6.1), η Επιτροπή εξετάζει παραλλήλως τις τέσσερις παραβάσεις που διαπιστώνει με το άρθρο 1 της εν λόγω αποφάσεως, για τον λόγο ότι αυτές «παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά» (αιτιολογική σκέψη 657 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Το τμήμα αυτό υποδιαιρείται σε τρία υποτμήματα, από τα οποία το πρώτο τιτλοφορείται «Φύση των παραβάσεων» (υποτμήμα 13.6.1.1), το δεύτερο «Εκταση της σχετικής γεωγραφικής αγοράς» (υποτμήμα 13.6.1.2) και το τρίτο «Συμπέρασμα σχετικά με τη σοβαρότητα της παραβάσεως» (υποτμήμα 13.6.1.3).

205 Στο υποτιμήμα με τίτλο «Φύση των παραβάσεων», η Επιτροπή, με τις αιτιολογικές σκέψεις 658 και 659 της προσβαλλομένης αποφάσεως, παρέχει τις ακόλουθες διευκρινίσεις:

«658 Οι παραβάσεις που αποτελούν αντικείμενο της παρούσας αποφάσεως συνίστανται κυρίως σε κρυφή συνεννόηση μεταξύ ανταγωνιστών με σκοπό, αφενός, την κατανομή των αγορών ή την παγίωση των μεριδίων της αγοράς μέσω της μεταξύ τους κατανομής των έργων αγοράς και εγκατάστασης νέων ανελκυστήρων και κυλιόμενων κλιμάκων και, αφετέρου, την αποχή από τον ανταγωνισμό όσον αφορά τη συντήρηση και τον εκσυγχρονισμό ανελκυστήρων και κυλιόμενων κλιμάκων (τα ανωτέρω δεν ισχύουν για τη Γερμανία, όπου η δραστηριότητα συντήρησης και εκσυγχρονισμού δεν αποτέλεσε αντικείμενο συζητήσεων μεταξύ των μελών της συμπράξεως). Οι οριζόντιοι αυτοί περιορισμοί καταλέγονται, ως εκ της φύσεώς τους, μεταξύ των σοβαρότερων παραβάσεων του άρθρου 81 [ΕΚ]. Οι παραβάσεις στην υπόθεση αυτή στέρησαν τεχνητά από τους πελάτες τα πλεονεκτήματα που θα μπορούσαν να έχουν αποκτήσει υπό συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού κατά τη διαδικασία υποβολής προσφορών. Έχει επίσης ενδιαφέρον να επισημανθεί ότι ορισμένα από τα εικονικά έργα αποτελούσαν δημόσιες συμβάσεις χρηματοδοτούμενες από τους φόρους και πραγματοποιούμενες ακριβώς με σκοπό την υποβολή ανταγωνιστικών προσφορών, και οι οποίες, μεταξύ άλλων, παρουσίαζαν ικανοποιητική σχέση κόστους-οφέλους.

659 Για την αξιολόγηση της σοβαρότητας μιας παραβάσεως, τα στοιχεία που έχουν σχέση με τον σκοπό της είναι κατά γενικό κανόνα σημαντικότερα από εκείνα που έχουν σχέση με τα αποτελέσματά της, ειδικότερα όταν συμφωνίες, όπως στην υπό κρίση υπόθεση, αφορούν πολύ σοβαρές παραβάσεις, όπως είναι ο καθορισμός των τιμών και η κατανομή της αγοράς. Τα αποτελέσματα μιας συμφωνίας αποτελούν γενικώς μη αποφασιστικό κριτήριο για την αξιολόγηση της σοβαρότητας μιας παραβάσεως.»

206 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι δεν «επιχείρησε να αποδείξει τα συγκεκριμένα αποτελέσματα της παραβάσεως, διότι, ελλείψει των παραβάσεων, [θα ήταν] αδύνατο να καθοριστούν με επαρκή βεβαιότητα οι σχετικές με τον ανταγωνισμό εφαρμοστέες παράμετροι (τιμές, εμπορικοί όροι, ποιότητα, καινοτομία και άλλοι)» (αιτιολογική σκέψη 660 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Εντούτοις, η Επιτροπή εκτιμά ότι «[ε]ίναι [...] προφανές ότι οι παραβάσεις είχαν πραγματικό αντίκτυπο» και διευκρινίζει

συναφώς ότι «[τ]ο γεγονός ότι οι διάφορες αντίθετες προς τον ανταγωνισμό συμφωνίες εφαρμόστηκαν από τα μέλη της συμπράξεως υποδηλώνει από μόνο του την ύπαρξη αντίκτυπου στην αγορά, ακόμη και αν είναι δύσκολο να εκτιμηθεί το πραγματικό αποτέλεσμα, δεδομένου ότι είναι άγνωστο, μεταξύ άλλων, αν και πόσα άλλα έργα αποτέλεσαν αντικείμενο νοθευμένων διαγωνισμών, καθώς και πόσα έργα ανατέθηκαν κατόπιν συμφωνίας περί κατανομής μεταξύ των μελών της συμπράξεως χωρίς να καταστούν αναγκαίες οι μεταξύ τους επαφές» (αιτιολογική σκέψη 660 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Με την ίδια αιτιολογική σκέψη, η Επιτροπή προσθέτει ότι «[τ]ο υψηλό άθροισμα των μεριδίων των ανταγωνιστών συνηγορεί υπέρ της υπάρξεως πιθανών αποτελεσμάτων αντίθετων προς τον ανταγωνισμό και [ότι] η σχετική σταθερότητα αυτών των μεριδίων αγοράς καθ' όλη τη διάρκεια των παραβάσεων επιβεβαιώνει τα αποτελέσματα αυτά».

- 207 Με τις αιτιολογικές σκέψεις 661 έως 669 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή απαντά στα επιχειρήματα που προέβαλαν οι προσφεύγουσες κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας προς απόδειξη του μειωμένου αντίκτυπου των παραβάσεων στην αγορά.
- 208 Στο υπομνήμα με τον τίτλο «Έκταση της σχετικής γεωγραφικής αγοράς», η Επιτροπή υποστηρίζει, με την αιτιολογική σκέψη 670 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι «[ο]ι συμπράξεις που αποτελούν αντικείμενο της [προσβαλλομένης] αποφάσεως κάλυπταν αντιστοίχως το σύνολο του εδάφους του Βελγίου, της Γερμανίας, του Λουξεμβούργου και των Κάτω Χωρών», και ότι «[π]ροκύπτει σαφώς από τη νομολογία ότι μια εθνική γεωγραφική αγορά που εκτείνεται στο σύνολο της επικράτειας κράτους μέλους αντιπροσωπεύει ήδη αφ' εαυτής ουσιώδες τμήμα της κοινής αγοράς».
- 209 Στο υπομνήμα με τον τίτλο «Συμπέρασμα σχετικά με τη σοβαρότητα της παραβάσεως», η Επιτροπή επισημαίνει, με την αιτιολογική σκέψη 671 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι κάθε αποδέκτης της εν λόγω αποφάσεως διέπραξε μία ή περισσότερες πολύ σοβαρές παραβάσεις του άρθρου 81 ΕΚ, «λαμβανομένων υπόψη της φύσεως των παραβάσεων και του γεγονότος ότι καθεμία από τις παραβάσεις αυτές κάλυπτε το σύνολο του εδάφους ενός κράτους μέλους (ήτοι του Βελγίου, της Γερμανίας, του Λουξεμβούργου ή των Κάτω Χωρών)». Η Επιτροπή καταλήγει ότι «οι παράγοντες αυτοί είναι τέτοιας σημασίας ώστε οι παραβάσεις να πρέπει να θεωρηθούν πολύ σοβαρές, έστω και αν ο πραγματικός τους αντίκτυπος δεν μπορεί να εκτιμηθεί».

210 Δεύτερον, στο τμήμα της προσβαλλομένης αποφάσεως με τον τίτλο «Διαφορετική μεταχείριση» (τμήμα 13.6.2), η Επιτροπή καθορίζει αρχικό ποσό του προστίμου για κάθε επιχείρηση που μετέσχε στις διάφορες συμπράξεις (βλ. σκέψεις 27 έως 30 ανωτέρω) συνεκτιμώντας, κατά την αιτιολογική σκέψη 672 της προσβαλλομένης αποφάσεως, «την πραγματική οικονομική δυνατότητα των παραβατών να προξενήσουν σημαντική ζημία στον ανταγωνισμό». Η Επιτροπή διευκρινίζει, με την αιτιολογική σκέψη 673 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι «[π]ρος τον σκοπό αυτό, οι επιχειρήσεις κατετάγησαν σε πολλές κατηγορίες αναλόγως του κύκλου εργασιών που πραγματοποίησαν στον τομέα των ανελκυστήρων και/ή των κυλιόμενων κλιμάκων, περιλαμβανομένων, κατά περίπτωση, των υπηρεσιών συντηρήσεως και εκσυγχρονισμού».

Επί του χαρακτηρισμού των παραβάσεων ως «πολύ σοβαρών»

211 Πρώτον, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η εκ μέρους της Επιτροπής αξιολόγηση όσον αφορά τη σοβαρότητα των παραβάσεων είναι εσφαλμένη. Κατά τις προσφεύγουσες, η Επιτροπή ακολούθησε συνολική προσέγγιση όσον αφορά τον χαρακτηρισμό των παραβάσεων ως «πολύ σοβαρών», χωρίς να λάβει υπόψη, αφενός, το γεγονός ότι οι συμφωνίες εντός των ενδιαφερόμενων κρατών μελών είχαν διαφορετική διάρθρωση και, αφετέρου, τον πραγματικό αντίκτυπο των παραβάσεων επί της αγοράς, ο οποίος ήταν ασήμαντος.

212 Συγκεκριμένα, οι προσφεύγουσες επικαλούνται τη μείωση των τιμών που κατεγράφη στη γερμανική και τη λουξεμβουργιανή αγορά, τις διακυμάνσεις των μεριδίων αγοράς που παρατηρήθηκαν στη γερμανική, τη βελγική και τη λουξεμβουργιανή αγορά, την έλλειψη αποτελεσματικότητας και μη τήρηση των συμφωνιών στην αγορά της Γερμανίας, του Βελγίου, του Λουξεμβούργου και των Κάτω Χωρών, ή ακόμη το γεγονός ότι οι συμπράξεις στο Λουξεμβούργο και τις Κάτω Χώρες αφορούσαν μόνον ορισμένα έργα. Εξάλλου, οι προσφεύγουσες διατείνονται ότι στη Γερμανία η Schindler είχε εμπλακεί στη σύμπραξη μόνον όσον αφορά τον τομέα των κυλιόμενων κλιμάκων. Εν τέλει, η σύμπραξη στο Λουξεμβούργο έπρεπε, με βάση την πρακτική λήψεως αποφάσεων της Επιτροπής, να χαρακτηριστεί ως «σοβαρή», δεδομένου ότι αφορούσε απλώς και μόνον ένα κράτος μέλος περιορισμένης γεωγραφικής εκτάσεως.

- 213 Υπενθυμίζεται ότι, επί της αξιολογήσεως της σοβαρότητας της παραβάσεως, οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998 προβλέπουν, στο σημείο 1 Α, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, τα εξής:

«Για να αξιολογηθεί η σοβαρότητα της παραβάσεως, πρέπει να ληφθεί υπόψη ο χαρακτήρας της ίδιας της παραβάσεως, ο πραγματικός της αντίκτυπος επί της αγοράς, εφόσον αυτός είναι δυνατό να εκτιμηθεί, καθώς και η έκταση της γεωγραφικής αγοράς αναφοράς.

Με τον τρόπο αυτό οι παραβάσεις ταξινομούνται σε τρεις κατηγορίες και καθιερώνεται η διάκριση μεταξύ ελαφρών παραβάσεων, σοβαρών παραβάσεων και πολύ σοβαρών παραβάσεων.»

- 214 Επομένως, σύμφωνα με το σημείο 1 Α, πρώτο εδάφιο, των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, η Επιτροπή οφείλει, στο πλαίσιο αξιολογήσεως της σοβαρότητας της παραβάσεως, να εξετάζει τον πραγματικό αντίκτυπο επί της αγοράς μόνον εφόσον προκύπτει ότι ο αντίκτυπος αυτός δύναται να εκτιμηθεί (βλ., συναφώς, απόφαση Prym και Prym Consumer κατά Επιτροπής, σκέψη 198 ανωτέρω, σκέψη 74 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία· αποφάσεις Archer Daniels Midland και Archer Daniels Midland Ingredients κατά Επιτροπής, σκέψη 118 ανωτέρω, σκέψη 143, και Degussa κατά Επιτροπής, σκέψη 95 ανωτέρω, σκέψη 216).
- 215 Κατά πάγια νομολογία, για να εκτιμήσει τον συγκεκριμένο αντίκτυπο μιας παραβάσεως στην αγορά, η Επιτροπή οφείλει να χρησιμοποιήσει ως μέτρο τον ανταγωνισμό που θα υφίστατο υπό κανονικές συνθήκες αν δεν είχε διαπραχθεί η παράβαση (βλ. απόφαση Carbone-Lorraine κατά Επιτροπής, σκέψη 200 ανωτέρω, σκέψη 83 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 216 Εν προκειμένω, η Επιτροπή υποστηρίζει, με την αιτιολογική σκέψη 660 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι «[το εν λόγω θεσμικό όργανο] δεν επιχείρησε να αποδείξει τα συγκεκριμένα αποτελέσματα της παραβάσεως, διότι, ελλείψει των παραβάσεων, [θα ήταν] αδύνατο να καθοριστούν με επαρκή βεβαιότητα οι σχετικές με τον ανταγωνισμό εφαρμοστέες παράμετροι (τιμές, εμπορικοί όροι, ποιότητα, καινοτομία

και άλλοι)». Μολονότι η Επιτροπή εκτιμά, με την αιτιολογική σκέψη 660 της προσβαλλομένης απόφασης, ότι είναι προφανές ότι οι συμπράξεις είχαν πραγματικό αντίκτυπο, εφόσον τέθηκαν σε εφαρμογή, πράγμα που υποδηλώνει από μόνο του αντίκτυπο στην αγορά, και μολονότι η Επιτροπή απέρριψε, με τις αιτιολογικές σκέψεις 661 έως 669, τα επιχειρήματα που προέβησαν οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις για να αποδείξουν τα περιορισμένης κλίμακας αποτελέσματα των συμπράξεων, εντούτοις διαπιστώνεται ότι, με την προσβαλλόμενη απόφαση, για την εκτίμηση της σοβαρότητας των παραβάσεων δεν ελήφθη υπόψη ο ενδεχόμενος αντίκτυπός τους στην αγορά.

217 Με αυτό επομένως το σκεπτικό η Επιτροπή, με την αιτιολογική σκέψη 671 της προσβαλλομένης απόφασης, στηρίζει το συμπέρασμά της σχετικά με την εκτίμηση της σοβαρότητας των παραβάσεων μόνο στη συνεκτίμηση του χαρακτήρα των εν λόγω παραβάσεων και της γεωγραφικής τους εκτάσεως. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή καταλήγει με την αιτιολογική αυτή σκέψη ότι «[λ]αμβανομένων υπόψη της φύσεως των παραβάσεων και του γεγονότος ότι καθεμία από τις παραβάσεις αυτές κάλυπτε το σύνολο του εδάφους ενός κράτους μέλους (ήτοι του Βελγίου, της Γερμανίας, του Λουξεμβούργου ή των Κάτω Χωρών) [...], [διαπιστώνεται ότι] κάθε αποδέκτης της εν λόγω απόφασης διέπραξε μία ή περισσότερες πολύ σοβαρές παραβάσεις του άρθρου 81 ΕΚ».

218 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, εν προκειμένω, οι προσφεύγουσες δεν αποδεικνύουν ότι ο πραγματικός αντίκτυπος των συμπράξεων μπορούσε να εκτιμηθεί, αρκούμενες, με το υπόμνημά τους απαντήσεως, να επισημάνουν ότι υπάρχουν διαφορετικές επιστημονικές μέθοδοι για τον υπολογισμό του οικονομικού αντικτύπου ορισμένης συμπράξεως, αλλά απλώς προβάλλουν ότι τα αποτελέσματα των συμπράξεων ήταν οπωσδήποτε περιορισμένα. Συναφώς, οι περιστάσεις τις οποίες επικαλούνται οι προσφεύγουσες, περί μείωσης των τιμών, διακυμάνσεως των μεριδίων αγοράς ή ακόμη περί μη τηρήσεως ή ελλείψεως αποτελεσματικότητας των συμφωνιών (βλ. σκέψη 212 ανωτέρω), ακόμη και αν αληθεύουν, δεν δικαιολογούν το συμπέρασμα ότι τα αποτελέσματα των συμπράξεων μπορούσαν να εκτιμηθούν στις οικείες αγορές, καθόσον οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν το συμπέρασμα της Επιτροπής, κατά το οποίο, στην προκειμένη περίπτωση, ελλείπει των παραβάσεων, θα ήταν αδύνατον να καθοριστούν με επαρκή βεβαιότητα οι σχετικές με τον ανταγωνισμό εφαρμοστέες παράμετροι.

- 219 Υπό τις συνθήκες αυτές, οι προσφεύγουσες δεν απέδειξαν ότι, εν προκειμένω, η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές του 1998 και τη νομολογία που παρατέθηκε στη σκέψη 214 ανωτέρω, να λάβει υπόψη τον συγκεκριμένο αντίκτυπο των παραβάσεων για την εκτίμηση της σοβαρότητάς τους.
- 220 Επιπλέον, ακόμη και αν υποθεθεί ότι ο πραγματικός αντίκτυπος των παραβάσεων μπορούσε να εκτιμηθεί και ότι τα επιχειρήματα των προσφευγουσών, που υπομνήσθηκαν ανωτέρω στις σκέψεις 211 και 212, είναι πρόσφορα προς απόδειξη του μειωμένου αντίκτυπου των συμπράξεων στις οικείες αγορές, διαπιστώνεται ότι ο χαρακτηρισμός των παρούσων παραβάσεων ως «πολύ σοβαρών» ήταν ενδεδειγμένος.
- 221 Πρώτον, πρέπει να σημειωθεί ότι, ανεξαρτήτως της προβαλλόμενης διαφορετικής διαρθρώσεως των συμπράξεων, οι παραβάσεις που διαπιστώθηκαν με την προσβαλλόμενη απόφαση καταλέγονται, ως εκ της φύσεώς τους, μεταξύ των σοβαρότερων παραβάσεων του άρθρου 81 ΕΚ, καθόσον συνίσταντο σε «κρυφή συνεννόηση μεταξύ ανταγωνιστών με σκοπό, αφενός, την κατανομή των αγορών ή την παγίωση των μεριδίων της αγοράς μέσω της μεταξύ τους κατανομής των έργων αγοράς και εγκατάστασης νέων ανελκυστήρων και/ή κυλιόμενων κλιμάκων και, αφετέρου, την αποχή από τον ανταγωνισμό όσον αφορά τη συντήρηση και τον εκσυγχρονισμό ανελκυστήρων και κυλιόμενων κλιμάκων (τα ανωτέρω δεν ισχύουν για τη Γερμανία, όπου η δραστηριότητα συντηρήσεως και εκσυγχρονισμού δεν αποτέλεσε αντικείμενο συζητήσεων μεταξύ των μελών της συμπράξεως)» (αιτιολογική σκέψη 658 της προσβαλλόμενης αποφάσεως). Συναφώς, οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998 προβλέπουν ότι οι «πολύ σοβαρές» παραβάσεις στηρίζονται κυρίως σε οριζόντιους περιορισμούς υπό μορφήν καρτέλ τιμών και σε ποσοστώσεις κατανομής αγορών ή σε άλλη πρακτική θίγουσα την άρτια λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Οι εν λόγω παραβάσεις περιλαμβάνονται επίσης στα παραδείγματα συμπράξεων που το άρθρο 81, παράγραφος 1, στοιχείο γ', ΕΚ έχει ρητώς κηρύξει ασύμβατες με την κοινή αγορά. Πέραν της σοβαρής στρεβλώσεως του ανταγωνισμού που προκαλούν οι εν λόγω συμπράξεις, στο μέτρο που υποχρεώνουν τα συμβαλλόμενα μέρη να εξυπηρετούν χωριστές αγορές οι οποίες συχνά οριοθετούνται από τα εθνικά σύνορα, προκαλούν απομόνωση των εν λόγω αγορών, υποσκάπτοντας με τον τρόπο αυτό την επίτευξη του κύριου

σκοπού της Συνθήκης ΕΚ, ήτοι τη δημιουργία ενιαίας κοινοτικής αγοράς. Επιπλέον, παραβάσεις τέτοιου είδους, ιδίως όταν πρόκειται για οριζόντιες συμπράξεις, χαρακτηρίζονται από τη νομολογία ως «πολύ σοβαρές» ή ως «κατάφωρες» (βλ., συναφώς, αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995, T-148/89, Tréfilunion κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1063, σκέψη 109· της 15ης Σεπτεμβρίου 1998, T-374/94, T-375/94, T-384/94 και T-388/94, European Night Services κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-3141, σκέψη 136, και της 18ης Ιουλίου 2005, T-241/01, Scandinavian Airlines System κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. II-2917, σκέψη 85).

222 Δεύτερον, κατά πάγια νομολογία, το αποτέλεσμα μιας αντικείμενης στον ανταγωνισμό πρακτικής δεν αποτελεί καθοριστικό κριτήριο για την εκτίμηση της σοβαρότητας των παραβάσεων. Στοιχεία αφορώντα το ζήτημα της προθέσεως μπορεί να έχουν μεγαλύτερη σημασία από εκείνα που αφορούν τις επιπτώσεις, κυρίως όταν πρόκειται για εγγενώς σοβαρές παραβάσεις όπως είναι η κατανομή των αγορών (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 2ας Οκτωβρίου 2003, C-194/99 P, Thyssen Stahl κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. I-10821, σκέψη 118, και Prym και Prym Consumer κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 198 ανωτέρω, σκέψη 96· αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 13ης Δεκεμβρίου 2001, T-45/98 και T-47/98, Krupp Thyssen Stainless και Acciai speciali Terni κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. II-3757, σκέψη 199, και Degussa κατά Επιτροπής, σκέψη 95 ανωτέρω, σκέψη 251).

223 Επομένως, η φύση της παραβάσεως διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο, ιδίως όσον αφορά τον χαρακτηρισμό των παραβάσεων ως «πολύ σοβαρών». Από την περιγραφή των πολύ σοβαρών παραβάσεων στις κατευθυντήριες γραμμές του 1998 προκύπτει ότι συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές που αποσκοπούν, ιδίως, όπως εν προκειμένω, στην κατανομή αγορών μπορούν να χαρακτηριστούν, βάσει της φύσεώς τους και μόνον, ως «πολύ σοβαρές», χωρίς να απαιτείται να έχουν οι συμπεριφορές αυτές κάποιον ιδιαίτερο αντίκτυπο στην αγορά ή να επηρεάζουν συγκεκριμένη γεωγραφική έκταση (βλ., συναφώς, απόφαση Prym και Prym Consumer κατά Επιτροπής, σκέψη 198 ανωτέρω, σκέψη 75). Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται από το ότι, ενώ η περιγραφή των σοβαρών παραβάσεων αναφέρεται ρητώς στον αντίκτυπο στην αγορά και στα αποτελέσματα σε εκτεταμένες ζώνες της κοινής αγοράς, η περιγραφή των πολύ σοβαρών παραβάσεων, αντιθέτως, δεν απαιτεί να υπάρχει συγκεκριμένος αντίκτυπος στην αγορά ή συνέπειες σε συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή (βλ., συναφώς, απόφαση Schunk και Schunk Kohlenstoff-Technik κατά Επιτροπής, σκέψη 83 ανωτέρω, σκέψη 171 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Στο πλαίσιο αυτό, το επιχείρημα των προσφευγουσών ότι, εν προκειμένω, δεν στοιχειοθετείται κατανομή

των αγορών, αλλά κυρίως η ύπαρξη «συμφωνιών περί των ποσοτώσεων» πρέπει να απορριφθεί, δεδομένου ότι, για να επιτευχθεί παγίωση των μεριδίων της αγοράς, πρέπει οπωσδήποτε να προηγηθεί κατανομή των οικείων αγορών.

224 Επομένως, λαμβανομένου υπόψη του αντικειμένου τους, οι παραβάσεις που διαπιστώθηκαν με την προσβαλλόμενη απόφαση είναι, ως εκ της φύσεώς τους, πολύ σοβαρές, και τούτο θα ίσχυε ακόμη και αν καταδεικνυόταν ότι οι συμπράξεις δεν αφορούσαν το σύνολο της αγοράς των οικείων προϊόντων ούτε επέφεραν όλα τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.

225 Επιπλέον, δεδομένου ότι η πρακτική της Επιτροπής κατά τη λήψη αποφάσεων της δεν μπορεί να χρησιμεύσει ως νομικό πλαίσιο για τα πρόστιμα στον τομέα του ανταγωνισμού (βλ., συναφώς, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 21ης Σεπτεμβρίου 2006, C-167/04 P, JCB Service κατά Επιτροπής, Συλλογή 2006, σ. I-8935, σκέψεις 201 και 205, και της 7ης Ιουνίου 2007, C-76/06 P, Britannia Alloys & Chemicals κατά Επιτροπής, Συλλογή 2007, σ. I-4405, σκέψη 60· απόφαση Carbone-Lorraine κατά Επιτροπής, σκέψη 200 ανωτέρω, σκέψη 92) και, εν πάση περιπτώσει, λαμβανομένης υπόψη της αναλύσεως που εκτέθηκε με τις ως άνω σκέψεις 221 έως 224, επιβάλλεται η απόρριψη του επιχειρήματος των προσφευγουσών ότι βιάσει της πρακτικής λήψεως αποφάσεων της Επιτροπής η σύμπραξη στο Λουξεμβούργο έπρεπε να χαρακτηριστεί απλώς και μόνον ως «σοβαρή», λόγω της περιορισμένης γεωγραφικής εκτάσεως του εν λόγω κράτους μέλους. Επ' αυτού, επιβάλλεται, εξάλλου, η παρατήρηση ότι η Επιτροπή, συνεκτιμώντας, ιδίως, το «μέγεθος της λουξεμβουργιανής αγοράς σε σχέση με εκείνο των αγορών άλλων κρατών μελών» (αιτιολογική σκέψη 666 της προσβαλλομένης απόφασης), καθόρισε γενικό αρχικό ποσό του προστίμου σε σχέση με την οικεία παράβαση που αντιστοιχούσε στο ήμισυ του κατώτατου ορίου των 20 εκατομμυρίων ευρώ το οποίο προβλέπουν οι κατευθυντήριες γραμμές υπό συνήθεις συνθήκες για τέτοιου είδους πολύ σοβαρές παραβάσεις (βλ. σημείο 1 Α, δεύτερο εδάφιο, τρίτη περίπτωση, των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998).

226 Εν τέλει, ακόμα και αν υποθεθεί ότι η Επιτροπή είχε πρόθεση να λάβει υπόψη τον εν λόγω αντίκτυπο της παραβάσεως στην αγορά, που αποτελεί προαιρετικό στοιχείο, και ότι, ως εκ τούτου, όφειλε να παραθέσει, με την προσβαλλόμενη απόφαση, συγκεκριμένα, αξιόπιστα και επαρκή στοιχεία τα οποία να παρέχουν τη δυνατότητα να εκτιμηθεί η πραγματική επίδραση της παραβάσεως επί του ανταγωνισμού στο πλαίσιο της αγοράς (απόφαση Prym και Prym Consumer κατά Επιτροπής, σκέψη 198

ανωτέρω, σκέψη 82), διαπιστώνεται ότι, εν πάση περιπτώσει, το θεσμικό αυτό όργανο τήρησε την υποχρέωση αυτή.

227 Συγκεκριμένα, από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι, όσον αφορά την παράβαση στο Βέλγιο, η Επιτροπή διαπίστωσε, ιδίως, ότι οι αντίθετες προς τον ανταγωνισμό συμφωνίες αφορούσαν όλους τους τομείς της αγοράς ανελκυστήρων και κυλιόμενων κλιμάκων, ανεξαρτήτως του κόστους του κάθε έργου, και ότι οι οικείες επιχειρήσεις, χάρη στο μεγάλο μερίδιο της αγοράς που κατείχαν συνολικά (αιτιολογική σκέψη 50 της προσβαλλομένης αποφάσεως), διέτρεχαν περιορισμένο κίνδυνο να αντιμετωπίσουν ανταγωνιστικές πιέσεις εκ μέρους μικρότερων επιχειρήσεων του κλάδου των ανελκυστήρων και των κυλιόμενων κλιμάκων, οι οποίες θα μπορούσαν να τις αποτρέψουν από τον καθορισμό μη ανταγωνιστικών τιμών ικανών να επηρεάσουν την αγορά (αιτιολογική σκέψη 662 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Εξάλλου, η Επιτροπή επισήμανε ότι μεταξύ εκπροσώπων των τεσσάρων επιχειρήσεων, αφενός, λάμβαναν χώρα τακτικά συναντήσεις (αιτιολογικές σκέψεις 153 και 160 της προσβαλλομένης αποφάσεως), καθώς και τηλεφωνικές συνομιλίες όσον αφορά συγκεκριμένα έργα (αιτιολογική σκέψη 153 της προσβαλλομένης αποφάσεως), αφετέρου δε, είχε αποφασιστεί η εφαρμογή συστήματος αποκαταστάσεως των ζημιών που θα προκαλούνταν αν τα πραγματικά μερίδια της αγοράς απέκλιναν από τα συμφωνηθέντα (αιτιολογικές σκέψεις 162 και 175 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Επιπλέον, είχαν καταρτιστεί κατάλογοι έργων, οι οποίοι επέτρεπαν στις οικείες επιχειρήσεις να επιβεβαιώνουν και να διασφαλίζουν διαρκώς ότι καθεμία από αυτές τηρούσε τις δεσμεύσεις της και προέβαινε στις αναγκαίες αναπροσαρμογές, οσάκις τα αρχικώς συμφωνηθέντα δεν τηρούνταν πλήρως (αιτιολογική σκέψη 166 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Περαιτέρω, είχαν ληφθεί μέτρα ειδικώς με σκοπό την απόκρυψη των επίμαχων συμφωνιών (αιτιολογική σκέψη 153 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

228 Όσον αφορά την παράβαση στη Γερμανία, η Επιτροπή επισήμανε, μεταξύ άλλων, ότι οι μετέχουσες στη σύμπραξη επιχειρήσεις συγκέντρωναν πλέον του 60 % της αγοράς των ανελκυστήρων και σχεδόν το 100 % της αγοράς των κυλιόμενων κλιμάκων (αιτιολογικές σκέψεις 51 και 232 της προσβαλλομένης αποφάσεως), και ότι ο σκοπός της συμπράξεως συνίστατο στην παγίωση των αντίστοιχων μεριδίων αγοράς των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων (αιτιολογικές σκέψεις 236 επ. της προσβαλλομένης αποφάσεως). Η Επιτροπή υπογράμμισε επίσης τη συχνότητα των συναντήσεων (αιτιολογικές σκέψεις 217 και 218 της προσβαλλομένης αποφάσεως) και τα προληπτικά

μέτρα που λάμβαναν οι μετέχοντες προκειμένου να αποκρύψουν τις επαφές τους (αιτιολογικές σκέψεις 219 έως 221 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

229 Όσον αφορά την παράβαση στο Λουξεμβούργο, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι οι επιχειρήσεις οι οποίες μετείχαν στις συμφωνίες πραγματοποίησαν σχεδόν το 100% των συνολικών πωλήσεων ανελκυστήρων και κυλιόμενων κλιμάκων του έτους 2003, επισημαίνοντας, ταυτοχρόνως, ότι οι τοπικές θυγατρικές της Kone, της Otis, της Schindler και της ThyssenKrupp ήταν οι μόνοι εγκατεστημένοι στο Λουξεμβούργο προμηθευτές κυλιόμενων κλιμάκων (αιτιολογική σκέψη 52 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Επίσης, έδωσε έμφαση στη συχνότητα των συναντήσεων (αιτιολογική σκέψη 302 της προσβαλλομένης αποφάσεως), στις προφυλάξεις που είχαν ληφθεί για την απόκρυψη των συναντήσεων και των επαφών (αιτιολογικές σκέψεις 304 έως 307 της προσβαλλομένης αποφάσεως), και στην ύπαρξη συστήματος αποζημίωσης (αιτιολογικές σκέψεις 317 και 336 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

230 Εν τέλει, όσον αφορά την παράβαση στις Κάτω Χώρες, η Επιτροπή επισήμανε το ιδιαίτερος υψηλό άθροισμα των μεριδίων της αγοράς που κατείχαν οι μετέχουσες στη σύμπραξη επιχειρήσεις (αιτιολογική σκέψη 53 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Υπογράμμισε επίσης τη συχνότητα των συναντήσεων των μετεχόντων (αιτιολογικές σκέψεις 383 και 397 έως 401 της προσβαλλομένης αποφάσεως), τη διαδικασία κατανομής που είχαν προβλέψει οι μετέχοντες στη σύμπραξη (αιτιολογικές σκέψεις 411 επ. της προσβαλλομένης αποφάσεως), τις προφυλάξεις που είχαν ληφθεί για την απόκρυψη των μεταξύ τους επαφών (αιτιολογική σκέψη 391 της προσβαλλομένης αποφάσεως) ή ακόμη την ύπαρξη de facto συστήματος αποζημίωσης (αιτιολογική σκέψη 434 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

231 Ως εκ τούτου, η Επιτροπή κατέληξε, με την αιτιολογική σκέψη 660 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι το γεγονός ότι οι διάφορες αντίθετες προς τον ανταγωνισμό συμφωνίες εφαρμόστηκαν από τα μέλη της συμπράξεως υποδηλώνει και μόνο του την ύπαρξη αντίκτυπου στην αγορά, ακόμη και αν είναι δύσκολο να εκτιμηθεί το πραγματικό αποτέλεσμα, δεδομένου ότι είναι άγνωστο, μεταξύ άλλων, αν και πόσα άλλα έργα αποτέλεσαν αντικείμενο νοθευμένων διαγωνισμών, καθώς και πόσα έργα ανατέθηκαν κατόπιν συμφωνίας περί κατανομής μεταξύ των μελών της συμπράξεως χωρίς να καταστούν αναγκαίες οι μεταξύ τους επαφές. Επιπλέον, τόνισε ότι το υψηλό άθροισμα των μεριδίων της αγοράς που κατείχαν οι ανταγωνιστές συνηγορεί υπέρ της υπάρξεως πιθανών αποτελεσμάτων αντίθετων προς τον ανταγωνισμό και ότι η

σχετική σταθερότητα αυτών των μεριδίων αγοράς καθ' όλη τη διάρκεια των παραβάσεων επιβεβαιώνει τα αποτελέσματα αυτά.

- 232 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι τα επιχειρήματα των προσφευγουσών που υπομνήσθηκαν στις σκέψεις 211 και 212 ανωτέρω δεν επηρεάζουν τη νομιμότητα του χαρακτηρισμού των παραβάσεων που διαπιστώθηκαν με το άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως ως «πολύ σοβαρών» και, επομένως, πρέπει να απορριφθούν.
- 233 Δεύτερον, οι προσφεύγουσες διατείνονται ότι η Επιτροπή παρέβλεψε την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας, καθόσον μετέθεσε στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις το βάρος να αποδείξουν ότι η σύμπραξή τους δεν είχε αντίκτυπο στην αγορά.
- 234 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, σύμφωνα με το σημείο 1 Α των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, εναπόκειται αποκλειστικά στην Επιτροπή να αποδείξει τον πραγματικό αντίκτυπο ορισμένης συμπράξεως επί της αγοράς, όταν αυτός μπορεί να εκτιμηθεί. Εντούτοις, εν προκειμένω, η Επιτροπή έκρινε, με την αιτιολογική σκέψη 660 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι ο πραγματικός αντίκτυπος δεν μπορούσε να εκτιμηθεί, χωρίς οι προσφεύγουσες να αμφισβητήσουν εγκύρως την εκτίμηση αυτή (βλ. σκέψεις 211 έως 232 ανωτέρω).
- 235 Υπό τις συνθήκες αυτές, η μη συνεκτίμηση του πραγματικού αντίκτυπου των παραβάσεων δεν συνεπάγεται παραβίαση της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας, καθόσον, εν προκειμένω, η σοβαρότητα των παραβάσεων μπορούσε, κατά το σημείο 1 Α των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, να προσδιοριστεί, χωρίς να πρέπει να αποδειχθεί ότι υπήρχε πραγματικός αντίκτυπος επί της αγοράς.
- 236 Επομένως, ούτε το επιχειρήμα περί παραβιάσεως της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας μπορεί να γίνει δεκτό.

237 Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί το σύνολο των αιτιάσεων που αφορούν τον χαρακτηρισμό των παραβάσεων ως «πολύ σοβαρών».

Επί του φερόμενου ως παράνομου χαρακτήρα των αρχικών ποσών των προστίμων

238 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή παρέβη το σημείο 1 Α των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, καθόσον δεν έλαβε υπόψη, με την προσβαλλόμενη απόφαση, το μέγεθος της αγοράς την οποία ήλεγχαν οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις και την οποία αφορούσαν οι συμφωνίες προκειμένου να καθορίσει το βασικό ποσό των προστίμων. Οι προσφεύγουσες επικαλούνται, επιπλέον, έλλειψη αναλογικότητας και συνοχής των βασικών ποσών των προστίμων προς το μέγεθος της οικείας αγοράς και τον κύκλο εργασιών των θυγατρικών της Schindler. Με το υπόμνημα απαντήσεώς τους, οι προσφεύγουσες πρόέβαλαν επίσης ότι τα επιχειρήματα που εκτέθηκαν με τις σκέψεις 211 και 212 ανωτέρω δεν αφορούν μόνον τον χαρακτηρισμό των παραβάσεων ως «πολύ σοβαρών», αλλά επιπλέον δικαιολογούν μείωση των αρχικών ποσών των προστίμων. Περαιτέρω, φρονούν ότι η μεταχείριση που επιφύλαξε στις οικείες επιχειρήσεις η Επιτροπή δεν ήταν επαρκώς διαφοροποιημένη. Ερωτηθείσες κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση σχετικά με το περιεχόμενο του λόγου ακυρώσεώς τους, οι προσφεύγουσες διευκρίνισαν ότι, αντιθέτως προς ό,τι είχαν δηλώσει με τα υπομνήματά τους, οι αιτιάσεις τους δεν αφορούν τα βασικά ποσά των προστίμων, αλλά τα αρχικά ποσά αυτών.

239 Ιδίως, όσον αφορά την παράβαση στο Λουξεμβούργο, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι το αρχικό ποσό του προστίμου, το οποίο ανέρχεται σε 10 εκατομμύρια ευρώ, είναι δυσανάλογο, καθόσον αντιπροσωπεύει σχεδόν το ένα τρίτο του μεγέθους της λουξεμβουργιανής αγοράς την οποία αφορούσε η σύμπραξη. Οι προσφεύγουσες τονίζουν, επιπροσθέτως, ότι το εν λόγω ποσό [εμπιστευτικό]¹. Όσον αφορά τη σύμπραξη στη Γερμανία, το ειδικό αρχικό ποσό αντιστοιχεί [εμπιστευτικό]. Τέλος, όσον αφορά τη σύμπραξη στις Κάτω Χώρες, οι προσφεύγουσες επισημαίνουν το

1 – Μη δημοσιευόμενα εμπιστευτικά στοιχεία.

υπερβολικό ύψος του ειδικού αρχικού ποσού του προστίμου, το οποίο αντιπροσωπεύει [εμπιστευτικό], τη στιγμή που η Schindler κατείχε ένα μικρό μόνο μερίδιο της αγοράς των Κάτω Χωρών.

240 Όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 203 ανωτέρω, οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998 προβλέπουν, πρώτον, ότι πρέπει να πραγματοποιείται εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως αυτής καθαυτήν, βάσει της οποίας μπορεί να καθοριστεί ένα γενικό αρχικό ποσό του προστίμου (σημείο 1 Α, δεύτερο εδάφιο). Δεύτερον, η σοβαρότητα αναλύεται σε σχέση με τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της συγκεκριμένης επιχειρήσεως, ιδίως το μέγεθος και τη θέση της στην οικεία αγορά, πράγμα που δύναται να οδηγήσει στη στάθμιση του αρχικού ποσού, στην κατάταξη των επιχειρήσεων σε κατηγορίες και στον καθορισμό ενός ειδικού αρχικού ποσού (σημείο 1 Α, τρίτο έως έβδομο εδάφιο) (απόφαση Carbone-Lorraine κατά Επιτροπής, σκέψη 200 ανωτέρω, σκέψη 73).

241 Συναφώς, επιβάλλεται κατ' αρχάς η διαπίστωση ότι οι αιτιάσεις των προσφευγουσών που αντλούνται από την παραβίαση των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998 ή από την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, λόγω μη συνεκτιμήσεως του μεγέθους των αγορών τις οποίες αφορούσαν οι συμφωνίες, και από την έλλειψη συνοχής των αρχικών ποσών των προστίμων προς το μέγεθος των οικείων αγορών αφορούν τα γενικά αρχικά ποσά των προστίμων, καθόσον σχετίζονται με την εγγενή βαρύτητα των παραβάσεων. Το ίδιο ισχύει για τις αιτιάσεις που αντλούνται από τη διάρθρωση των συμφωνιών ή από τον περιορισμένο αντίκτυπο αυτών επί της αγοράς, οι οποίες, μολονότι προβλήθηκαν προς αμφισβήτηση του χαρακτηρισμού των παραβάσεων ως «πολύ σοβαρών», εντούτοις δικαιολογούν, κατά τις προσφεύγουσες, και μείωση των αρχικών ποσών των προστίμων. Περαιτέρω, οι αιτιάσεις των προσφευγουσών περί ελλείψεως αναλογικότητας των αρχικών ποσών των προστίμων και ελλείψεως συνοχής των εν λόγω ποσών προς τους κύκλους εργασιών των θυγατρικών της Schindler, ή περί ανεπαρκούς διαφοροποίησης της μεταχειρίσεως που επιφυλάχθηκε στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις, αφορούν τον καθορισμό των ειδικών αρχικών ποσών των προστίμων, καθόσον σχετίζονται με την κατάταξη των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων σε κατηγορίες. Τέλος, οι προσφεύγουσες διατυπώνουν ένα λόγο ακυρώσεως με τον οποίο προβάλλεται ελλιπής αιτιολόγηση της προσβαλλομένης αποφάσεως όσον αφορά τον καθορισμό των αρχικών ποσών των προστίμων.

— Επί της φερόμενης ελλιπούς αιτιολογήσεως

- 242 Οι προσφεύγουσες προέβαλαν, με τα υπομνήματά τους, ότι τα βασικά ποσά των προστίμων που καθορίστηκαν με την προσβαλλόμενη απόφαση δεν αιτιολογούνται. Πάντως, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 238 ανωτέρω, από τις εξηγήσεις που παρείχαν οι προσφεύγουσες κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση προέκυψε ότι με την αιτίασή τους προβάλλεται ελλιπής αιτιολόγηση των αρχικών ποσών των προστίμων. Συγκεκριμένα, οι προσφεύγουσες δεν ήταν σε θέση να διαπιστώσουν βάσει ποιων αρχών και πραγματικών περιστατικών καθορίστηκαν τα εν λόγω ποσά. Δεδομένου ότι το αρχικό ποσό του προστίμου χρησιμεύει ως βάση για μεταγενέστερους υπολογισμούς, εάν το ποσό αυτό καθοριζόταν αυθαιρέτως, η επιμέλεια την οποία πρέπει να επιδεικνύει η Επιτροπή κατά τον υπολογισμό των αυξήσεων και μειώσεων του αρχικού ποσού δεν θα είχε πρακτικό αντίκρυσμα.
- 243 Κατά πάγια νομολογία, ο συνιστάμενος στην υποχρέωση αιτιολογήσεως ουσιώδης τύπος τηρείται εφόσον η Επιτροπή αναφέρει, με την απόφασή της, τα στοιχεία εκτιμήςσεως που της επέτρεψαν να εκτιμήσει τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως, χωρίς να οφείλει να παραθέσει αναλυτικότερη αιτιολογία ή αριθμητικά στοιχεία σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού του προστίμου (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 16ης Νοεμβρίου 2000, C-279/98 P, Cascades κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-9693, σκέψη 44, και Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 149 ανωτέρω, σκέψεις 463 και 464· απόφαση του Πρωτοδικείου της 15ης Μαρτίου 2006, T-15/02, BASF κατά Επιτροπής, Συλλογή 2006, σ. II-497, σκέψη 131).
- 244 Η Επιτροπή διευκρίνισε, κατ' αρχάς, στις αιτιολογικές σκέψεις 657 έως 671 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι τα αρχικά ποσά των προστίμων καθορίστηκαν κατόπιν συνεκτιμήςσεως της φύσεως των παραβάσεων και της εκτάσεως της οικείας γεωγραφικής αγοράς. Εξάλλου, από τις αιτιολογικές σκέψεις 672 έως 685 της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή ανέλυσε τη σοβαρότητα των παραβάσεων σε σχέση με τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων που μετείχαν στη παράβαση, επιφυλάσσοντας σε καθεμία από αυτές διαφορετική μεταχείριση για κάθε παράβαση, σε συνάρτηση με τον κύκλο εργασιών που πραγματοποίησαν αυτές σε σχέση με τα προϊόντα που αποτελούσαν αντικείμενο της συμπράξεως στη χώρα την οποία αφορούσε η παράβαση.

²⁴⁵ Επομένως, τα στοιχεία εκτιμήσεως που επέτρεψαν στην Επιτροπή να αξιολογήσει τη σοβαρότητα των παραβάσεων που διαπιστώθηκαν εξετέθησαν επαρκώς με την προσβαλλόμενη απόφαση. Υπό τις συνθήκες αυτές, η αιτίαση που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 253 ΕΚ πρέπει να απορριφθεί.

— Επί των γενικών αρχικών ποσών των προστίμων

²⁴⁶ Πρώτον, επισημαίνεται ότι οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν τη νομιμότητα της μεθοδολογίας που εκτίθεται στο σημείο 1 Α των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998 για τον καθορισμό των γενικών αρχικών ποσών των προστίμων. Η εν λόγω μεθοδολογία εκφράζει μια ενιαία αντιμετώπιση σύμφωνα με την οποία το γενικό αρχικό ποσό του προστίμου, που συναρτάται με τη σοβαρότητα της παραβάσεως, υπολογίζεται με βάση τον χαρακτήρα και τη γεωγραφική έκταση της παραβάσεως, καθώς και τον συγκεκριμένο αντίκτυπο επί της αγοράς, εφόσον αυτός είναι δυνατό να εκτιμηθεί (αποφάσεις του Πρωτοδικείου BASF κατά Επιτροπής, σκέψη 243 ανωτέρω, σκέψη 134, και της 6ης Μαΐου 2009, T-116/04, Wieland-Werke κατά Επιτροπής, Συλλογή 2009, σ. II-1087, σκέψη 62).

²⁴⁷ Περαιτέρω, το μέγεθος της οικείας αγοράς, κατ' αρχήν, δεν αποτελεί υποχρεωτικό στοιχείο, αλλά απλώς ενδεικτικό, μεταξύ άλλων, στοιχείο προς εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως, η δε Επιτροπή ουδόλως υποχρεούται, κατά τη νομολογία, να προβαίνει σε οριοθέτηση της οικείας αγοράς ή σε εκτίμηση του μεγέθους της οσάκις η επίμαχη παράβαση έχει σκοπό αντίθετο προς τον ανταγωνισμό (βλ., συναφώς, Ryan και Ryan Consumer κατά Επιτροπής, σκέψη 198 ανωτέρω απόφαση, σκέψεις 55 και 64). Επομένως, για τον καθορισμό του γενικού αρχικού ποσού του προστίμου, η Επιτροπή δύναται, χωρίς ωστόσο να είναι υποχρεωμένη, να λαμβάνει υπόψη την αξία της αγοράς στην οποία συντελείται η παράβαση (βλ., συναφώς, αποφάσεις BASF κατά Επιτροπής, σκέψη 243 ανωτέρω, σκέψη 134, και Wieland-Werke κατά Επιτροπής, σκέψη 246 ανωτέρω, σκέψη 63). Πράγματι, οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998 δεν προβλέπουν ότι το ποσό των προστίμων υπολογίζεται με βάση τον συνολικό κύκλο εργασιών ή τον κύκλο εργασιών που πραγματοποίησαν οι επιχειρήσεις

στη σχετική αγορά, αλλά ούτε αποκλείουν να λαμβάνονται υπόψη, κατά την επιμέτρηση του ποσού του προστίμου, τέτοιοι κύκλοι εργασιών, προκειμένου να τηρηθούν οι γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης και όταν το επιβάλλουν οι περιστάσεις (απόφαση Archer Daniels Midland και Archer Daniels Midland Ingredients κατά Επιτροπής, σκέψη 118 ανωτέρω, σκέψη 187).

248 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, πρέπει να απορριφθούν τα επιχειρήματα των προσφευγουσών που αντλούνται από τον φερόμενο υπερβολικό χαρακτήρα των αρχικών ποσών των προστίμων που καθορίστηκαν σε σχέση με την παράβαση στο Λουξεμβούργο. Συγκεκριμένα, οι κύκλοι εργασιών που πραγματοποίησαν οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις εντός του εν λόγω κράτους μέλους ελήφθησαν υπόψη για την κατάταξη των επιχειρήσεων αυτών σε κατηγορίες και, άρα, για τον καθορισμό των ειδικών αρχικών ποσών των προστίμων σε σχέση με τις επιχειρήσεις αυτές (αιτιολογικές σκέψεις 680 και 684 της προσβαλλομένης απόφασης). Εν πάση περιπτώσει, όπως προαναφέρθηκε στη σκέψη 225 ανωτέρω, η Επιτροπή, συνεκτιμώντας ιδίως το «μέγεθος της λουξεμβουργιανής αγοράς σε σχέση με εκείνο των αγορών άλλων κρατών μελών» (αιτιολογική σκέψη 666 της προσβαλλομένης απόφασης), καθόρισε γενικό αρχικό ποσό του προστίμου σε σχέση την οικεία παράβαση που να αντιστοιχεί στο ήμισυ του κατώτατου ορίου των 20 εκατομμυρίων ευρώ το οποίο προβλέπουν οι κατευθυντήριες γραμμές υπό συνήθεις συνθήκες για τέτοιου είδους πολύ σοβαρές παραβάσεις (βλ. σημείο 1 Α, δεύτερο εδάφιο, τρίτη περίπτωση, των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998).

249 Δεύτερον, οι προσφεύγουσες διατείνονται ότι ο καθορισμός των γενικών αρχικών ποσών για τις διάφορες συμπράξεις στερείται συνοχής και επισημαίνουν ότι το αρχικό ποσό είναι δυσανάλογο σε σχέση με το μέγεθος της αγοράς στο Λουξεμβούργο.

250 Αντιθέτως προς τα υποστηριζόμενα από την Επιτροπή, το εν λόγω επιχείρημα πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας. Συγκεκριμένα, με το επιχείρημα αυτό, οι προσφεύγουσες διατυπώνουν τη θέση ότι, έστω και αν γίνει δεκτό ότι οι διάφορες παραβάσεις πρέπει να θεωρηθούν παρεμφερείς, η Επιτροπή έπρεπε να καθορίσει, ιδίως για την παράβαση στο

Λουξεμβούργο, αρχικό ποσό το οποίο, εκφραζόμενο ως ποσοστό του μεγέθους της αγοράς, θα ήταν ανάλογο προς τα αρχικά ποσά που καθορίστηκαν για τις άλλες παραβάσεις.

- 251 Πρέπει να υπομνησθεί ότι, λαμβανομένης υπόψη της λογικής που διέπει τη μεθοδολογία που προβλέπεται στο σημείο 1 Α των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, η Επιτροπή, κατά τον καθορισμό του γενικού αρχικού ποσού του προστίμου, δεν υποχρεούται να λάβει υπόψη το μέγεθος της επηρεασθείσας από την παράβαση αγοράς (βλ. σκέψεις 246 και 247 ανωτέρω).
- 252 Έστω και αν υποθεθεί ότι η Επιτροπή οφείλει, όταν διαπιστώνει πλείονες σοβαρότατες παραβάσεις με μία και την αυτή απόφαση, να διασφαλίζει κάποια συνέπεια μεταξύ των γενικών αρχικών ποσών που λαμβάνει ως βάση και του μεγέθους των διαφόρων αγορών που επηρεάστηκαν από τη σύμπραξη, στην προκειμένη περίπτωση, από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι τα γενικά αρχικά ποσά που καθορίστηκαν για τις παραβάσεις στο Βέλγιο, στη Γερμανία, στο Λουξεμβούργο και στις Κάτω Χώρες στερούνται συνοχής, υπό την ως άνω έννοια.
- 253 Συγκεκριμένα, η Επιτροπή καθόρισε γενικά αρχικά ποσά τα οποία ήσαν μεγαλύτερα στις περιπτώσεις που το μέγεθος της αγοράς ήταν μεγαλύτερο, χωρίς, ωστόσο, να χρησιμοποιήσει συγκεκριμένο μαθηματικό τύπο, πράγμα που δεν υποχρεούτο, εν πάση περιπτώσει, να πράξει. Για τη σαφώς μεγαλύτερη αγορά, ήτοι εκείνη της Γερμανίας, η οποία αντιπροσωπεύει 576 εκατομμύρια ευρώ, το γενικό αρχικό ποσό καθορίστηκε σε 70 εκατομμύρια ευρώ για τις δύο επόμενες πιο σημαντικές, από άποψη μεγέθους, αγορές, ήτοι εκείνες των Κάτω Χωρών και του Βελγίου, οι οποίες αντιπροσωπεύουν 363 εκατομμύρια ευρώ και 254 εκατομμύρια ευρώ, αντιστοίχως, το γενικό αρχικό ποσό καθορίστηκε στα 55 εκατομμύρια ευρώ και στα 40 εκατομμύρια ευρώ, αντιστοίχως· τέλος, για την αγορά του Λουξεμβούργου, η οποία έχει σαφώς μικρότερο μέγεθος, δεδομένου ότι αντιπροσωπεύει 32 εκατομμύρια ευρώ, η Επιτροπή, καίτοι οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998 προβλέπουν τον καθορισμό, για πολύ σοβαρές παραβάσεις, αρχικού ποσού, ανάλογα με τη σοβαρότητα της παραβάσεως, «άνω των 20 εκατομμυρίων [ευρώ]», έκρινε σκόπιμο να περιορίσει το ποσό αυτό σε 10 εκατομμύρια ευρώ.

254 Τρίτον, οι προσφεύγουσες προέβαλαν ότι ο ασήμαντος αντίκτυπος που είχαν οι παραβάσεις επί της σχετικής αγοράς δικαιολογούσε τον καθορισμό μειωμένου αρχικού ποσού. Το επιχείρημα αυτό είναι επίσης απορριπτό. Συγκεκριμένα, όπως υπομνήσθηκε ανωτέρω στις σκέψεις 213 έως 219, η Επιτροπή οφείλει, στο πλαίσιο της αξιολογήσεως της σοβαρότητας της παραβάσεως, να εξετάσει τον πραγματικό αντίκτυπο που είχε η παράβαση επί της αγοράς, μόνον εφόσον προκύπτει ότι ο αντίκτυπος αυτός μπορεί να εκτιμηθεί, πράγμα που δεν συμβαίνει εν προκειμένω. Εξάλλου, όπως επισημάνθηκε ανωτέρω στις σκέψεις 220 έως 224, ακόμη και αν υποθεθεί ότι ο πραγματικός αντίκτυπος των παραβάσεων μπορούσε να εκτιμηθεί στη προκειμένη περίπτωση, ο χαρακτηρισμός των παραβάσεων αυτών ως «πολύ σοβαρών» ήταν σαφώς ενδεδειγμένος. Οι προσφεύγουσες δεν επικαλούνται άλλα επιχειρήματα ικανά να θεμελιώσουν ότι, καίτοι οι επίμαχες παραβάσεις χαρακτηρίστηκαν ως «πολύ σοβαρές», εντούτοις συντρέχει λόγος μείωσης του γενικού αρχικού ποσού των προστίμων που επιβλήθηκαν από την Επιτροπή για τις παραβάσεις αυτές.

— Επί των ειδικών αρχικών ποσών των προστίμων

255 Επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι, στο πλαίσιο του υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται βάσει του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003, η διαφοροποιημένη μεταχείριση των σχετικών επιχειρήσεων είναι σύμφυτη με την άσκηση των εξουσιών που η διάταξη αυτή αναθέτει στην Επιτροπή. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της διακριτικής της ευχέρειας, η Επιτροπή καλείται να εξατομικεύσει την κύρωση με γνώμονα τη συμπεριφορά και τα χαρακτηριστικά των σχετικών επιχειρήσεων προκειμένου να εξασφαλίσει, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, την πλήρη αποτελεσματικότητα των κανόνων του ανταγωνισμού της Ένωσης (βλ., συναφώς, αποφάσεις *Musique Diffusion française* κλπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 54 ανωτέρω, σκέψη 109, και *Britannia Alloys & Chemicals* κατά Επιτροπής, σκέψη 225 ανωτέρω, σκέψη 44).

256 Στο πλαίσιο αυτό, οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998 προβλέπουν ότι, για μια παράβαση συγκεκριμένης σοβαρότητας, είναι ενδεχομένως σκόπιμο, στις περιπτώσεις στις οποίες εμπλέκονται περισσότερες επιχειρήσεις, όπως στους συνασπισμούς επιχειρήσεων, να προσαρμόζεται το γενικό αρχικό ποσό, προκειμένου να ορίζεται ένα ειδικό αρχικό ποσό που να λαμβάνει υπόψη το ειδικό βάρος και, επομένως, τον πραγματικό αντίκτυπο της παράνομης συμπεριφοράς κάθε επιχειρήσεως στον

ανταγωνισμό, ιδίως όταν υφίστανται σημαντικές διαφορές μεγέθους μεταξύ των επιχειρήσεων που διαπράττουν το αυτό είδος παραβάσεως (σημείο 1 Α, έκτο εδάφιο). Ειδικότερα, είναι αναγκαίο να λαμβάνεται υπόψη η πραγματική οικονομική δυνατότητα των επιχειρήσεων που διαπράττουν την παράβαση να προξενήσουν σημαντική ζημία σε άλλες επιχειρήσεις, καθώς και στους καταναλωτές (σημείο 1 Α, τέταρτο εδάφιο).

257 Οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998 αναφέρουν επίσης ότι η αρχή της επιβολής ισοδύναμων κυρώσεων για την ίδια συμπεριφορά μπορεί να οδηγήσει, όταν το απαιτούν οι περιστάσεις, στον καθορισμό διαφορετικών ποσών για τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, χωρίς η διαφοροποίηση αυτή να ανταποκρίνεται σε κάποιον αριθμητικό υπολογισμό (σημείο 1 Α, έβδομο εδάφιο).

258 Από τη νομολογία προκύπτει ότι οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998 δεν προβλέπουν ότι το ποσό των προστίμων υπολογίζεται με βάση τον κύκλο εργασιών που πραγματοποίησαν οι επιχειρήσεις στην οικεία αγορά, αλλά όμως ούτε αποκλείουν να λαμβάνονται υπόψη, κατά την επιμέτρηση του ποσού του προστίμου, τέτοιοι κύκλοι εργασιών, προκειμένου να τηρηθούν οι γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης και εφόσον το επιβάλλουν οι περιστάσεις (αποφάσεις του Πρωτοδικείου LR AF 1998 κατά Επιτροπής, σκέψη 112 ανωτέρω, σκέψη 283 της 9ης Ιουλίου 2003, T-220/00, Cheil Jedang κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. II-2473, σκέψη 82, και Groupe Danone κατά Επιτροπής, σκέψη 57 ανωτέρω, σκέψη 157). Το Γενικό Δικαστήριο έχει δεχθεί, εξάλλου, ότι δεν πρέπει να υπάρχει αυστηρώς αναλογική σχέση μεταξύ του μεγέθους της κάθε επιχειρήσεως και του ύψους του προστίμου που της επιβάλλεται (απόφαση του Πρωτοδικείου της 8ης Ιουλίου 2004, T-67/00, T-68/00, T-71/00 και T-78/00, JFE Engineering κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. II-2501, σκέψη 534).

259 Εν προκειμένω, από τις αιτιολογικές σκέψεις 672 έως 685 της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή εφάρμοσε, για κάθε παράβαση που διαπίστωσε με το άρθρο 1 της εν λόγω αποφάσεως, «διαφορετική μεταχείριση των επιχειρήσεων προκειμένου να λάβει υπόψη την πραγματική οικονομική δυνατότητα των παραβατών να προξενήσουν σημαντική ζημία στον ανταγωνισμό» (αιτιολογική σκέψη 672

της προσβαλλομένης αποφάσεως). Για κάθε παράβαση, η Επιτροπή, προκειμένου να καθορίσει τα ειδικά αρχικά ποσά του προστίμου, κατέταξε τις επιχειρήσεις σε κατηγορίες, αναλόγως του κύκλου εργασιών που πραγματοποίησαν σε κάθε εθνική αγορά των οικείων προϊόντων (αιτιολογικές σκέψεις 673 έως 685 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Αν εξαιρεθεί ο καθορισμός του ειδικού αρχικού ποσού για τη Schindler λόγω της συμμετοχής της στη σύμπραξη της Γερμανίας, η Επιτροπή στηρίχθηκε, για τον καθορισμό των ειδικών αρχικών ποσών των λοιπών επιχειρήσεων, για κάθε παράβαση, στον κύκλο εργασιών του 2003, έτος το οποίο συνιστά, κατά την Επιτροπή, το πιο πρόσφατο έτος κατά το οποίο οι εν λόγω επιχειρήσεις αποτελούσαν ενεργά μέλη των επίμαχων συμπράξεων (αιτιολογικές σκέψεις 674, 676, 680 και 684 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

260 Πάντως, οι προσφεύγουσες διατείνονται ότι, όσον αφορά τις παραβάσεις στη Γερμανία, στο Λουξεμβούργο και στις Κάτω Χώρες, το ειδικό αρχικό ποσό των προστίμων που επιβλήθηκαν για τη συμμετοχή τους στην οικεία παράβαση καθορίστηκε βάσει εσφαλμένης ερμηνείας των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998 και κατά τρόπο δυσανάλογο. Επίσης, προβάλλουν ότι δεν έγινε η δέουσα διαφοροποίηση των οικείων επιχειρήσεων.

261 Πρώτον, όσον αφορά τις παραβάσεις στη Γερμανία, στο Λουξεμβούργο και στις Κάτω Χώρες, οι προσφεύγουσες επικαλούνται παραβίαση των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998 και παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας [εμπιστευτικό].

262 Όμως, αφενός, όπως προκύπτει από τη σκέψη 244 ανωτέρω, το αρχικό ποσό των προστίμων καθορίστηκε κατόπιν συνεκτιμήσεως της φύσεως των παραβάσεων και της εκτάσεως της οικείας γεωγραφικής αγοράς. Αφετέρου, οι κύκλοι εργασιών που πραγματοποίησαν οι επίμαχες επιχειρήσεις στη γερμανική αγορά ελήφθησαν υπόψη από την Επιτροπή μόνο στο πλαίσιο της εφαρμογής διαφοροποιημένης μεταχειρίσεως στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις και, ειδικότερα, προκειμένου να συνεκτιμηθεί η σχετική τους σπουδαιότητα στην οικεία αγορά και η πραγματική οικονομική τους δυνατότητα να προξενήσουν σημαντική ζημία στον ανταγωνισμό (αιτιολογική

σκέψη 672 της προσβαλλομένης απόφασης), πράγμα το οποίο, κατά τα λοιπά, συνάδει με τη νομολογία που παρατίθεται στις σκέψεις 255 και 258 ανωτέρω. Επομένως, δεν ευσταθεί η επιχειρηθείσα από τις προσφεύγουσες σύγκριση του κύκλου εργασιών που αυτές πραγματοποίησαν στις οικείες αγορές με το αρχικό ποσό του προστίμου που επιβλήθηκε σε καθεμία από αυτές.

- 263 Ως εκ τούτου, και δεδομένου ότι, εν πάση περιπτώσει, το δίκαιο της Ένωσης δεν περιλαμβάνει αρχή γενικής ισχύος σύμφωνα με την οποία η κύρωση πρέπει να είναι ανάλογη με τη σπουδαιότητα της επιχειρήσεως στην αγορά των προϊόντων που αποτελούν το αντικείμενο της παραβάσεως (απόφαση Archer Daniels Midland και Archer Daniels Midland Ingredients κατά Επιτροπής, σκέψη 118 ανωτέρω, σκέψη 75), πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα που αντλείται από τον υπερβολικό χαρακτήρα του ειδικού αρχικού ποσού των προστίμων που επιβλήθηκαν στη Schindler για τις παραβάσεις στη Γερμανία, στο Λουξεμβούργο και στις Κάτω Χώρες.
- 264 Δεύτερον, όσον αφορά την παράβαση στο Λουξεμβούργο, οι προσφεύγουσες προβάλλουν ότι η Schindler κατετάγη στην ίδια κατηγορία με την Otis, μολονότι η δεύτερη, έχοντας πραγματοποιήσει κύκλο εργασιών μεταξύ 9 και 13 εκατομμύριων ευρώ στο Λουξεμβούργο και κατέχοντας μερίδιο αγοράς της τάξεως του 35% έως 40%, είχε σαφώς μεγαλύτερη οικονομική δύναμη.
- 265 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, για να εξακριβωθεί αν η κατάταξη σε κατηγορίες των μετεχόντων σε σύμπραξη είναι σύμφωνη προς τις αρχές της ίσης μεταχειρίσεως και της αναλογικότητας, ο εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου έλεγχος νομιμότητας της ασκήσεως της εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτει συναφώς η Επιτροπή πρέπει να περιορίζεται στο αν η ως άνω κατάταξη παρουσιάζει συνοχή και είναι αντικειμενικά δικαιολογημένη (βλ., συναφώς, αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 19ης Μαρτίου 2003, T-213/00, CMA CGM κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. II-913, σκέψεις 406 και 416· BASF κατά Επιτροπής, σκέψη 243 ανωτέρω, σκέψη 157, και Schunk και Schunk Kohlenstoff-Technik κατά Επιτροπής, σκέψη 83 ανωτέρω, σκέψη 184). Εξάλλου, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 258 ανωτέρω, κατά τις κατευθυντήριες γραμμές του 1998, η αρχή της επιβολής ισοδύναμων κυρώσεων για την ίδια συμπεριφορά μπορεί να οδηγήσει, όταν το απαιτούν οι περιστάσεις, στον καθορισμό διαφορετικών ποσών για τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, χωρίς η διαφοροποίηση αυτή

να ανταποκρίνεται σε κάποιον αριθμητικό υπολογισμό (σημείο 1 Α, έβδομο εδάφιο). Συναφώς, όπως προκύπτει από τη σκέψη 258 ανωτέρω, δεν απαιτείται να υπάρχει αυστηρώς αναλογική σχέση μεταξύ του μεγέθους της κάθε επιχειρήσεως και του ύψους του προστίμου που της επιβάλλεται.

266 Εν προκειμένω, διαπιστώνεται ότι, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 680 της προσβαλλομένης αποφάσεως, το 2003, οι κύκλοι εργασιών της Schindler και της Otis στη λουξεμβουργιανή αγορά ήταν σχετικά ισάξιοι και, αθροιστικά, τρεις με τέσσερις φορές υψηλότεροι από τους κύκλους εργασιών της Kone και της ThyssenKrupp στην ίδια αγορά. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή, καθόσον κατέταξε τις Schindler και Otis στην πρώτη κατηγορία και τις Kone και ThyssenKrupp στη δεύτερη κατηγορία, δεν υπερέβη προδήλως το περιθώριο εκτιμήσεως που της αναγνωρίζεται, οπότε η κατάταξη αυτή είναι συνεπής και αντικειμενικώς δικαιολογημένη.

267 Τρίτον, όσον αφορά την παράβαση στις Κάτω Χώρες, οι προσφεύγουσες φρονούν ότι το μικρό μερίδιο αγοράς που κατέχουν στο εν λόγω κράτος μέλος «προφανώς δεν ελήφθη υπόψη». Το αρχικό ποσό του προστίμου αντιπροσωπεύει [εμπιστευτικό], ενώ το μερίδιο αγοράς που κατέχουν αντιπροσωπεύει [εμπιστευτικό].

268 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, λαμβανομένης υπόψη της μεγάλης αποκλίσεως που υφίσταται μεταξύ του κύκλου εργασιών που πραγματοποίησαν οι μετέχοντες στη σύμπραξη στις Κάτω Χώρες, η Επιτροπή δεν υπερέβη προδήλως το περιθώριο εκτιμήσεως που της αναγνωρίζεται, καθόσον κατέταξε τις οικείες επιχειρήσεις σε τέσσερις κατηγορίες προκειμένου να καθορίσει το ειδικό αρχικό ποσό των προστίμων και καθόσον κατέταξε στην τρίτη κατηγορία τη Schindler, η οποία αποτελεί την τρίτη σε σπουδαιότητα επιχείρηση στην αγορά του επίμαχου προϊόντος στις Κάτω Χώρες.

269 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι πρέπει να απορριφθούν όλες οι αιτιάσεις που αφορούν τον καθορισμό των αρχικών ειδικών ποσών των προστίμων.

270 Κατά συνέπεια, ο παρών λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του.

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παραβίαση των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, την παραβίαση των αρχών της αναλογίας μεταξύ παραβάσεως και ποινής και της αναλογικότητας, και την παράβαση της υποχρέωσης αιτιολογήσεως κατά τη συνεκτίμηση των ελαφρυντικών περιστάσεων

271 Οι προσφεύγουσες προβάλλουν ότι η Επιτροπή παρέβη τις κατευθυντήριες γραμμές του 1998, παραβίασε τις αρχές της αναλογίας μεταξύ παραβάσεως και ποινής και της αναλογικότητας, και παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως, καθόσον αρνήθηκε, εσφαλμένως, να λάβει υπόψη ως ελαφρυντική περίπτωση πρώτον, την εκούσια πρόωρη παύση της παραβάσεως στη Γερμανία το 2000, και δεύτερον, τις εντατικές προσπάθειες που κατέβαλε η Schindler προκειμένου να αποτρέψει τυχόν παραβάσεις του άρθρου 81 ΕΚ.

272 Πρώτον, όσον αφορά την εκούσια πρόωρη παύση της παραβάσεως, η Επιτροπή μολονότι διαπίστωσε με την προσβαλλόμενη απόφαση ότι «η Schindler αποχώρησε από τη γερμανική σύμπραξη το 2000», εντούτοις έκρινε ότι «[τ]ο γεγονός ότι ορισμένη επιχείρηση παύει οικειοθελώς την παράβαση πριν η Επιτροπή κινήσει την έρευνά της λαμβάνεται δεόντως υπόψη κατά τον υπολογισμό της διάρκειας της παραβάσεως και δεν συνιστά ελαφρυντική περίπτωση» (αιτιολογική σκέψη 742 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

273 Οι προσφεύγουσες υπενθυμίζουν ότι οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998 προβλέπουν, στο σημείο 3, τη μείωση του βασικού ποσού για ειδικές ελαφρυντικές περιστάσεις όπως, ιδίως, η παύση των παραβάσεων ταυτόχρονα με τις πρώτες ενέργειες της Επιτροπής. Η ελαφρυντική αυτή περίπτωση πρέπει να εφαρμόζεται, κατά μείζονα λόγο, όταν τίθεται τέρμα στην παραβατική συμπεριφορά πριν από τις εν λόγω ενέργειες, όπως στην υπό κρίση περίπτωση.

274 Η συλλογιστική αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Συναφώς, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε προσφάτως ότι δεν μπορεί να αναγνωρισθεί ελαφρυντική περίπτωση βάσει του σημείου 3, τρίτη περίπτωση, των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998 όταν η παράβαση έληξε πριν από τις πρώτες παρεμβάσεις της Επιτροπής (απόφαση Prym και Prym Consumer κατά Επιτροπής, σκέψη 198 ανωτέρω, σκέψη 105). Πράγματι, δεν μπορεί λογικά να γίνει λόγος για ελαφρυντική περίπτωση, κατά την έννοια του σημείου 3 των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, παρά μόνον αν οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις παροτρύνθηκαν να παύσουν τις βλάβουσες τον ανταγωνισμό συμπεριφορές τους από τις ενέργειες της Επιτροπής. Σκοπός της διατάξεως αυτής είναι να ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις να θέτουν τέρμα στις βλάπτουσες τον ανταγωνισμό συμπεριφορές τους αμέσως μόλις η Επιτροπή κινεί σχετική έρευνα, οπότε δεν μπορεί να εφαρμοστεί μείωση του προστίμου για τον λόγο αυτόν σε περίπτωση που η παράβαση έχει ήδη λήξει πριν από την ημερομηνία των πρώτων ενεργειών της Επιτροπής. Πράγματι, η εφαρμογή μειώσεως υπό αυτές τις περιστάσεις θα αλληλοεπικαλυπτόταν με τη συνεκτίμηση της διάρκειας των παραβάσεων προς τον σκοπό του υπολογισμού του ύψους των προστίμων (αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 8ης Ιουλίου 2004, T-50/00, Dalmine κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. II-2395, σκέψεις 328 έως 330, και Carbone-Lorraine κατά Επιτροπής, σκέψη 200 ανωτέρω, σκέψη 227).

275 Εξάλλου, πρέπει να υπομνησθεί ότι η χορήγηση τέτοιας μειώσεως του βασικού ποσού του προστίμου συνδέεται κατ' ανάγκη με τις περιστάσεις της εκάστοτε υποθέσεως, οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν την Επιτροπή να μη χορηγήσει μείωση σε επιχείρηση που μετέχει σε παράνομη συμφωνία (απόφαση του Δικαστηρίου της 9ης Ιουλίου 2009, C-511/06 P, Archer Daniels Midland κατά Επιτροπής, Συλλογή 2009, σ. I-5843, σκέψη 104). Συναφώς, η εφαρμογή της διατάξεως αυτής των κατευθυντηρίων γραμμών υπέρ ορισμένης επιχειρήσεως προσήκει ιδιαίτερα στις περιπτώσεις όπου ο βλαπτικός του ανταγωνισμού χαρακτήρας της επίμαχης συμπεριφοράς δεν είναι πρόδηλος. Αντιθέτως, η εφαρμογή της ενδείκνυται, κατ' αρχήν, λιγότερο στις περιπτώσεις όπου η συμπεριφορά αυτή, εφόσον θεωρηθεί αποδεδειγμένη, βλάπτει σαφώς τον ανταγωνισμό (αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 8ης Ιουλίου 2004, T-44/00, Mannesmannröhren-Werke κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. II-2223, σκέψη 281· της 14ης Δεκεμβρίου 2006, T-259/02 έως T-264/02 και T-271/02, Raiffeisen Zentralbank Österreich κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2006, σ. II-5169, σκέψη 497, και Carbone-Lorraine κατά Επιτροπής, σκέψη 200 ανωτέρω, σκέψη 228). Επομένως, η αναγνώριση ελαφρυντικής περιστάσεως σε καταστάσεις στις οποίες μια επιχείρηση μετέχει σε προδήλως παράνομη συμφωνία, για την οποία γνώριζε ή δεν μπορούσε να αγνοεί ότι συνιστούσε παράβαση, θα παρότρυνε τις επιχειρήσεις να εμμένουν σε μια μυστική συμφωνία για όσο το δυνατό μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, ελπίζοντας ότι η συμπεριφορά τους ουδέποτε θα αποκαλυφθεί και γνωρίζοντας συγχρόνως ότι, σε περίπτωση που αποκαλυφθεί, θα μπορούσαν, παύοντας

τότε την παράβαση, να επιτύχουν την επιβολή μειωμένου προστίμου. Η αναγνώριση αυτή θα στερούσε από το επιβαλλόμενο πρόστιμο κάθε αποτρεπτικό αποτέλεσμα και θα έθιγε την πρακτική αποτελεσματικότητα του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση της 9ης Ιουλίου 2009, Archer Daniels Midland κατά Επιτροπής, σκέψη 105 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Εν προκειμένω, ακόμη το γεγονός ότι μία άλλη επιχείρηση, ήτοι η Kone, έπαυσε την παράβαση αμέσως κατόπιν της παρεμβάσεως της Επιτροπής δεν αναγνωρίστηκε ως ελαφρυντική περίπτωση με την προσβαλλόμενη απόφαση, λόγω του πρόδηλου και εκ προθέσεως χαρακτήρα της διαπιστωθείσας παραβάσεως του άρθρου 81 ΕΚ (αιτιολογική σκέψη 744 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

- 276 Συνεπώς, έστω και αν γίνει δεκτό ότι οι κατευθυντήριες γραμμές του 1998 αναγνωρίζουν ως ελαφρυντική περίπτωση την οικειοθελή παύση της παραβάσεως πριν από κάθε ενέργεια της Επιτροπής, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο πρόδηλος και εκ προθέσεως χαρακτήρας της διαπιστωθείσας παραβάσεως, ο οποίος δεν αμφισβητήθηκε από τις προσφεύγουσες, καθώς και το γεγονός ότι, όπως προκύπτει από τη δικογραφία, η Schindler αποχώρησε από τη σύμπραξη απλώς και μόνο λόγω διαφωνίας με τους άλλους μετέχοντες, καθόσον οι δεύτεροι αρνήθηκαν να της παραχωρήσουν μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς, αποκλείουν επίσης τη μείωση του βασικού ποσού για έναν τέτοιο λόγο. Εν πάση περιπτώσει, αντιθέτως προς τα υποστηριζόμενα από τις προσφεύγουσες, η παρατιθέμενη στην ως άνω σκέψη 274 νομολογία ουδόλως μπορεί να αμφισβητηθεί.
- 277 Τέλος, οι προσφεύγουσες παραπέμπουν στην προγενέστερη πρακτική λήψεως αποφάσεων της Επιτροπής, στο πλαίσιο της οποίας το εν λόγω θεσμικό όργανο έχει δεχθεί ότι η οικειοθελής παύση παραβάσεως πριν από οποιαδήποτε παρέμβαση εκ μέρους του συνιστά ελαφρυντική περίπτωση.
- 278 Συναφώς, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 225 ανωτέρω, οι προγενέστερες αποφάσεις της Επιτροπής τις οποίες επικαλούνται οι προσφεύγουσες δεν ασκούν επιρροή εν προκειμένω, δεδομένου ότι η πρακτική της Επιτροπής κατά τη λήψη αποφάσεων της δεν μπορεί να χρησιμεύσει ως νομικό πλαίσιο για τα πρόστιμα στον τομέα του ανταγωνισμού.

279 Επομένως, η πρώτη αιτίαση που προβάλλεται στο πλαίσιο του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

280 Δεύτερον, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι ελλιπώς αιτιολογημένη, καθόσον η Επιτροπή όχι μόνο δεν έλαβε υπόψη, αλλά ούτε καν εξέτασε το πρόγραμμα συμμορφώσεως προς τους κανόνες ανταγωνισμού που είχε καταρτίσει η Schindler ως ελαφρυντική περίπτωση. Επιπλέον, οι προσφεύγουσες φρονούν ότι τα μέτρα συμμορφώσεως πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον υπολογισμό των προστίμων, διότι, αφενός, οι προσφεύγουσες, λαμβάνοντας εσωτερικά μέτρα, κάνουν ό,τι είναι δυνατόν για την αποφυγή παραβάσεων και, αφετέρου, τα μέτρα αυτά έχουν ως παρεπόμενο αποτέλεσμα να καθίσταται δυσχερέστερη η εσωτερική διακρίβωση των παραβάσεων, δεδομένου ότι θα υπήρχε το ενδεχόμενο επιβολής κυρώσεων στους συνεργαζόμενους. Οι προσφεύγουσες παραπέμπουν περαιτέρω σε ορισμένες προηγούμενες αποφάσεις της Επιτροπής, με τις οποίες η ύπαρξη προγράμματος συμμορφώσεως προς τους κανόνες ανταγωνισμού είχε ληφθεί υπόψη ως ελαφρυντική περίπτωση.

281 Όσον αφορά την προβαλλόμενη παράβαση της υποχρέωσης αιτιολογήσεως, διαπιστώνεται ότι, με την αιτιολογική σκέψη 754 της προσβαλλομένης απόφασεως, εκτίθεται ότι, «[ε]νώ η Επιτροπή επικροτεί τα μέτρα που λαμβάνονται από τις επιχειρήσεις για την πρόληψη μεταγενέστερων παραβάσεων λόγω συμπράξεων, τα εν λόγω μέτρα δεν είναι ικανά να αναιρέσουν την ύπαρξη παραβάσεων ούτε την ανάγκη επιβολής κυρώσεων για τις παραβάσεις αυτές με την παρούσα απόφαση» και ότι «[α]πλώς και μόνον το γεγονός ότι, με ορισμένες προγενέστερες αποφάσεις της, η Επιτροπή έλαβε υπόψη τα εν λόγω μέτρα ως ελαφρυντικές περιστάσεις δεν συνεπάγεται ότι υποχρεούται να πράττει ομοίως σε κάθε υπόθεση». Η αιτιολογική σκέψη 754 της προσβαλλομένης απόφασεως, μολονότι συνιστά, κατ' αρχήν, απάντηση σε επιχείρημα της Otis, το οποίο εκτίθεται με την αιτιολογική σκέψη 753, εντούτοις, παρέχει, ταυτοχρόνως, τη δυνατότητα στις μεν προσφεύγουσες να λάβουν γνώση των λόγων για τους οποίους το πρόγραμμα συμμορφώσεως της Schindler, όπως και εκείνο της Otis, δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη ως ελαφρυντική περίπτωση, στο δε Γενικό Δικαστήριο να ασκήσει τον έλεγχο του νομιμότητας όσον αφορά τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στις εταιρίες του ομίλου Schindler. Συνεπώς, το επιχείρημα περί ελλιπούς αιτιολογήσεως πρέπει να απορριφθεί (βλ., συναφώς, απόφαση του Δικαστηρίου της 2ας Απριλίου 1998, C-367/95 P, Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, Συλλογή 1998, σ. I-1719, σκέψη 63).

- 282 Όσον αφορά το βάσιμο της προσεγγίσεως της Επιτροπής, έχει κριθεί ήδη ότι η εκ μέρους της ενδιαφερόμενης επιχειρήσεως κατάρτιση προγράμματος συμμορφώσεως της δεν υποχρεώνει την Επιτροπή να δεχθεί μείωση του προστίμου λόγω της περιστάσεως αυτής (απόφαση BASF και UCB κατά Επιτροπής, σκέψη 143 ανωτέρω, σκέψη 52). Εξάλλου, είναι μεν ασφαλώς σημαντικό το ότι μια επιχείρηση έλαβε μέτρα για να εμποδίσει τη διάπραξη νέων παραβάσεων του δικαίου του ανταγωνισμού της Ένωσης από το προσωπικό της στο μέλλον, πλην όμως το γεγονός αυτό ουδόλως μεταβάλλει το υποστατό της διαπιστωθείσας παραβάσεως. Συνεπώς, η Επιτροπή δεν είναι υποχρεωμένη να λάβει υπόψη της αυτό το στοιχείο ως ελαφρυντική περίπτωση, ιδίως όταν οι παραβάσεις που διαπιστώθηκαν με την προσβαλλόμενη απόφαση συνιστούν, όπως εν προκειμένω, κατάφωρη παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ (αποφάσεις Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψη 373, και Carbone-Lorraine κατά Επιτροπής, σκέψη 200 ανωτέρω, σκέψη 231). Συνεπώς, το επιχείρημα των προσφευγουσών που στηρίζεται στο γεγονός ότι η Επιτροπή αγνόησε την υποχρέωση να καθορίσει ατομικώς το ύψος των προστίμων στο μέτρο που δεν χορήγησε στη Schindler μείωση του ποσού των προστίμων, καίτοι αυτή είχε καταρτίσει πρόγραμμα συμμορφώσεως, πρέπει να απορριφθεί.
- 283 Τέλος, το επιχείρημα που αντλείται από την προγενέστερη πρακτική της Επιτροπής πρέπει να απορριφθεί για τους λόγους που εκτέθηκαν στη σκέψη 278 ανωτέρω.
- 284 Επομένως, ούτε η δεύτερη αιτίαση που προβάλλεται στο πλαίσιο του παρόντος λόγου ακυρώσεως μπορεί να γίνει δεκτή.
- 285 Καθόσον οι προσφεύγουσες θεμελίωσαν τις αιτιάσεις που αντλούνται από την έλλειψη ισορροπίας μεταξύ παραβάσεως και ποινής και από την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας αποκλειστικώς στην προβαλλόμενη μη συνεκτίμηση όλων των ελαφρυντικών περιστάσεων, οι αιτιάσεις αυτές πρέπει να απορριφθούν βάσει των εκτιμήσεων που περιλαμβάνονται στις σκέψεις 272 έως 284 ανωτέρω.

286 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του.

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από παραβίαση της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως και παράβαση της υποχρέωσης αιτιολογήσεως κατά τη μείωση του ποσού των προστίμων

287 Οι προσφεύγουσες υπενθυμίζουν ότι υπέβαλαν αιτήσεις, δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, προκειμένου να τύχουν απαλλαγής από τα πρόστιμα ή μειώσεως του ποσού αυτών, όσον αφορά το Βέλγιο, τη Γερμανία και το Λουξεμβούργο. Εντούτοις, η Επιτροπή παρέβη τις διατάξεις της εν λόγω ανακοινώσεως κατά την εκτίμηση της ποιότητας και της χρησιμότητας της συνεργασίας τους. Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν επίσης ότι η Επιτροπή παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως κατά την εκτίμηση της μειώσεως του ποσού του προστίμου που έπρεπε να τους χορηγηθεί δυνάμει της εν λόγω ανακοινώσεως. Περαιτέρω, οι προσφεύγουσες προβάλλουν ελλιπή αιτιολόγηση της προσβαλλομένης αποφάσεως.

Επί της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία

288 Επισημαίνεται ότι, με την ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία, η Επιτροπή καθόρισε τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες επιχειρήσεις που συνεργάζονται μαζί της κατά τη διάρκεια της έρευνάς της σχετικά με ορισμένη σύμπραξη μπορούν να τύχουν απαλλαγής από το πρόστιμο ή μειώσεως του ποσού του προστίμου το οποίο άλλως θα έπρεπε να καταβάλουν.

289 Κατ' αρχάς, το σημείο 8 του τμήματος Α της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία προβλέπει τα εξής:

«Η Επιτροπή θα χορηγεί σε μια επιχείρηση απαλλαγή από επιβολή προστίμου, που σε άλλη περίπτωση θα της επιβαλλόταν, αν:

α) η επιχείρηση παρουσιάσει πρώτη αποδεικτικά στοιχεία τα οποία κατά την άποψη της Επιτροπής μπορούν να της επιτρέψουν να λάβει απόφαση για την έναρξη της διαδικασίας έρευνας κατά την έννοια του άρθρου 14 παράγραφος 3 του κανονισμού αριθ. 17, όσον αφορά μια πιθανολογούμενη σύμπραξη (καρτέλ) που επηρεάζει την Κοινότητα, ή

β) η επιχείρηση παρουσιάσει πρώτη αποδεικτικά στοιχεία τα οποία κατά την άποψη της Επιτροπής της επιτρέπουν να διαπιστώσει μια παράβαση του άρθρου 81 [ΕΚ] όσον αφορά μια πιθανολογούμενη σύμπραξη (καρτέλ) που επηρεάζει την Κοινότητα.»

290 Εν συνεχεία, η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία ορίζει, στο σημείο 20 του τμήματος Β, ότι «[ο]ι επιχειρήσεις που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις [απαλλαγής από το πρόστιμο] που περιέχονται στο τμήμα Α ανωτέρω μπορούν να είναι επιλέξιμες για μείωση προστίμου που θα τους επιβαλλόταν διαφορετικά» και, στο σημείο 21 του ιδίου τμήματος, ότι «[γ]ια να πληροί τις σχετικές προϋποθέσεις, μια επιχείρηση πρέπει να υποβάλει στην Επιτροπή αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την πιθανολογούμενη παράβαση που αντιπροσωπεύουν σημαντική προστιθέμενη αξία σε σχέση με τα αποδεικτικά στοιχεία που έχει ήδη στην κατοχή της η Επιτροπή και πρέπει να διακόψει την ανάμειξή της στην πιθανολογούμενη παράβαση το αργότερο κατά τη χρονική στιγμή που υποβάλλει τις αποδείξεις».

²⁹¹ Όσον αφορά την έννοια της προστιθέμενης αξίας, το σημείο 22 της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία διευκρινίζει τα ακόλουθα:

«Η έννοια της “προστιθέμενης αξίας” αναφέρεται στο βαθμό στον οποίο τα παρεχόμενα αποδεικτικά στοιχεία ενισχύουν, από την ίδια τη φύση τους ή/και την έκταση των λεπτομερειών τους, την ικανότητα της Επιτροπής να αποδείξει τα εν λόγω περιστατικά. Κατά την εκτίμηση αυτή, η Επιτροπή θα θεωρήσει κατά κανόνα ότι τα γραπτά αποδεικτικά στοιχεία που χρονολογούνται από τη χρονική περίοδο την οποία αφορούν τα πραγματικά περιστατικά έχουν μεγαλύτερη αξία από τα μεταγενέστερα αποδεικτικά στοιχεία. Επίσης, τα αποδεικτικά στοιχεία που αναφέρονται άμεσα στα εν λόγω πραγματικά περιστατικά θα θεωρούνται κατά κανόνα ότι έχουν μεγαλύτερη αξία από εκείνα που αναφέρονται έμμεσα μόνο σε αυτά.»

²⁹² Το σημείο 23, στοιχείο β', πρώτο εδάφιο, της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία προβλέπει κατάταξη σε τρεις κατηγορίες όσον αφορά τη μείωση των προστίμων:

«— πρώτη επιχείρηση που πληροί τους όρους [του σημείου] 21: μείωση 30-50%,

— δεύτερη επιχείρηση που πληροί τους όρους [του σημείου] 21: μείωση 20-30%,

— επόμενες επιχειρήσεις που πληρούν τους όρους [του σημείου] 21: μείωση μέχρι 20%.»

293 Το δεύτερο εδάφιο του σημείου 23, στοιχείο β', της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία έχει ως εξής:

«Προκειμένου να προσδιορίσει το επίπεδο της μείωσης του προστίμου εντός των παραπάνω ορίων, η Επιτροπή θα λάβει υπόψη της τη χρονική στιγμή κατά την οποία τα αποδεικτικά στοιχεία που πληρούν την προϋπόθεση [του σημείου] 21 υποβλήθηκαν και το βαθμό της “προστιθέμενης αξίας” που αυτά τα στοιχεία αντιπροσωπεύουν. Η Επιτροπή μπορεί επίσης να λάβει υπόψη της το βαθμό και τη διάρκεια της συνεργασίας της επιχείρησης μετά την ημερομηνία υποβολής των αποδεικτικών στοιχείων.»

294 Τέλος, το σημείο 23, στοιχείο β', τελευταίο εδάφιο, της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία προβλέπει τα ακόλουθα:

«[Ε]άν μια επιχείρηση παράσχει αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με πραγματικά περιστατικά τα οποία αγνοούσε προηγουμένως η Επιτροπή και τα οποία έχουν άμεση σχέση με τη βαρύτητα ή τη διάρκεια της πιθανολογούμενης σύμπραξης (καρτέλ), η Επιτροπή δεν θα λάβει υπόψη τα στοιχεία αυτά κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου που θα επιβάλει στην επιχείρηση που παρέσχε τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία.»

Επί του περιθωρίου εκτιμήσεως που διαθέτει η Επιτροπή και του ελέγχου που ασκεί ο δικαστής της Ένωσης

295 Πρέπει να υπομνησθεί ότι το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003, το οποίο συνιστά τη νομική βάση για την επιβολή των προστίμων σε περίπτωση παραβάσεως των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού της Ένωσης, παρέχει στην Επιτροπή περιθώριο εκτιμήσεως κατά τον καθορισμό των προστίμων (βλ., συναφώς, απόφαση του Πρωτοδικείου της 21ης Οκτωβρίου 1997, T-229/94, Deutsche Bahn κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. II-1689, σκέψη 127), το οποίο εντάσσεται, μεταξύ άλλων, στη γενική πολιτική της σε θέματα ανταγωνισμού (απόφαση Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 54 ανωτέρω, σκέψεις 105 και 109). Στο πλαίσιο αυτό και προκειμένου να διασφαλίσει τη διαφάνεια και τον αντικειμενικό χαρακτήρα των αποφάσεών της περί προστίμων, η Επιτροπή θέσπισε και δημοσίευσε

την ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία. Πρόκειται για ένα έγγραφο προοριζόμενο να διευκρινίσει, τηρουμένων των υπέρτερων κανόνων δικαίου, τα κριτήρια που πρόκειται να εφαρμόσει στο πλαίσιο της ασκήσεως της εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτει εντεύθεν προκύπτει ένας αυτοπεριορισμός της εξουσίας αυτής (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση του Πρωτοδικείου της 30ής Απριλίου 1998, T-214/95, Vlaams Gewest κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-717, σκέψη 89), στον βαθμό που εναπόκειται στην Επιτροπή να συμμορφωθεί προς τους κατευθυντήριους κανόνες που η ίδια επέβαλε στον εαυτό της (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση του Πρωτοδικείου της 12ης Δεκεμβρίου 1996, T-380/94, AIUFFASS και ΑΚΤ κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. II-2169, σκέψη 57).

²⁹⁶ Ο αυτοπεριορισμός της εξουσίας εκτιμήσεως της Επιτροπής, ο οποίος προκύπτει από την έκδοση της ανακοίνωσης του 2002 για τη συνεργασία, δεν είναι, πάντως, ασυμβίβαστος με τη διατήρηση σημαντικού περιθωρίου εκτιμήσεως για το θεσμικό αυτό όργανο (βλ., συναφώς, απόφαση του Δικαστηρίου της 10ης Μαΐου 2007, C-328/05 P, SGL Carbon κατά Επιτροπής, Συλλογή 2007, σ. I-3921, σκέψη 81· βλ., κατ' αναλογία, απόφαση Raiffeisen Zentralbank Österreich κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 275 ανωτέρω, σκέψη 224).

²⁹⁷ Συγκεκριμένα, η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία περιέχει διάφορα στοιχεία ευκαμψίας, που παρέχουν στην Επιτροπή τη δυνατότητα να ασκεί τη διακριτική εξουσία της σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 23 του κανονισμού 1/2003, όπως έχουν ερμηνευθεί από το Δικαστήριο (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση Raiffeisen Zentralbank Österreich κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 275 ανωτέρω, σκέψη 224).

²⁹⁸ Επομένως, επισημαίνεται ότι η Επιτροπή διαθέτει ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως όταν καλείται να αξιολογήσει αν τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίζει επιχείρηση που έχει εκφράσει την επιθυμία να τύχει εφαρμογής της ανακοίνωσης του 2002 για τη συνεργασία αντιπροσωπεύουν σημαντική προστιθέμενη αξία υπό την έννοια του σημείου 21 της εν λόγω ανακοίνωσης (βλ., συναφώς, απόφαση SGL Carbon κατά Επιτροπής, σκέψη 296 ανωτέρω, σκέψη 88). Όσον αφορά το σημείο 8, στοιχεία α' και β', της ανακοίνωσης του 2002 για τη συνεργασία, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το ουσιώδες αυτό περιθώριο εκτιμήσεως προκύπτει από το γράμμα της διατάξεως αυτής, που παραπέμπει ρητώς στην προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων τα οποία,

«κατά την άποψη της Επιτροπής», μπορούν να της παράσχουν τη δυνατότητα να λάβει απόφαση για την έναρξη της διαδικασίας έρευνας ή να διαπιστώσει παράβαση. Συγκεκριμένα, η εκτίμηση της ποιότητας και της χρησιμότητας της συνεργασίας που παρέχει μια επιχείρηση συνεπάγεται περίπλοκες εκτιμήσεις ως προς τα πραγματικά περιστατικά (βλ., συναφώς, αποφάσεις SGL Carbon κατά Επιτροπής, σκέψη 296 ανωτέρω, σκέψη 81, και Carbone-Lorraine κατά Επιτροπής, σκέψη 200 ανωτέρω, σκέψη 271).

299 Ομοίως, η Επιτροπή, αφού διαπιστώσει ότι τα προσκομισθέντα αποδεικτικά στοιχεία αντιπροσωπεύουν σημαντική προστιθέμενη αξία κατά την έννοια του σημείου 21 της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, διαθέτει ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως όταν καλείται να καθορίσει το ακριβές ποσοστό κατά το οποίο πρέπει να μειωθεί το ποσό του προστίμου προς όφελος της οικείας επιχειρήσεως. Συγκεκριμένα, το σημείο 23, στοιχείο β', πρώτο εδάφιο, της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, προβλέπει όρια για τη μείωση του ποσού του προστίμου, με βάση τις διάφορες κατηγορίες επιχειρήσεων που περιλαμβάνει το εδάφιο αυτό, ενώ το δεύτερο εδάφιο του εν λόγω σημείου ορίζει τα κριτήρια τα οποία πρέπει να λαμβάνει υπόψη η Επιτροπή προκειμένου να προσδιορίσει το ποσοστό της μείωσης του προστίμου εντός των ορίων αυτών.

300 Λαμβανομένου υπόψη του περιθωρίου εκτιμήσεως που διαθέτει η Επιτροπή για την αξιολόγηση του βαθμού συνεργασίας μιας επιχειρήσεως δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, μόνο πρόδηλη υπέρβαση του περιθωρίου αυτού μπορεί να οδηγήσει σε επιβολή κυρώσεων από το Γενικό Δικαστήριο (βλ., συναφώς, απόφαση SGL Carbon κατά Επιτροπής, σκέψη 296 ανωτέρω, σκέψεις 81, 88 και 89).

Επί της συνεργασίας της Schindler για την απόδειξη της παραβάσεως στο Βέλγιο

301 Η Schindler, η οποία ήταν η τέταρτη επιχείρηση που υπέβαλε αίτηση δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία όσον αφορά τη συμμετοχή της στην

παράβαση που διαπράχθηκε στο Βέλγιο (αιτιολογική σκέψη 775 της προσβαλλομένης απόφασης), δεν έτυχε μειώσεως του προστίμου όσον αφορά την εν λόγω παράβαση (αιτιολογική σκέψη 776 της προσβαλλομένης απόφασης). Η Επιτροπή διευκρινίζει επ' αυτού, με την αιτιολογική σκέψη 776 της προσβαλλομένης απόφασης, τα εξής:

«776 Καίτοι η Schindler διαβίβασε έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία αναγόμενα στην επίμαχη περίοδο των πραγματικών περιστατικών τα οποία συνίσταντο σε καταλόγους έργων για τα οποία υπήρχε σύμβαση κατά τα έτη 2000 έως 2003, τα εν λόγω στοιχεία δεν τεκμηρίωσαν τον φάκελο της υποθέσεως που ερευνούσε η Επιτροπή, δεδομένου ότι το εν λόγω θεσμικό όργανο διέθετε ήδη καταλόγους σχετικά με τη σύμβαση για το ίδιο χρονικό διάστημα. Η Schindler υπέβαλε την αίτησή της [δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία] στις 21 Ιανουαρίου 2005, ήτοι ένα έτος από την πραγματοποίηση της πρώτης έρευνας στο Βέλγιο, οπότε η Επιτροπή είχε ήδη πραγματοποιήσει δύο επιτόπιους ελέγχους στο Βέλγιο, ενώ είχε παραλάβει τρεις επιβεβαιωτικές της εν λόγω συμπράξεως αιτήσεις [δυνάμει της ίδιας ανακοινώσεως]. Επιπροσθέτως, ο ιδιαίτερος συνοπτικός χαρακτήρας των πληροφοριών που παρείχε η Schindler με τους περισσότερους από τους καταλόγους περί της συμπράξεως κατά τα έτη 2000-2003 που προσκόμισε, δεν ενίσχυσε σημαντικά τη δυνατότητα της Επιτροπής να αποδείξει τα επίμαχα πραγματικά περιστατικά. Συνεπώς, οι προϋποθέσεις του σημείου 21 της ανακοινώσεως για τη συνεργασία δεν πληρούνται εν προκειμένω. Κατόπιν της υποβολής της αιτήσεώς της [...], η Schindler εξακολούθησε να συνεργάζεται με την Επιτροπή, χωρίς ωστόσο η συνεργασία αυτή να παρέχει σημαντική προστιθέμενη αξία.»

³⁰² Κατ' αρχάς, οι προσφεύγουσες προβάλλουν ότι η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη, με την προσβαλλόμενη απόφαση, το γεγονός ότι οι κατάλογοι έργων που προσκόμισε η Schindler στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας στην πραγματικότητα αντιπροσώπευαν προστιθέμενη αξία κατά την έννοια της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία. Πρώτον, οι εν λόγω κατάλογοι δεν αναγράφουν τις ίδιες ημερομηνίες με εκείνους τους οποίους προσκόμισαν η Kone και η Otis. Δεύτερον, στους καταλόγους της Schindler αναφέρονται πλείονα έργα τα οποία δεν περιλαμβάνονταν στους καταλόγους που κοινοποίησαν η Kone και η Otis. Τρίτον, η Επιτροπή παραπέμπει ρητώς, με την αιτιολογική σκέψη 164 (υποσημείωση 176) της προσβαλλομένης απόφασης, στους καταλόγους έργων που προσκομίστηκαν από την Kone, την Otis και τη Schindler. Τέταρτον, η Επιτροπή άντλησε ορισμένα συμπεράσματα από τη σύγκριση των καταλόγων έργων που προσκομίστηκαν από τις διάφορες επιχειρήσεις, πράγμα που αποδεικνύει, αφενός, ότι όλοι οι προσκομισθέντες κατάλογοι έργων συνιστούν

σημαντικά αποδεικτικά στοιχεία για τη θεμελίωση της παραβάσεως και, αφετέρου, ότι η Επιτροπή απέδειξε την ύπαρξη της συμπράξεως βάσει και μόνον των καταλόγων έργων που προσκόμισαν η Kone, η Otis και η Schindler. Συνεπώς, κατά το σημείο 23, στοιχείο β', πρώτο εδάφιο, της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, η Schindler είχε δικαίωμα, ως η τέταρτη επιχείρηση που παρείχε συνεργασία, να τύχει μειώσεως του προστίμου έως και 20 %.

303 Ως εκ τούτου, πρέπει να εξεταστεί αν, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας που υπομνήσθηκε στη σκέψη 300 ανωτέρω, η Επιτροπή υπερέβη προδήλως το περιθώριο εκτιμήσεως που διαθέτει, καθόσον διαπίστωσε ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η Schindler δεν αντιπροσωπεύουν σημαντική προστιθέμενη αξία σε σχέση με τα αποδεικτικά στοιχεία που είχε ήδη στην κατοχή του το εν λόγω θεσμικό όργανο κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως της επιχειρήσεως αυτής δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία.

304 Συναφώς, πρέπει κατ' αρχάς να σημειωθεί ότι οι προσφεύγουσες, οι οποίες δεν καταγγέλλουν τη μη επιβολή προστίμου στην Kone, δεν αμφισβητούν τη διαπίστωση, η οποία διατυπώνεται στην αιτιολογική σκέψη 761 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι «οι πληροφορίες που παρέσχε η Kone καθιστούσαν ήδη εφικτό στην Επιτροπή να διαπιστώσει την ύπαρξη παραβάσεως στο Βέλγιο». Επομένως, η Επιτροπή διέθετε ήδη επαρκή αποδεικτικά στοιχεία ώστε να διαπιστώσει την ύπαρξη παραβάσεως στο Βέλγιο κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως της Schindler δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία.

305 Στη συνέχεια, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι προσφεύγουσες, προκειμένου να αποδείξουν τη σημαντική προστιθέμενη αξία της συνεργασίας της Schindler, αναφέρονται μόνον στους καταλόγους έργων για τα έτη 2000 έως 2003, τους οποίους η εν λόγω επιχείρηση διαβίβασε στην Επιτροπή στο πλαίσιο της αιτήσεως της δυνάμει της εν λόγω ανακοινώσεως.

- 306 Εντούτοις, μολονότι οι κατάλογοι που προσκομίστηκαν από τη Schindler ανέγραφαν διαφορετικές ημερομηνίες απ' ό,τι εκείνοι που διαβιβάστηκαν από την Kone και την Otis και, περαιτέρω, ανέφεραν ορισμένα έργα που δεν περιλαμβάνονταν στους καταλόγους της Kone και της Otis, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ενίσχυσαν σημαντικά τη δυνατότητα της Επιτροπής να αποδείξει την παράβαση που διαπράχθηκε στο Βέλγιο.
- 307 Συγκεκριμένα, πρώτον, πρέπει να τονισθεί ότι, με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή απέδειξε την εφαρμογή της συμπράξεως που αφορούσε την αγορά νέων ανελκυστήρων και κυλιόμενων κλιμάκων στο Βέλγιο όχι μόνο με παραπομπή στους καταλόγους έργων που ανακοίνωσαν η Kone, η Otis και η Schindler, αλλά στηριζόμενη επίσης, αφενός, στις παρατηρήσεις που διατύπωσαν οι μετέχοντες στη σύμπραξη που διαπράχθηκε στο Βέλγιο στο πλαίσιο των αιτήσεων που υπέβαλαν δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία και, αφετέρου, στις απαντήσεις διάφορων επιχειρήσεων στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών που απηύθυνε σε αυτές η Επιτροπή (βλ. υποσημειώσεις των αιτιολογικών σκέψεων 163 έως 168 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Οι κατάλογοι έργων συνιστούν, επομένως, απλώς και μόνον ένα από τα αποδεικτικά στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη στοιχειοθέτηση της εφαρμογής της συμπράξεως στο Βέλγιο.
- 308 Δεύτερον, δεν αμφισβητείται ότι, κατά τη χρονική στιγμή που η Schindler κοινοποίησε στην Επιτροπή καταλόγους έργων για τα έτη 2000 έως 2003, η Επιτροπή είχε ήδη στην κατοχή της καταλόγους έργων για το ίδιο χρονικό διάστημα, τους οποίους της είχαν προσκομίσει προηγουμένως η Kone και η Otis (αιτιολογικές σκέψεις 164 και 776 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 309 Όμως, μια δήλωση που απλώς ενισχύει, σε ορισμένο βαθμό, δήλωση που είχε ήδη περιέλθει στην Επιτροπή δεν διευκολύνει σημαντικά το έργο της και, κατά συνέπεια, δεν αρκεί προς δικαιολόγηση της μειώσεως του προστίμου δυνάμει της συνεργασίας (βλ., συναφώς, απόφαση Groupe Danone κατά Επιτροπής, σκέψη 57 ανωτέρω, σκέψη 455).

- 310 Λαμβανομένων υπόψη, αφενός, της διαπιστώσεως της προηγούμενης σκέψεως και, αφετέρου, του γεγονότος ότι οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν ότι η συνεργασία που παρείχε η Kone καθιστούσε ήδη εφικτό στην Επιτροπή να διαπιστώσει την ύπαρξη παραβάσεως στο Βέλγιο, οι προσφεύγουσες δεν μπορούν να υποστηρίξουν ότι η δυνατότητα της Επιτροπής να αποδείξει την ύπαρξη συμπράξεως στο Βέλγιο στηρίχθηκε μόνο στους καταλόγους έργων που μνημονεύονται στην προσβαλλόμενη απόφαση, στους οποίους περιλαμβάνονται και οι κατάλογοι που κοινοποιήθηκαν από τη Schindler.
- 311 Συνεπώς, η Επιτροπή δεν υπερέβη προδήλως το περιθώριο εκτιμήσεώς της καθόσον διαπίστωσε ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η Schindler δεν αντιπροσωπεύουν σημαντική προστιθέμενη αξία κατά την έννοια του σημείου 21 της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία. Η αιτίαση που αντλείται από τη σημαντική προστιθέμενη αξία των καταλόγων έργων που κοινοποίησε η Schindler στην Επιτροπή στο πλαίσιο της αιτήσεως που υπέβαλε δυνάμει της εν λόγω ανακοινώσεως πρέπει, επομένως, να απορριφθεί.
- 312 Δεύτερον, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η σύγκριση με τη μεταχείριση που επιφυλάχθηκε στην Otis και στην ThyssenKrupp, αντιστοίχως, αποδεικνύει ότι η Επιτροπή παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως στο μέτρο που αρνήθηκε να χορηγήσει στη Schindler μείωση του ποσού του προστίμου δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία. Συναφώς, επισημαίνουν ότι η Kone προσκόμισε όντως επαρκή αποδεικτικά στοιχεία παρέχοντα στην Επιτροπή τη δυνατότητα να διαπιστώσει παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ. Η Otis, ενώ προσκόμισε αποδεικτικά στοιχεία περιλαμβάνοντα ελάχιστες νέες πληροφορίες, έτυχε μείωσης του προστίμου κατά 40 %. Η ThyssenKrupp προσκόμισε απλώς και μόνο συμπληρωματικές πληροφορίες σε σχέση με περιορισμένο αριθμό έργων συντηρήσεως και η Επιτροπή έκρινε, αφενός, ότι τα προσκομισθέντα αποδεικτικά στοιχεία αφορούσαν απλώς και μόνον πραγματικά περιστατικά τα οποία αυτή είχε ήδη πληροφορηθεί και, αφετέρου, ότι οι διαβιβασθείσες πληροφορίες δεν χρονολογούνταν από την περίοδο εφαρμογής της συμπράξεως. Παρά ταύτα, η ThyssenKrupp έτυχε μείωσης του προστίμου κατά 20 %. Η Schindler, ωστόσο, προσκόμισε καταλόγους όσον αφορά τα έτη 2000 έως 2003, οι οποίοι δεν είχαν γνωστοποιηθεί προηγουμένως στην Επιτροπή και χρονολογούνταν από την περίοδο εφαρμογής της συμπράξεως. Επομένως, η Schindler είχε δικαίωμα να τύχει μείωσης του προστίμου έως 20 %.

- 313 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της εκτίμησης της συνεργασίας που έχουν παράσχει τα μέλη μίας συμπράξεως, η Επιτροπή δεν μπορεί να αγνοήσει την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως (βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου της 29ης Απριλίου 2004, T-236/01, T-239/01, T-244/01 έως T-246/01, T-251/01 και T-252/01, Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. II-1181, σκέψη 394 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 314 Εν προκειμένω, διαπιστώνεται ότι η συνεργασία που παρέσχον η Otis και η ThyssenKrupp διέφερε σαφώς από εκείνη που παρέσχε η Schindler.
- 315 Πρώτον, πρέπει να υπομνησθεί ότι η εκτίμηση της προστιθέμενης αξίας που αντιπροσωπεύει ορισμένη συνεργασία πραγματοποιείται βάσει αποδεικτικών στοιχείων που βρίσκονται ήδη στην κατοχή της Επιτροπής. Δεδομένου όμως ότι η συνεργασία της Otis και της ThyssenKrupp προηγήθηκε εκείνης της Schindler (αιτιολογικές σκέψεις 96, 98 και 103 της προσβαλλομένης αποφάσεως), η Επιτροπή, κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως της Schindler δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, διέθετε περισσότερα αποδεικτικά στοιχεία απ' ό,τι κατά τον χρόνο υποβολής των αιτήσεων της Otis και της ThyssenKrupp.
- 316 Δεύτερον, από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι η συνεργασία της ThyssenKrupp και της Otis αντιπροσώπευε σημαντική προστιθέμενη αξία κατά την έννοια του σημείου 21 της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία.
- 317 Συγκεκριμένα, η Otis, στο πλαίσιο της συνεργασίας της, προσκόμισε στην Επιτροπή «έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία αναγόμενα στην επίμαχη περίοδο των πραγματικών περιστατικών» (αιτιολογική σκέψη 766 της προσβαλλομένης αποφάσεως) παρέχοντα πληροφορίες οι οποίες είχαν μεν περιορισμένη έκταση, όμως αφορούσαν «πραγματικά περιστατικά άγνωστα μέχρι πρότινος στην Επιτροπή» (αιτιολογική σκέψη 766 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Η συνεργασία της ThyssenKrupp αντιπροσώπευε επίσης σημαντική προστιθέμενη αξία «καθόσον [παρείχε] συμπληρωματικές πληροφορίες σχετικά με ορισμένα έργα συντηρήσεως και εκσυγχρονισμού, καθώς

και λεπτομερείς διευκρινίσεις όσον αφορά το εφαρμοζόμενο σύστημα καθορισμού των τιμών των συμβάσεων συντηρήσεως» (αιτιολογική σκέψη 771 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

- 318 Αντιθέτως, όσον αφορά τη συνεργασία της Schindler, από την ανάλυση που εκτέθη-
κε στις σκέψεις 303 έως 311 ανωτέρω προκύπτει ότι η Επιτροπή ορθώς έκρινε ότι η
συνεργασία αυτή δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις του σημείου 21 της ανακοινώσεως
του 2002 για τη συνεργασία.
- 319 Υπό τις συνθήκες αυτές, δεδομένου ότι οι διάφορες επιχειρήσεις δεν ευρίσκονται
σε συγκρίσιμες καταστάσεις, η Επιτροπή δεν παραβίασε την αρχή της ίσης μετα-
χειρίσεως καθόσον μείωσε το ποσό του προστίμου της Otis (κατά 40%) και της
ThyssenKrupp (κατά 20%) και, περαιτέρω, αρνήθηκε να μειώσει το ποσό του προστί-
μου της Schindler, δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία.
- 320 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι οι αιτιάσεις της Schindler σχετικά με την εφαρ-
μογή της περί συνεργασίας ανακοινώσεως του 2002 στη συνεργασία που επέδειξε η
επιχείρηση αυτή προς απόδειξη της παραβάσεως που διαπράχθηκε στο Βέλγιο πρέ-
πει να απορριφθούν στο σύνολό τους.

Επί της συνεργασίας της Schindler για την απόδειξη της παραβάσεως στη Γερμανία

- 321 Η Επιτροπή αποφάσισε, με την αιτιολογική σκέψη 805 της προσβαλλομένης απο-
φάσεως, «να χορηγήσει στη Schindler μείωση του ποσού του προστίμου κατά 15%
εντός των προβλεπομένων ορίων [του σημείου] 23, [πρώτο εδάφιο], [στοιχείο] β',
[τρίτη περίπτωση], της ανακοινώσεως [του 2002] για τη συνεργασία», για τη συνερ-
γασία που η επιχείρηση αυτή παρέσχε προς τον σκοπό της αποδείξεως της παραβά-
σεως στη Γερμανία.

322 Με την αιτιολογική σκέψη 803 της προσβαλλομένης απόφασης, η Επιτροπή διευκρινίζει ότι αποκλείεται η χορήγηση απαλλαγής από τα πρόστιμα, δυνάμει του σημείου 8, στοιχείο β', της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, ή μείωσης κατά 100 % του ποσού του προστίμου, δυνάμει του σημείου 23, στοιχείο β', τελευταίο εδάφιο, της εν λόγω ανακοινώσεως, δεδομένου ότι, κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως της Schindler δυνάμει της ανακοινώσεως αυτής, «[η] Επιτροπή είχε ήδη στην κατοχή της σύνολο αποδεικτικών στοιχείων που της παρείχαν τη δυνατότητα να διαπιστώσει την ύπαρξη παραβάσεως του άρθρου 81 [ΕΚ], ιδίως για την περίοδο των ετών 1995 έως 2000».

323 Με την αιτιολογική σκέψη 804 της προσβαλλομένης απόφασης, η Επιτροπή επισημαίνει περαιτέρω τα εξής:

«[...] Καθόσον η Schindler ικανοποίησε πλήρως την προϋπόθεση του σημείου 21 μόνον από της καταθέσεως του συμπληρωματικού εγγράφου της 25ης Νοεμβρίου 2004, ήτοι οκτώ μήνες μετά την υποβολή των δυο πρώτων αιτήσεων [δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία], η καθυστέρηση αυτή πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά τον υπολογισμό της μείωσης του προστίμου, εντός των προβλεπόμενων ορίων. Οι δηλώσεις της Schindler διαθέτουν σαφώς σημαντική προστιθέμενη αξία, η οποία ενίσχυσε τη δυνατότητα της Επιτροπής να αποδείξει την παράβαση. Εντούτοις, η προστιθέμενη αξία της αιτήσεως που υπέβαλε η Schindler [δυνάμει της εν λόγω ανακοινώσεως] είναι περιορισμένη, στο βαθμό που με την αίτηση αυτή κατ' ουσίαν επαναλαμβάνονται οι δηλώσεις της Schindler, δεν προσκομίζονται έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία και επιβεβαιώνονται κυρίως τα αποδεικτικά στοιχεία που έχει ήδη στην κατοχή της η Επιτροπή.»

324 Οι προσφεύγουσες υπενθυμίζουν, προκαταρκτικώς, ότι η Schindler μετείχε μόνον σε συμπράξεις που αφορούσαν την εγκατάσταση κυλιόμενων κλιμάκων από το 1995 έως το 2000, όποτε μόνον οι συμπράξεις αυτού του είδους που εφαρμόστηκαν κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου ασκούν καθοριστική σημασία κατά την αξιολόγηση της συνεργασίας της Schindler. Η συγκεκριμένη παράβαση συνιστά αυτοτελή παράβαση, η οποία πρέπει να κριθεί χωριστά από τις παραβάσεις στην αγορά των κυλιόμενων κλιμάκων και των ανελκυστήρων οι οποίες διαπράχθηκαν από άλλες επιχειρήσεις μετά το 2000. Η Schindler δεν μετείχε στις παραβάσεις αυτές ούτε γνώριζε την ύπαρξή τους.

- 325 Πρώτον, η Schindler υποστηρίζει ότι πρέπει να θεωρηθεί ως η πρώτη επιχείρηση που προσκόμισε, σύμφωνα με το σημείο 8, στοιχείο β', της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, αποδεικτικά στοιχεία παρέχοντα στην Επιτροπή τη δυνατότητα να διαπιστώσει την ύπαρξη παραβάσεως και, ως εκ τούτου, πρέπει να τύχει πλήρους απαλλαγής από την επιβολή προστίμων.
- 326 Ασφαλώς, η Επιτροπή παρέλαβε τις αιτήσεις που υπέβαλαν η Kone και η Otis δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία όσον αφορά τις συμπράξεις στη Γερμανία πριν από την αίτηση της Schindler. Εντούτοις, οι εν λόγω αιτήσεις δεν ήταν ικανές να αποδείξουν την ύπαρξη της παραβάσεως του άρθρου 81 ΕΚ στην οποία μετείχε η Schindler, ήτοι τις συμφωνίες περί κυλιόμενων κλιμάκων που συνήφθησαν μεταξύ του 1995 και του 2000. Ελλείψει των προσκομισθέντων από τη Schindler αποδεικτικών στοιχείων, η Επιτροπή δεν θα είχε τη δυνατότητα να διαπιστώσει την παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ. Με την αίτηση και τις συμπληρωματικές αιτήσεις της, η Schindler απέδειξε την οργάνωση 33 συναντήσεων που έλαβαν χώρα στη Γερμανία από τις 29 Απριλίου 1994 έως τις 6 Δεκεμβρίου 2000. Η Otis κοινοποίησε μόνον τρεις συναντήσεις που έλαβαν χώρα το 1999 (στις 20 Ιανουαρίου, στις 28 Οκτωβρίου και στις 22 Δεκεμβρίου 1999) και πέντε συναντήσεις που πραγματοποιήθηκαν το 2000 (στις 20 Ιανουαρίου, στις 18 Φεβρουαρίου, στις 3 Απριλίου, στις 16 Ιουνίου και στις 6 Δεκεμβρίου 2000). Ούτε οι δηλώσεις της Kone ήταν πρόσφορες να αποδείξουν τη διεξαγωγή τακτικών συναντήσεων με αντικείμενο τα έργα που αφορούσαν κυλιόμενες κλίμακες στη Γερμανία από το 1995 έως το 2000.
- 327 Δεύτερον, οι προσφεύγουσες προβάλλουν, επικουρικώς, ότι, εν πάση περιπτώσει, κατά το σημείο 23, στοιχείο β', τελευταίο εδάφιο, της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, δεν έπρεπε να επιβληθεί στη Schindler πρόστιμο, καθόσον αυτή ήταν η μόνη που προσκόμισε επαρκή στοιχεία προς απόδειξη της παραβάσεως που διαπράχθηκε στη Γερμανία από το 1995 έως το 2000. Τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισαν η Kone και η Otis κάλυπταν την περίοδο μετά το 2000. Επιπλέον, καθόσον η Επιτροπή αναφέρει μεν, στην αιτιολογική σκέψη 803 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι είχε στην κατοχή της αποδεικτικά στοιχεία ήδη πριν από την υποβολή της αιτήσεως της Schindler, χωρίς όμως να προσδιορίζει τα στοιχεία αυτά, οι προσφεύγουσες διατείνονται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι ελλιπώς αιτιολογημένη.

- 328 Πρέπει να σημειωθεί, κατ' αρχάς, ότι, αντιθέτως προς τα υποστηριζόμενα από την Επιτροπή, το γεγονός ότι οι προσφεύγουσες δεν θέτουν υπό αμφισβήτηση τον χαρακτηρισμό της συμπράξεως που διαπράχθηκε στη Γερμανία ως ενιαίας παραβάσεως δεν επηρεάζει το παραδεκτό της επιχειρηματολογίας τους.
- 329 Συγκεκριμένα, η Επιτροπή έκρινε, με την προσβαλλόμενη απόφαση, ότι η παράβαση που διαπράχθηκε στη Γερμανία διαρθρώνεται σε δυο σκέλη, από τα οποία το ένα καλύπτει το διάστημα από τον Αύγουστο του 1995 έως τον Δεκέμβριο του 2000 και αφορά αποκλειστικώς τις κυλιόμενες κλίμακες, και το άλλο καλύπτει το διάστημα από τον Δεκέμβριο του 2000 έως τον Δεκέμβριο του 2003 και αφορά τόσο τις κυλιόμενες κλίμακες όσο και τους ανεγκυστήρες (αιτιολογικές σκέψεις 213, 277 και 278 της προσβαλλομένης αποφάσεως), χωρίς η διάκριση αυτή να επηρεάζει τον χαρακτηρισμό της οικείας συμπράξεως ως ενιαίας παραβάσεως, καθόσον όλες οι συμφωνίες επιδίωκαν τους ίδιους σκοπούς και είχαν το ίδιο αποτέλεσμα (αιτιολογική σκέψη 568 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Εξάλλου, δεν αμφισβητείται ότι η Schindler μετείχε μόνο στο σχετικό με τις κυλιόμενες κλίμακες σκέλος της παραβάσεως που διαπιστώθηκε με το άρθρο 1, παράγραφος 2, της προσβαλλομένης αποφάσεως, δεδομένου ότι η επιχείρηση αυτή αποχώρησε από τη σύμπραξη το 2000 (αιτιολογική σκέψη 213 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 330 Πράγματι, εάν, όπως υποστηρίζουν οι προσφεύγουσες, η Schindler ήταν η πρώτη επιχείρηση που προσκόμισε καθοριστικής σημασίας αποδεικτικά στοιχεία παρέχοντα στην Επιτροπή τη δυνατότητα να αποδείξει τη σύμπραξη που διαπράχθηκε στη Γερμανία από τον Αύγουστο του 1995 έως τον Δεκέμβριο του 2000, αυτή θα είχε δικαίωμα, κατά το τελευταίο εδάφιο του σημείου 23, στοιχείο β', της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, και ανεξαρτήτως της ενδεχόμενης εφαρμογής του σημείου 8, στοιχείο β', της εν λόγω ανακοινώσεως, να της χορηγηθεί μείωση κατά 100 % του ποσού του προστίμου, δεδομένου ότι η συνεργασία της είχε άμεση σχέση με τη διάρκεια της πιθανολογούμενης συμπράξεως, καθόσον η σύμπραξη αυτή διήρκεσε όσο διήρκεσε και η συμμετοχή της Schindler σε αυτή.
- 331 Εντούτοις, από τις αιτιολογικές σκέψεις 214 και 803 της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι, κατά την ημερομηνία υποβολής της αιτήσεως της Schindler, ήτοι στις 25 Νοεμβρίου 2004, η Επιτροπή είχε στην κατοχή της επαρκή αποδεικτικά στοιχεία προς διαπίστωση της παραβάσεως που διαπράχθηκε στη Γερμανία από το 1995 έως το 2000.

- 332 Ειδικότερα, με την από 12 Φεβρουαρίου 2004 αίτησή της δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, η Kone είχε προσκομίσει στην Επιτροπή συγκεκριμένα στοιχεία όσον αφορά τη σύμπραξη που διαπράχθηκε στη Γερμανία, τόσο για τον προ της αποχωρήσεως της Schindler από τη σύμπραξη χρόνο όσο και για τον μετέπειτα. Ειδικότερα, όσον αφορά το πρώτο σκέλος της παραβάσεως, με τη δήλωσή της, η Kone είχε γνωστοποιήσει στην Επιτροπή την ύπαρξη, ήδη από 1ης Αυγούστου 1995, συμπράξεως περί κατανομής της αγοράς κυλιόμενων κλιμάκων, τον κατάλογο των μετεχόντων στη σύμπραξη, τις αρχές βάσει των οποίων γινόταν η ανάθεση των έργων και άλλα στοιχεία σχετικά με την εφαρμογή της συμπράξεως. Επιπροσθέτως, με την αίτησή της, η Kone είχε αναφέρει ρητώς ότι η Schindler αποχώρησε από τη σύμπραξη «[σ]το τέλος του 2000».
- 333 Με τις παρατηρήσεις της του Απριλίου 2004, οι οποίες συμπλήρωσαν την αίτηση του Μαρτίου 2004, η Otis επιβεβαίωσε την ύπαρξη συμπράξεως στη Γερμανία περί κατανομής της αγοράς κυλιόμενων κλιμάκων, τον κατάλογο των μετεχόντων στη σύμπραξη, τις αρχές βάσει των οποίων γινόταν η ανάθεση των έργων και άλλα στοιχεία σχετικά με την εφαρμογή της συμπράξεως, καθώς και την αποχώρηση της Schindler από τη σύμπραξη το 2000. Με τις συμπληρωματικές παρατηρήσεις της του Απριλίου 2004, η Otis διευκρίνισε, επιπλέον, ότι η σύμπραξη στην αγορά κυλιόμενων κλιμάκων υπήρχε ήδη από τη δεκαετία του 1980.
- 334 Επομένως, κατά τον χρόνο της καταθέσεως της αιτήσεως της Schindler δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, ήτοι στις 25 Νοεμβρίου 2004, η Επιτροπή είχε ήδη στην κατοχή της δύο επιβεβαιωτικές δηλώσεις οι οποίες της παρείχαν τη δυνατότητα να διαπιστώσει το σκέλος της συμπράξεως που διαπράχθηκε στη Γερμανία στο οποίο μετείχε η Schindler.
- 335 Ασφαλώς, με την αίτησή της, της 25ης Νοεμβρίου 2004 και τη συμπληρωματική αίτηση της 7ης Δεκεμβρίου 2004, η Schindler παρέσχε στην Επιτροπή πληροφορίες τις οποίες το εν λόγω θεσμικό όργανο δεν γνώριζε ακόμη. Πρόκειται, μεταξύ άλλων, για τις ημερομηνίες ορισμένων συναντήσεων των μετεχόντων στη σύμπραξη οι οποίες έλαβαν χώρα από τις 29 Απριλίου 1994 έως τις 6 Δεκεμβρίου 2000. Πάντως, λαμβανομένης υπόψη της διαπιστώσεως που προεκτέθηκε στη σκέψη 334 ανωτέρω, η Επιτροπή ορθώς έκρινε ότι επρόκειτο για αποδεικτικά στοιχεία παρέχοντα σημαντική προστιθέμενη αξία, κατά το σημείο 21 της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, τα οποία γεννούν απλώς και μόνο δικαίωμα μειώσεως του προστίμου, και όχι δικαίωμα πλήρους απαλλαγής από το πρόστιμο, βάσει του σημείου 8, στοιχείο β', ή μειώσεως κατά 100% του ποσού του προστίμου, βάσει του σημείου 23, στοιχείο β',

τελευταίο εδάφιο, της εν λόγω ανακοινώσεως. Συγκεκριμένα, τα επίμαχα στοιχεία δεν είχαν καθοριστική σημασία προς απόδειξη ότι η σύμπραξη εφαρμοζόταν στη Γερμανία καθ' όλη τη διάρκεια της συμμετοχής της Schindler σε αυτή, αλλά ενίσχυαν τη δυνατότητα της Επιτροπής προς απόδειξη της παραβάσεως, καθόσον επιβεβαίω-
ναν τα αποδεικτικά στοιχεία που αυτή είχε ήδη στην κατοχή της.

336 Περαιτέρω, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η Schindler ήταν η τρίτη επιχείρηση που υπέβαλε αίτηση δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, η μείωση προστίμου που έπρεπε να εφαρμοστεί ήταν η προβλεπόμενη στο σημείο 23, στοιχείο β', πρώτο εδάφιο, τρίτη περίπτωση, της ανακοινώσεως αυτής. Όμως, καθόσον τα αντιπροσωπεύοντα σημαντική προστιθέμενη αξία αποδεικτικά στοιχεία ανακοινώθηκαν στην Επιτροπή το πρώτον οκτώ μήνες μετά την υποβολή των δύο πρώτων αιτήσεων δυνάμει της ίδιας ανακοινώσεως και, περαιτέρω, καθόσον δεν αμφισβητείται ότι η Schindler δεν προσκόμισε έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία αναγόμενα στην επίμαχη περίοδο των πραγματικών περιστατικών, η Επιτροπή δεν υπερέβη προδήλως το περιθώριο εκτιμήσεώς της στον βαθμό που έκρινε ότι η Schindler είχε δικαίωμα να τύχει μειώσεως του προστίμου κατά 15 %.

337 Τέλος, όσον αφορά την αιτίαση που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 253 ΕΚ, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, με την αιτιολογική σκέψη 803 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή εκθέτει, κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο, τους λόγους για τους οποίους έκρινε ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που υπέβαλε η Schindler με την αίτησή της δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία δεν γεννούν δικαίωμα απαλλαγής από την επιβολή προστίμου. Προς τούτο, η Επιτροπή αναφέρει το γεγονός ότι, «κατά το χρόνο υποβολής των παρατηρήσεων της Schindler, [η Επιτροπή] είχε ήδη στην κατοχή της σύνολο αποδεικτικών στοιχείων τα οποία της παρείχαν τη δυνατότητα να διαπιστώσει παράβαση του άρθρου 81 [ΕΚ]» (αιτιολογική σκέψη 803 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Ερμηνευόμενοι εντός του πλαισίου στο οποίο εντάσσονται, οι οικείοι λόγοι παραπέμπουν σαφώς στο σύνολο των αποδεικτικών στοιχείων που περιλαμβάνονταν στις αιτήσεις της Kone και της Otis, των οποίων η προστιθέμενη αξία προσδιορίστηκε με τις αιτιολογικές σκέψεις 792 και 799 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Ως εκ τούτου, οι εν λόγω αιτιολογικές σκέψεις παρέχουν τη δυνατότητα στους μεν ενδιαφερόμενους να λάβουν γνώση των λόγων που δικαιολογούν την άρνηση της Επιτροπής να χορηγήσει στη Schindler απαλλαγή από την επιβολή προστίμου για τη συνεργασία που παρείχε προς απόδειξη της παραβάσεως που διαπράχθηκε στη Γερμανία, στο δε Γενικό Δικαστήριο να ασκήσει τον

έλεγχό του νομιμότητας. Επομένως, η αιτίαση που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 253 ΕΚ πρέπει να απορριφθεί.

- ³³⁸ Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι οι αιτιάσεις της Schindler σχετικά με την εφαρμογή της περί συνεργασίας ανακοινώσεως του 2002 στη συνεργασία που επέδειξε η επιχείρηση αυτή προς απόδειξη της παραβάσεως που διαπράχθηκε στη Γερμανία πρέπει να απορριφθούν στο σύνολό τους.

Επί της συνεργασίας της Schindler για την απόδειξη της παραβάσεως στο Λουξεμβούργο

- ³³⁹ Η Schindler, η οποία ήταν η τέταρτη επιχείρηση που υπέβαλε αίτηση δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία όσον αφορά τη σύμπραξη στο Λουξεμβούργο (αιτιολογική σκέψη 830 της προσβαλλομένης αποφάσεως), δεν έτυχε μειώσεως του ποσού του προστίμου δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία όσον αφορά την εν λόγω παράβαση (αιτιολογική σκέψη 834 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Η Επιτροπή διευκρινίζει επ' αυτού, με τις αιτιολογικές σκέψεις 831 έως 833 της προσβαλλομένης αποφάσεως, τα εξής:

«831 Η αίτηση [δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία] που υπέβαλε η Schindler αποτελείται κυρίως από μια γραπτή δήλωση της επιχειρήσεως και από εσωτερικά της επιχειρήσεως έγγραφα αναγόμενα στο 2002 τα οποία, κατά τη Schindler, καταρτίστηκαν στο πλαίσιο της συνήθους δραστηριότητας της επιχειρήσεως. Η αίτηση [...] της Schindler δεν παρέχει στην Επιτροπή κανένα νέο στοιχείο σημαντικής προστιθέμενης αξίας. Οι νέες πληροφορίες στην πραγματικότητα αλληλοεπικαλύπτονται με περιγραφές του επίμαχου τομέα αναγόμενες στο χρόνο της παραβάσεως και με άλλες λεπτομέρειες ήσσονος σημασίας. Πλην των εν λόγω πληροφοριών, η αίτηση [...] της Schindler κατ' ουσίαν επιβεβαιώνει τις ήδη γνωστές στην Επιτροπή πληροφορίες.

- 832 Εξάλλου, η Schindler δηλώνει ότι οι συμφωνίες όσον αφορά τα νέα έργα εγκαταστάσεως, εκσυγχρονισμού, επισκευής και συντηρήσεως ανελκυστήρων και κυλιόμενων κλιμάκων εφαρμόζονταν ήδη από το 1993, αλλά ότι η ίδια αποχώρησε από τη σύμπραξη το 1994 και προσχώρησε εκ νέου σε αυτή μόλις το 1999. Η Επιτροπή δεν βρήκε καμία ένδειξη ικανή να θεμελιώσει τη δήλωση αυτή. Η Επιτροπή δεν μπορεί να στηριχθεί στη μονομερή και μη αποδεικνυόμενη δήλωση ενός από τα μέλη της συμπράξεως σε σχέση με το εν λόγω κρίσιμο ζήτημα, το οποίο είναι ικανό να επιφέρει σοβαρές έννομες συνέπειες σε βάρος των λοιπών μετεχόντων.
- 833 Από τα ανωτέρω η Επιτροπή συνάγει ότι οι παρατηρήσεις της Schindler δεν περιλαμβάνουν κανένα νέο στοιχείο σημαντικής αξίας, αλλά επιβεβαιώνουν, κατ' ουσίαν, τα ήδη γνωστά στο εν λόγω θεσμικό όργανο πραγματικά περιστατικά. Οι πληροφορίες που παρείχε η Schindler, σε σχέση με τα αποδεικτικά στοιχεία που είχε στην κατοχή της η Επιτροπή κατά το χρόνο υποβολής της αιτήσεως [...] της Schindler, δεν ενίσχυσαν, αισθητά, τη δυνατότητα του θεσμικού αυτού οργάνου να αποδείξει τα επίμαχα πραγματικά περιστατικά. Συνεπώς, δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις [του σημείου] 21 της ανακοινώσεως [του 2002] για τη συνεργασία. Κατόπιν της υποβολής της αιτήσεως της [...], η Schindler δεν συνεργάστηκε περαιτέρω, παρά μόνον για να παράσχει πληροφορίες κατόπιν σχετικής αιτήσεως της Επιτροπής.»
- ³⁴⁰ Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Schindler είχε δικαίωμα να επωφεληθεί από μείωση του ποσού του προστίμου κατά 20% έως 30%, βάσει των σημείων 21 και 23 της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία. Συγκεκριμένα, η Schindler προσκόμισε αποδεικτικά στοιχεία σημαντικής προστιθέμενης αξίας, αφορώντα συμφωνίες στον τομέα των έργων συντηρήσεως. Ελλείψει της αιτήσεως της Schindler της 4ης Νοεμβρίου 2004, η Επιτροπή δεν θα είχε τη δυνατότητα να αποδείξει την ύπαρξη συμφωνιών στον οικείο τομέα, ως προς τον οποίο οι αιτήσεις της Kone και της ThyssenKrupp περιλάμβαναν ελάχιστες πληροφορίες. Εξάλλου, η Otis ουδόλως αναγνώρισε ρητώς ότι συμμετείχε σε συμφωνίες που αφορούσαν τον τομέα αυτό.
- ³⁴¹ Η βαρύτητα που αποδόθηκε στην αίτηση της Schindler, δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, στο πλαίσιο της διεξαγωγής της αποδεικτικής διαδικασίας από την Επιτροπή προκύπτει και από το πλήθος των παραπομπών της

προσβαλλομένης αποφάσεως στην αίτηση αυτή, σε σχέση με τις παραπομπές της ίδιας αποφάσεως στις αιτήσεις της Kone και της ThyssenKrupp. Η Επιτροπή απέρριψε την επιχειρηματολογία της Schindler με την αιτιολογική σκέψη 831 της προσβαλλομένης αποφάσεως, χωρίς όμως να δώσει απάντηση στα επιχειρήματα της Schindler που προβάλλονται με την απάντηση στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, πράγμα που συνιστά ελλιπή αιτιολόγηση κατά την έννοια του άρθρου 253 ΕΚ.

342 Λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας που υπομνήσθηκε στη σκέψη 300 ανωτέρω, πρέπει να εξεταστεί αν η Επιτροπή υπερέβη προδήλως το περιθώριο εκτιμήσεως που διαθέτει καθόσον διαπίστωσε ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η Schindler δεν αντιπροσωπεύουν σημαντική προστιθέμενη αξία σε σχέση με τα αποδεικτικά στοιχεία που είχε ήδη στην κατοχή της κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως της εν λόγω επιχειρήσεως δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία.

343 Συναφώς, πρέπει να σημειωθεί, πρώτον, ότι οι προσφεύγουσες δεν καταγγέλλουν τη χορήγηση απαλλαγής από την επιβολή προστίμου στην Kone δυνάμει του σημείου 8, στοιχείο β', της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, ούτε και αμφισβητούν ότι οι πληροφορίες που προσκόμισε η Kone παρείχαν ήδη τη δυνατότητα στην Επιτροπή να διαπιστώσει την ύπαρξη παραβάσεως στο Λουξεμβούργο (αιτιολογική σκέψη 816 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Συνεπώς, η Επιτροπή είχε ήδη στην κατοχή της επαρκή αποδεικτικά στοιχεία προκειμένου να διαπιστώσει την ύπαρξη παραβάσεως στο Λουξεμβούργο κατά τον χρόνο της υποβολής της αιτήσεως της Schindler δυνάμει της εν λόγω ανακοινώσεως. Επιπλέον, πριν από την υποβολή της αιτήσεως της Schindler, η Επιτροπή είχε επίσης λάβει αίτηση δυνάμει της εν λόγω ανακοινώσεως από την Otis, τον Μάρτιο του 2004, βάσει της οποίας χορηγήθηκε μείωση κατά 40% του ποσού του προστίμου (αιτιολογικές σκέψεις 118 και 823 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

344 Δεύτερον, όσον αφορά το ζήτημα αν τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η Schindler αντιπροσωπεύουν σημαντική προστιθέμενη αξία, βάσει των σημείων 21 και 22 της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, καθόσον ενίσχυσαν αισθητά τη δυνατότητα της Επιτροπής να αποδείξει την παράβαση που διαπράχθηκε στο Λουξεμβούργο, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία, κατά τις προσφεύγουσες, αντιπροσωπεύουν σημαντική προστιθέμενη αξία αφορούν

μόνον το ένα από τα δυο σκέλη της παραβάσεως που διαπιστώθηκε με το άρθρο 1, παράγραφος 3, της προσβαλλομένης αποφάσεως, ήτοι την κατανομή των αγορών που αφορούσαν συμβάσεις έργων συντηρήσεως και εκσυγχρονισμού (βλ., επίσης, αιτιολογικές σκέψεις 293 και 830 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

- ³⁴⁵ Όμως, από την αίτηση της Kone της 5ης Φεβρουαρίου 2004, όπως συμπληρώθηκε στις 19 Φεβρουαρίου 2004, προκύπτει ότι αυτή περιλάμβανε ήδη σαφή περιγραφή του σκέλους της συμπράξεως για το οποίο προσκόμισε στη συνέχεια στοιχεία στο πλαίσιο της συνεργασίας της η Schindler.
- ³⁴⁶ Τρίτον, οι προσφεύγουσες δεν μπορούν να αντλήσουν επιχειρήματα από τον αριθμό των παραπομπών της προσβαλλομένης αποφάσεως στην αίτηση που υπέβαλαν δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία. Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι η Επιτροπή αναφέρθηκε, με την προσβαλλόμενη απόφαση, στο σύνολο των αποδεικτικών στοιχείων που διέθετε, και, επομένως, και στις πληροφορίες που της κοινοποιήθηκαν με την αίτηση της Schindler της 4ης Νοεμβρίου 2004, δεν αποδεικνύει ότι οι εν λόγω πληροφορίες αντιπροσωπεύουν σημαντική προστιθέμενη αξία σε σχέση με τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία είχε ήδη στην κατοχή της η Επιτροπή κατά την εν λόγω ημερομηνία.
- ³⁴⁷ Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν υπερέβη προδήλως το περιθώριο εκτιμήσεως που διαθέτει καθόσον διαπίστωσε ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η Schindler δεν αντιπροσωπεύουν σημαντική προστιθέμενη αξία κατά την έννοια του σημείου 21 της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία.
- ³⁴⁸ Όσον αφορά την αιτίαση περί παραβάσεως του άρθρου 253 ΕΚ, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Επιτροπή δεν υποχρεούται να λαμβάνει θέση επί όλων των επιχειρημάτων που προβάλλουν οι ενδιαφερόμενοι, αλλά αρκεί να εκθέτει τα πραγματικά περιστατικά και τις νομικές εκτιμήσεις που έχουν αποφασιστική σημασία για την οικονομία της αποφάσεως (βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου της 15ης Ιουνίου 2005,

T-349/03, Corsica Ferries France κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. II-2197, σκέψη 64 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Συναφώς, επισημαίνεται ότι, με τις αιτιολογικές σκέψεις 831 έως 833 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή εξέθεσε επαρκώς τους λόγους για τους οποίους έκρινε ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που κοινοποίησε η Schindler με την αίτηση που υπέβαλε στις 4 Νοεμβρίου 2004 δεν αντιπροσωπεύουν σημαντική προστιθέμενη αξία κατά την έννοια του σημείου 21 της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία. Οι εν λόγω αιτιολογικές σκέψεις παρέχουν τη δυνατότητα στους μεν ενδιαφερόμενους να λάβουν γνώση των λόγων που δικαιολογούν την άρνηση της Επιτροπής να χορηγήσει στη Schindler μείωση του ποσού του προστίμου για τη συνεργασία που παρείχε προς απόδειξη της παραβάσεως που διαπράχθηκε στο Λουξεμβούργο, στο δε Γενικό Δικαστήριο να ασκήσει τον έλεγχο νομιμότητάς του. Επομένως, η αιτίαση που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 253 ΕΚ πρέπει να απορριφθεί.

- ³⁴⁹ Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι οι αιτιάσεις της Schindler σχετικά με την εφαρμογή της περί συνεργασίας ανακοινώσεως του 2002 στη συνεργασία που επέδειξε η επιχείρηση αυτή προς απόδειξη της παραβάσεως που διαπράχθηκε στο Λουξεμβούργο πρέπει να απορριφθούν στο σύνολό τους.

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία και των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998 λόγω ανεπαρκούς μείωσεως του ποσού των προστίμων για μη αμφισβήτηση των πραγματικών περιστατικών

- ³⁵⁰ Με το σημείο 614 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, η Επιτροπή γνωστοποίησε ότι «[είχε] την πρόθεση να χορηγήσει μείωση [του προστίμου] σε περίπτωση συνεργασίας πέραν του πεδίου εφαρμογής της ανακοινώσεως [του 2002] για τη συνεργασία, ειδικότερα στις περιπτώσεις επιχειρήσεων που δεν αμφισβητούν τα πραγματικά περιστατικά που διαπίστωσε η Επιτροπή ή παρέχουν πρόσθετη συνδρομή ικανή να διαλευκάνει ή να συμπληρώσει τα εν λόγω πραγματικά περιστατικά».
- ³⁵¹ Με την αιτιολογική σκέψη 758 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή διευκρινίζει ότι «[σ]το μέτρο που το σημείο 614 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων

δημιούργησε προσδοκίες εν προκειμένω, [η Επιτροπή] αποφάσισε να ερμηνεύσει το σημείο αυτό προς όφελος των επιχειρήσεων που, στηριζόμενες σε αυτό, συνέβαλαν στην απόδειξη των πραγματικών περιστατικών της παραβάσεως που εκτίθεται με την [προσβαλλόμενη] απόφαση, μη αμφισβητώντας τα περιστατικά αυτά και προσκομίζοντας περαιτέρω πληροφορίες ή συμπληρωματικές διευκρινίσεις».

352 Ως εκ τούτου, η Επιτροπή χορήγησε σε άπαντες τους μετέχοντες στις τέσσερις παραβάσεις, εξαιρουμένων, αφενός, των επιχειρήσεων που έτυχαν απαλλαγής από τα πρόστιμα (αιτιολογικές σκέψεις 762, 817 και 839 της προσβαλλομένης αποφάσεως) και, αφετέρου, της Κοπε στο πλαίσιο της συμπράξεως στις Κάτω Χώρες (αιτιολογική σκέψη 851 της προσβαλλομένης αποφάσεως), μείωση του ποσού του προστίμου κατά 1 % λόγω της συνεργασίας τους πέραν του πεδίου εφαρμογής της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, καθόσον δεν αμφισβήτησαν τα πραγματικά περιστατικά που περιλαμβάνονταν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων (αιτιολογικές σκέψεις 768, 774, 777, 794, 801, 806, 813, 824, 829, 835, 845, 854, 855 και 856 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

353 Οι προσφεύγουσες διατείνονται, πρώτον, ότι δικαιούνται να τύχουν μείωσης του ποσού του προστίμου τουλάχιστον κατά 10 % αντί της μείωσης κατά 1 % που τους χορηγήθηκε λόγω της συνεργασίας που παρείχαν πέραν του πεδίου εφαρμογής της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, πράγμα που θα ήταν σύμφωνο με την πρακτική που ακολούθησε η Επιτροπή κατά τη λήψη αποφάσεων σε άλλες υποθέσεις. Δεύτερον, υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή, παρά το σχετικό αίτημα που της υποβλήθηκε, δεν έλαβε υπόψη το γεγονός ότι οι προσφεύγουσες συνεργάστηκαν με αυτή σε βαθμό που υπερβαίνει κατά πολύ την απλή μη αμφισβήτηση των πραγματικών περιστατικών, πράγμα που τους παρέχει δικαίωμα σε μείωση του ποσού του προστίμου τουλάχιστον κατά 10 %, δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, ή σε μείωση βάσει της έκτης περιπτώσεως του τμήματος 3 των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998.

354 Προκαταρκτικώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι μείωση του επιβληθέντος προστίμου λόγω συνεργασίας κατά τη διοικητική διαδικασία δικαιολογείται μόνον εφόσον η συμπεριφορά της οικείας επιχειρήσεως παρέσχε στην Επιτροπή τη δυνατότητα να

διαπιστώσει ευκολότερα την παράβαση και, ενδεχομένως, να θέσει τέρμα σ' αυτή (αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998, T-327/94, SCA Holding κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-1373, σκέψη 156· Krupp Thyssen Stainless και Acciai speciali Terni κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στη σκέψη 222 ανωτέρω, σκέψη 270, και Groupe Danone κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στη σκέψη 57 ανωτέρω, σκέψη 449).

³⁵⁵ Εξάλλου, κατά τη νομολογία, μια επιχείρηση που δηλώνει ρητώς ότι δεν αμφισβητεί τους πραγματικούς ισχυρισμούς στους οποίους στηρίζει τις αιτιάσεις της η Επιτροπή ενδέχεται να θεωρηθεί ότι συμβάλλει στη διευκόλυνση του έργου της Επιτροπής που συνίσταται στη διαπίστωση και τη δίωξη των παραβάσεων των κανόνων του ανταγωνισμού της Ένωσης (αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998, Mo och Domsjö κατά Επιτροπής, T-352/94, Συλλογή 1998, σ. II-1989, σκέψη 395, και SCA Holding κατά Επιτροπής, σκέψη 354 ανωτέρω, σκέψη 157).

³⁵⁶ Ασφαλώς, η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία σε καμία περίπτωση δεν προβλέπει, κατ' αντιδιαστολή προς την ανακοίνωση του 1996 για τη συνεργασία, μείωση του ποσού του προστίμου προς όφελος επιχειρήσεων που δεν αμφισβητούν το υποστατό των πραγματικών περιστατικών στα οποία η Επιτροπή στηρίζει τις κατηγορίες της με την ανακοίνωση των αιτιάσεων. Ωστόσο, η Επιτροπή αναγνωρίζει, με την αιτιολογική σκέψη 758 της προσβαλλομένης απόφασεως, ότι το σημείο 614 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων δημιούργησε στις επιχειρήσεις τη βάσιμη προσδοκία ότι η μη αμφισβήτηση των πραγματικών περιστατικών θα συνεπαγόταν μείωση του ποσού του προστίμου πέραν του πεδίου εφαρμογής της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία. Με την ίδια αιτιολογική σκέψη, επισήμανε επίσης ότι «[η] έκταση της μείωσης πρέπει να λαμβάνει υπόψη ότι η συνεργασία που προσφέρεται μετά την αποστολή της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, ήτοι τη στιγμή που η Επιτροπή έχει ήδη αποδείξει όλα τα στοιχεία της παραβάσεως, σε χρόνο κατά τον οποίο η επιχείρηση γνωρίζει όλα τα στοιχεία της έρευνας και έχει αποκτήσει πρόσβαση στον φάκελο της υποθέσεως, ελάχιστα μόνον μπορεί, στην καλύτερη των περιπτώσεων, να βοηθήσει την Επιτροπή κατά την έρευνά της». Η Επιτροπή διευκρίνισε επίσης ότι «[κ]ατά γενικό κανόνα, η υπό τις συνθήκες αυτές παραδοχή των πραγματικών περιστατικών δεν αποτελεί παρά απλό αποδεικτικό στοιχείο που επιβεβαιώνει τα πραγματικά περιστατικά που η Επιτροπή θεωρεί υπό κανονικές συνθήκες ως επαρκώς κατά νόμον αποδειχθέντα βάσει άλλων στοιχείων που έχουν περιληφθεί στον φάκελό της».

- 357 Πρώτον, πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα των προσφευγουσών ότι η Επιτροπή παρεξέκλινε από την προγενέστερη πρακτική της, σύμφωνα με την οποία μια επιχείρηση που δεν αμφισβητεί το υποστατό των πραγματικών περιστατικών που της προσάπτονται με την ανακοίνωση των αιτιάσεων τυγχάνει μειώσεως κατά 10 % του ποσού του προστίμου που άλλως θα της επιβαλλόταν, σύμφωνα με την ανακοίνωση του 1996 για τη συνεργασία.
- 358 Μολονότι, βεβαίως, η ανακοίνωση του 1996 για τη συνεργασία προβλέπει στο τμήμα Δ, σημείο 2, δεύτερη περίπτωση, ότι μια επιχείρηση τυγχάνει «μείωσης κατά 10 έως 50 % του ύψους του προστίμου που θα της είχε υποβληθεί αν δεν είχε συνεργαστεί [...] εφόσον [...] μετά την ανακοίνωση των αιτιάσεων, [αυτή] ενημερώσει την Επιτροπή ότι δεν αμφισβητεί τα γεγονότα επί των οποίων βασίζονται οι κατηγορίες της», εντούτοις η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία δεν προβλέπει επιπλέον μείωση του ποσού του προστίμου για τον λόγο αυτόν. Όπως όμως προκύπτει από τις σκέψεις 142 και 143 ανωτέρω, η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία είναι η μόνη που έχει εφαρμογή επί των αιτήσεων των προσφευγουσών, καθόσον αυτές υποβλήθηκαν ρητώς δυνάμει της ανακοινώσεως αυτής.
- 359 Εν πάση περιπτώσει, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 225 ανωτέρω, η προγενέστερη πρακτική της Επιτροπής κατά τη λήψη αποφάσεών της δεν μπορεί να χρησιμεύσει ως νομικό πλαίσιο για τα πρόστιμα στον τομέα του ανταγωνισμού.
- 360 Δεύτερον, όσον αφορά τα επιχειρήματα των προσφευγουσών κατά τα οποία η Schindler, καθ' όλη τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, παρείχε στην Επιτροπή πληροφορίες σε σχέση με τις επίμαχες παραβάσεις, οι οποίες παρατίθενται σε βασικά χωρία της προσβαλλομένης αποφάσεως, αρκεί η διαπίστωση ότι οι προσφεύγουσες δεν υποστηρίζουν ότι η συγκεκριμένη συνεργασία υπερέβη τα όρια εκείνης που επιβάλλεται στο πλαίσιο εφαρμογής της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, προκειμένου η αιτίασή τους να κριθεί απορριπτέα. Το ίδιο ισχύει για τον προβαλλόμενο με το υπόμνημα απαντήσεως λόγο ακυρώσεως, κατά τον οποίο η εν λόγω συνεργασία δικαιολογεί την αναγνώριση ελαφρυντικής περιστάσεως υπέρ της Schindler δυνάμει των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998.

361 Κατά συνέπεια, ο παρών λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του.

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003

362 Οι προσφεύγουσες προβάλλουν ότι τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν για κάθε παράβαση με το άρθρο 2 της προσβαλλομένης απόφασεως αντιβαίνουν προς το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003, δεδομένου ότι η Επιτροπή, για να καθορίσει το ανώτατο όριο του 10% του κύκλου εργασιών των επίμαχων επιχειρήσεων, στηρίχθηκε στον κύκλο εργασιών των μητρικών εταιριών των ομίλων των οικείων επιχειρήσεων, αντί για τον κύκλο εργασιών των θυγατρικών που μετείχαν άμεσα στις παραβάσεις.

363 Οι προσφεύγουσες προβάλλουν ότι δεν είναι δυνατόν να καταλογισθεί στις μητρικές εταιρίες η ευθύνη για τις παραβάσεις που διέπραξαν οι αντίστοιχες θυγατρικές τους και ότι, συνεπώς, το ανώτατο όριο του 10% του κύκλου εργασιών που αναφέρει το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 πρέπει να υπολογισθεί βάσει του κύκλου εργασιών των εν λόγω θυγατρικών.

364 Εντούτοις, λαμβανομένου υπόψη ότι οι προσφεύγουσες δεν υποστηρίζουν ότι τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν με την προσβαλλόμενη απόφαση υπερβαίνουν το ανώτατο όριο του 10% του κύκλου εργασιών της Schindler Holding κατά το προηγούμενο οικονομικό έτος, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η αιτίαση αυτή συγχέεται με τις αιτιάσεις που εξετάστηκαν με τις σκέψεις 63 έως 91 ανωτέρω και αφορούν τον καταλογισμό στη Schindler Holding της ευθύνης για τη συμπεριφορά των θυγατρικών της. Από την επιχειρηματολογία όμως που αναπτύχθηκε σχετικά με τις εν λόγω αιτιάσεις προκύπτει ότι ορθώς η Επιτροπή καταλόγισε στη Schindler Holding τη συμπεριφορά των θυγατρικών της, με τις οποίες αυτή αποτελεί ενιαία οικονομική μονάδα. Ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως πρέπει επομένως να απορριφθεί.

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας κατά τον υπολογισμό του τελικού ποσού των προστίμων

365 Οι προσφεύγουσες διατείνονται ότι το τελικό ποσό των επιβληθέντων σε αυτές προστίμων αντιβαίνει προς την αρχή της αναλογικότητας, καθόσον δεν είναι ούτε αναγκαίο ούτε πρόσφορο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, ήτοι για την καταστολή των παράνομων μορφών συμπεριφοράς και την πρόληψη τυχόν υποτροπής. Εν προκειμένω, εξετάζονται τέσσερις μεμονωμένες παραβάσεις που διαπράχθηκαν από τέσσερις διαφορετικές εταιρίες, οπότε τα επιβαλλόμενα πρόστιμα δεν θα έπρεπε να υπερβαίνουν το 10% του κύκλου εργασιών κάθε εταιρίας. Οι προσφεύγουσες φρονούν επίσης ότι, αν γίνει δεκτό το επιχείρημα της Επιτροπής ότι ένα πρόστιμο δεν είναι δυσανάλογο όταν δεν υπερβαίνει το ανώτατο όριο του 10% του κύκλου εργασιών της ενδιαφερόμενης επιχειρήσεως, θα αποκλεισθεί σχεδόν εξ ολοκλήρου η εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας. Εν προκειμένω, στη Schindler Βέλγιο και στη Schindler Λουξεμβούργο επιβλήθηκαν πρόστιμα που αντιστοιχούν στο [εμπιστευτικό] % του μέσου ενοποιημένου κύκλου εργασιών της Schindler Βέλγιο και της Schindler Λουξεμβούργο [εμπιστευτικό]. Όσον αφορά τη Schindler Κάτω Χώρες, το πρόστιμο αντιστοιχεί [εμπιστευτικό].

366 Συναφώς, επιβάλλεται, κατ' αρχήν, η υπενθύμιση ότι η αρχή της αναλογικότητας απαιτεί οι πράξεις των θεσμικών οργάνων της Ένωσης να μην υπερβαίνουν τα όρια του καταλλήλου και του αναγκαίου για την επίτευξη των σκοπών που νομίμως επιδιώκει η οικεία ρύθμιση, εξυπακουομένου ότι, οσάκις υφίσταται επιλογή μεταξύ περισσότερων καταλλήλων μέτρων, πρέπει να επιλέγεται το λιγότερο καταναγκαστικό και τα προξενούμενα μειονεκτήματα δεν πρέπει να είναι δυσανάλογα προς τους επιδιωκόμενους σκοπούς (απόφαση του Δικαστηρίου της 5ης Μαΐου 1998, C-180/96, Ηνωμένο Βασίλειο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. I-2265, σκέψη 96, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 12ης Σεπτεμβρίου 2007, T-30/05, Prym και Prym Consumer κατά Επιτροπής, μη δημοσιευθείσα στη Συλλογή, σκέψη 223).

367 Συνεπώς, τα πρόστιμα δεν πρέπει να είναι υπέρμετρα σε σχέση με τους επιδιωκόμενους σκοπούς, ήτοι σε σχέση με την τήρηση των κανόνων περί ανταγωνισμού, και το ποσό του επιβαλλόμενου σε μια επιχείρηση προστίμου για παράβαση σε υπόθεση ανταγωνισμού πρέπει να είναι ανάλογο με την παράβαση, εκτιμώμενη στο σύνολό της, λαμβάνοντας υπόψη, ειδικότερα, τη σοβαρότητα της παραβάσεως (απόφαση

της 12ης Σεπτεμβρίου 2007, Prym και Prym Consumer κατά Επιτροπής, σκέψη 366 ανωτέρω, σκέψη 224). Επιπλέον, κατά τον καθορισμό του ποσού των προστίμων, η Επιτροπή δικαιολογημένα λαμβάνει υπόψη την αναγκαιότητα να διασφαλιστεί το επαρκώς αποτρεπτικό αποτέλεσμα των προστίμων (βλ., συναφώς, αποφάσεις *Musique Diffusion française* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 54 ανωτέρω, σκέψη 108, και *Europa Carton* κατά Επιτροπής, σκέψη 125 ανωτέρω, σκέψη 89).

368 Πρέπει να παρατηρηθεί, πρώτον, ότι, εν προκειμένω, οι συμπράξεις συνίσταντο κατά κύριο λόγο σε κρυφή συνεννόηση μεταξύ ανταγωνιστών για την κατανομή των αγορών ή την παγίωση των μεριδίων αγοράς μέσω της κατανομής έργων αγοράς και εγκαταστάσεως νέων ανελκυστήρων και/ή κυλιόμενων κλιμάκων, και για την αποχή από τον ανταγωνισμό όσον αφορά τη συντήρηση και τον εκσυγχρονισμό ανελκυστήρων και κυλιόμενων κλιμάκων (τα ανωτέρω δεν ισχύουν για την αγορά της Γερμανίας, όπου η δραστηριότητα συντηρήσεως και εκσυγχρονισμού δεν αποτέλεσε αντικείμενο συζητήσεων μεταξύ των μελών της συμπράξεως). Οι παραβάσεις αυτές όμως καταλέγονται, ως εκ της φύσεώς τους, μεταξύ των σοβαρότερων παραβάσεων του άρθρου 81 ΕΚ (αιτιολογική σκέψη 658 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

369 Δεύτερον, η Επιτροπή, κατά τον υπολογισμό του ποσού των προστίμων, μπορεί να λαμβάνει υπόψη, ιδίως, το μέγεθος και την οικονομική ισχύ της οικονομικής μονάδας που δρα ως επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ. Εντούτοις, αντιθέτως προς τα υποστηριζόμενα από τις προσφεύγουσες, ως επιχείρηση υπό την ως άνω έννοια, εν προκειμένω, δεν λογίζεται καθεμία από τις θυγατρικές που μετείχαν στις παραβάσεις που διαπιστώθηκαν με το άρθρο 1, παράγραφοι 1, 3 και 4, της προσβαλλομένης αποφάσεως. Αντιθέτως, από την προεκτεθείσα ανάλυση προκύπτει ότι οι προσαπτόμενες στη *Schindler* παραβάσεις διαπράχθηκαν τόσο από τη *Schindler Holding* όσο και από τις θυγατρικές της. Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να απορριφθούν τα επιχειρήματα των προσφευγουσών που περιορίζονται στην απόδειξη του δυσανάλογου χαρακτήρα του ποσού των προστίμων που επέβαλε η Επιτροπή προς τον κύκλο εργασιών που πραγματοποίησαν οι εν λόγω θυγατρικές, πλην της μητρικής.

370 Τρίτον, όσον αφορά την αναλογικότητα των προστίμων προς το μέγεθος και την οικονομική ισχύ των οικείων οικονομικών οντοτήτων, υπενθυμίζεται ότι από την

επιχειρηματολογία που προεκτέθηκε προκύπτει ότι τα εν λόγω πρόστιμα δεν υπερβαίνουν το ανώτατο όριο του 10% που προβλέπει το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003, η επιβολή του οποίου σκοπό έχει να αποτρέψει το ενδεχόμενο τα πρόστιμα που επιβάλλονται να είναι δυσανάλογα σε σχέση με το μέγεθος της οικείας επιχειρήσεως (βλ., συναφώς, αποφάσεις *Musique Diffusion française* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 54 ανωτέρω, σκέψη 119, και της 12ης Σεπτεμβρίου 2007, *Prym* και *Prym Consumer* κατά Επιτροπής, σκέψη 366 ανωτέρω, σκέψη 229). Συναφώς, από τη δικογραφία προκύπτει εξάλλου ότι το συνολικό ποσό των προστίμων που επιβλήθηκαν στη Schindler με την προσβαλλόμενη απόφαση ανέρχεται περίπου στο 2% του ενοποιημένου κύκλου εργασιών της Schindler Holding κατά το οικονομικό έτος που προηγήθηκε της εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, ποσοστό το οποίο δεν μπορεί να θεωρηθεί δυσανάλογο σε σχέση με το μέγεθος της εν λόγω επιχειρήσεως.

- 371 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, πρέπει να απορριφθεί ο λόγος ακυρώσεως που αντλείται από την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας κατά τον καθορισμό του τελικού ποσού του προστίμου.
- 372 Συνεπώς, η προσφυγή πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 373 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα. Εξάλλου, κατά το άρθρο 87, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας, τα όργανα που παρεμβαίνουν στη δίκη φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα. Εν τέλει, κατά το άρθρο 87, παράγραφος 6, του Κανονισμού Διαδικασίας, σε περίπτωση καταργήσεως της δίκης, το Γενικό Δικαστήριο κανονίζει τα έξοδα κατά την κρίση του.

374 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η παρούσα προσφυγή, στο μέτρο που ασκήθηκε από τη Schindler Management, κατέστη άνευ αντικειμένου κατόπιν της διορθώσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως από την Επιτροπή. Λαμβανομένου υπόψη ότι όλοι οι λόγοι ακυρώσεως προβλήθηκαν από το σύνολο των προσφευγουσών αδιακρίτως, καθώς και ότι η Schindler Holding, η Schindler Βέλγιο, η Schindler Γερμανία, η Schindler Λουξεμβούργο και η Schindler Κάτω Χώρες ηττήθηκαν ως προς τα αιτήματά τους, οι εν λόγω προσφεύγουσες πρέπει να καταδικαστούν στα δικαστικά έξοδα της Επιτροπής. Το Συμβούλιο φέρει τα δικαστικά του έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (όγδοο τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) **Παρέλκει η έκδοση αποφάσεως επί της προσφυγής στο μέτρο που αυτή ασκήθηκε από τη Schindler Management AG.**
- 2) **Απορρίπτει κατά τα λοιπά την προσφυγή.**
- 3) **Καταδικάζει τη Schindler Holding Ltd, τη Schindler SA, τη Schindler Deutschland Holding GmbH, τη Schindler Sàrl και τη Schindler Liften BV στα δικαστικά έξοδα.**
- 4) **Η Schindler Management φέρει τα δικαστικά της έξοδα.**

5) Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης φέρει τα δικαστικά του έξοδα

Martins Ribeiro

Wahl

Dittrich

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 13 Ιουλίου 2011.

(υπογραφές)

Περιεχόμενα

Διοικητική διαδικασία	II - 4846
1. Έρευνα της Επιτροπής	II - 4846
Βέλγιο	II - 4846
Γερμανία	II - 4847
Λουξεμβούργο	II - 4848
Κάτω Χώρες	II - 4849
2. Ανακοίνωση των αιτιάσεων	II - 4850
3. Προσβαλλόμενη απόφαση	II - 4850
Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων	II - 4861
Επί του αιτήματος περί καταργήσεως της δίκης όσον αφορά τη Schindler Management	II - 4863
Επί της ουσίας	II - 4864
1. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις	II - 4864
2. Επί του αιτήματος ακυρώσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως στο σύνολό της ..	II - 4866
Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 6, παρά- γραφος 1, της ΕΣΔΑ	II - 4866
Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την έλλειψη νομιμότητας της προ- σβαλλομένης αποφάσεως στο μέτρο που αυτή απευθύνεται στη Schindler Holding ελλείψει νόμιμης κοινοποίησεως	II - 4871
Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την έλλειψη νομιμότητας της προ- σβαλλομένης αποφάσεως στο μέτρο που καταλογίζει εις ολόκληρον ευθύνη στη Schindler Holding	II - 4871
II - 4974	

3. Επί του αιτήματος ακυρώσεως του άρθρου 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως ... II - 4881
- Επί της ενστάσεως περί ελλείψεως νομιμότητας του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003, αντλούμενης από την παραβίαση της αρχής «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» ..... II - 4881
- Επί της ενστάσεως περί ελλείψεως νομιμότητας των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, αντλούμενης από την παραβίαση της αρχής της μη αναδρομικότητας ..... II - 4889
- Επί της ενστάσεως περί ελλείψεως νομιμότητας των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, αντλούμενης από την έλλειψη αρμοδιότητας της Επιτροπής και, επικουρικώς, από την απουσία διαφάνειάς τους και τον μη προβλέψιμο χαρακτήρα τους .. II - 4894
- Επί της ενστάσεως περί ελλείψεως νομιμότητας της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, αντλούμενης από την παραβίαση των αρχών της μη αναδρομικότητας και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ..... II - 4896
- Επί της ενστάσεως περί ελλείψεως νομιμότητας της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, αντλούμενης από την παραβίαση των γενικών αρχών του δικαίου *nemo tenetur, in dubio pro reo* και της αναλογικότητας, καθώς και από κατάχρηση της εξουσίας εκτιμήσεως ..... II - 4898
- Επί της πρώτης αιτιάσεως, αντλούμενης από την παραβίαση της αρχής *nemo tenetur* ..... II - 4899
- Επί της δεύτερης αιτιάσεως, αντλούμενης από την παραβίαση της αρχής *in dubio pro reo* ..... II - 4902
- Επί της τρίτης αιτιάσεως, αντλούμενης από την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας ..... II - 4904
- Επί της τέταρτης αιτιάσεως, αντλούμενης από κατάχρηση της εξουσίας εκτιμήσεως ..... II - 4906
- Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από τον αντίθετο προς το διεθνές δίκαιο απαλλοτριωτικό χαρακτήρα της προσβαλλομένης αποφάσεως ..... II - 4908
- Επί του παραδεκτού ..... II - 4908
- Επί της ουσίας ..... II - 4910
- Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από παραβίαση των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998 και της υποχρέωσης αιτιολογήσεως κατά τον καθορισμό του αρχικού ποσού των προστίμων ..... II - 4913
- Προκαταρκτικές παρατηρήσεις ..... II - 4913

Προσβαλλόμενη απόφαση	II - 4915
Επί του χαρακτηρισμού των παραβάσεων ως «πολύ σοβαρών»	II - 4918
Επί του φερόμενου ως παράνομου χαρακτήρα των αρχικών ποσών των προστίμων	II - 4927
— Επί της φερόμενης ελλιπούς αιτιολογήσεως	II - 4929
— Επί των γενικών αρχικών ποσών των προστίμων	II - 4930
— Επί των ειδικών αρχικών ποσών των προστίμων	II - 4933
Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παραβίαση των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998, την παραβίαση των αρχών της αναλογίας μεταξύ παραβάσεως και ποινής και της αναλογικότητας, και την παράβαση της υποχρέωσης αιτιολογήσεως κατά τη συνεκτίμηση των ελαφρυντικών περιστάσεων	II - 4938
Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από παραβίαση της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως και παράβαση της υποχρέωσης αιτιολογήσεως κατά τη μείωση του ποσού των προστίμων ..	II - 4943
Επί της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία	II - 4943
Επί του περιθωρίου εκτιμήσεως που διαθέτει η Επιτροπή και του ελέγχου που ασκεί ο δικαστής της Ένωσης	II - 4946
Επί της συνεργασίας της Schindler για την απόδειξη της παραβάσεως στο Βέλγιο	II - 4948
Επί της συνεργασίας της Schindler για την απόδειξη της παραβάσεως στη Γερμανία	II - 4954
Επί της συνεργασίας της Schindler για την απόδειξη της παραβάσεως στο Λουξεμβούργο	II - 4960
Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία και των κατευθυντηρίων γραμμών του 1998 λόγω ανεπαρκούς μειώσεως του ποσού των προστίμων για μη αμφισβήτηση των πραγματικών περιστατικών	II - 4964
Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003	II - 4968
Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας κατά τον υπολογισμό του τελικού ποσού των προστίμων	II - 4969
Επί των δικαστικών εξόδων	II - 4971
II - 4976	